

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Eva Obůrková

PACHATELKY NÁSILNÝCH TRESTNÝCH ČINŮ
(VIOLENT CRIMINALITY OF WOMEN CRIMINALS)

Diplomová práce

Olomouc 2010

Já, níže podepsaná Eva Obůrková, autorka diplomové práce na téma Pachatelky násilných trestných činů, která je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas, ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., správci:

Univerzita Palackého, Křížkovského 8, Olomouc 771 47, Česká republika

ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích a informačních systémech UP, včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Realizaci zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka UP, která se nazývá Knihovna UP.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona č. 121/2000 Sb.

Prohlašuji, že moje osobní údaje výše uvedené, jsou pravdivé.

Prohlašuji tímto, že jsem diplomovou práci na téma Pachatelky násilných trestných činů zpracovala sama, pouze s využitím pramenů v práci uvedených.

V Olomouci dne 15. dubna 2010

podpis:

Poděkování

Ve své práci bych chtěla v první řadě poděkovat svému vedoucímu diplomové práce JUDr. Milanu Vichlendovi, Ph.D., který mne metodicky vedl, poskytl cenné rady, konzultoval jednotlivé kapitoly a ochotně poskytl potřebné materiály. Dále můj velký dík patří vedení Věznice v Opavě, obzvláště velmi ochotné asistence ředitele a tiskové mluvčí Bc. Dagmar Slané, která mi neváhala zaslat poštou i mailem tolik potřebné statistiky o vězeňkyních a publikace o chodu věznice. V neposlední řadě chci poděkovat Vězeňské službě České republiky za jejich výborně zpracované webové stránky, které poskytují uživatelům díky týdenním statistickým hlášením výborný přehled.

OBSAH:

Úvod.....	2
1 Historie a současnost kriminality žen.....	4
1.1 Rozdíly mezi ženskou a mužskou kriminalitou.....	5
1.2 Fenomenologie kriminality žen u nás.....	7
1.3 Fenomenologie kriminality žen na Slovensku.....	8
2 Teorie kriminality žen.....	10
2.1 Biologické teorie kriminality žen.....	10
2.2 Psychologické teorie kriminality žen.....	13
2.3 Sociologické teorie kriminality žen.....	14
2.4 Některé další teorie kriminality žen.....	16
2.5 Shrnutí problematiky.....	17
3 Násilí a agrese.....	20
3.1 Kriminologické hledisko násilných trestných činů.....	21
3.2 Trestněprávní a další hlediska násilných trestných činů.....	24
3.3 Násilná kriminalita páchaná ženami.....	25
3.4 Kontrola násilné kriminality žen.....	27
4 Ženy jako pachatelky vražd.....	32
4.1 Osobnost ženy vražedkyně.....	35
4.2 Motivace vražd páchaných ženami.....	35
4.3 Vražda versus zabití dle nového trestního zákoníku.....	36
4.4 Vražda novorozeného dítěte matkou.....	39
5 Ženy ve věznicích.....	46
5.1 Režim ve vězeňských ústavech.....	47
5.2 Stručná charakteristika ženských věznic u nás.....	49
5.2.1 Věznice ve Světlé nad Sázavou.....	49
5.2.2 Věznice v Opavě.....	51
5.3 Stručná charakteristika ženských věznic na Slovensku.....	53
Závěr.....	55
Resumé.....	58
Přílohy.....	59
Bibliografie.....	68

ÚVOD

*„Ženy jsou příliš dobré, aby páchaly trestné činy. Nejsou dost dobré, aby mohly být skutečnými zločinci.“*¹ Cílem mé práce je prokázat, že toto tvrzení není až tak pravdivé a pokusit se ho vyvrátit anebo naopak prozkoumat, proč zrovna ženskou doménou není páchání násilných trestných činů. Každý názor je však nutno podložit náležitými důkazy, aby mohl obstát a nejednalo se pouze o tvrzení proti tvrzení. Proto jsem se zaměřila na zkoumání ženské kriminality. Obecně je ve společnosti známo, že její podíl na celkové kriminalitě je oproti mužské velmi malý. Obzvláště ojedinelá je násilná kriminalita páchaná ženami. Avšak proč tomu tak je, je již otázkou nelehkou s odpovědí nejednotnou. Ženskou kriminalitou a osobnostmi pachatelek se v minulosti nezabývalo mnoho odborníků. Až nástupem moderní doby, demokracie, feminismu a vzrůstem páchání trestné činnosti ženami, došlo k určitému posunu. U nás se problematice ženské delikvence doposud věnovali Š. Blatníková, K. Netík a J. Válková z Institutu pro kriminologii a sociální prevenci a M. Urbanová z Masarykovy univerzity v Brně.

Abychom alespoň částečně odhalili možné příčiny nízké násilné kriminality žen, musíme dostatečně odhalit osobnost samotné pachatelky trestného činu a posléze porovnat odchylky jejího chování s ženou, která násilným způsobem nejedná. Nejprve je tedy nezbytné poznat kriminální etiologii, zabývat se příčinami vzniku zločinného jednání. K tomu nám napomáhá důkladné prozkoumání teorií kriminality pachatelů. Musíme si však uvědomit, že ženská kriminalita je jevem specifickým, proto potřebuje i specifický úhel pohledu pro své zkoumání. Studie teorií kriminality žen napomáhá zjistit, jakými faktory byla žena při svém násilném jednání ovlivněna.

Dále je třeba se zaměřit na prozkoumání stavu a struktury násilné ženské kriminality. V tomto ohledu mne nejvíce zajímala problematika pachatelek trestného činu vraždy. K násilným trestným činům samozřejmě můžeme přiřadit mnohem více trestných činů, v nichž prvek násilí není obsažen přímo ve skutkové podstatě. Já jsem se zaměřila na fenomenologii kriminality žen, jež spáchaly pouze typické násilné trestné činy, tj. trestné činy proti životu a zdraví.

V neposlední řadě je též důležité pojednat o kontrole násilné kriminality žen. Kontrola kriminality v sobě zahrnuje prevenci i represí, tudíž částečně souvisí i s výkonem trestu odnětí svobody. Charakter ženských věznic mne lákalo blíže prozkoumat. Dokonce jsem si sestavila dotazník pro odsouzené, které spáchaly násilné delikty, abych se prostřednictvím metody zkoumání z poznatků průzkumu pokusila nalézt některé znaky, které má většina pachatelek společné.

¹ BERTRAND, M. A. *The myth of sexual equality before the law*

Má práce se skládá z pěti kapitol. V úvodní kapitole jsem se zaměřím na vytyčení rozdílů mezi mužskou a ženskou kriminalitou. Pojednám o základních rozdílech kriminality dle pohlaví na základě odlišných vlastností i výchovy muže a ženy. Zmíním se zde též o tom, do jaké míry ovlivňuje ženskou kriminalitu společenské klima. Dále kapitola specifikuje fenomenologii kriminality žen u nás v komparaci s kriminalitou žen na Slovensku.

Druhá kapitola se zabývá jednotlivými teoriemi kriminality žen. Jak jsem se již výše zmínila, aby byla ženská kriminalita správně pochopena, musí být náležitě pochopena i osobnost pachatelky trestného činu. Je tedy nutné vycházet z teorií, které se věnují speciálně ženské kriminalitě jako zvláštnímu a odlišnému sociálnímu jevu. Tyto teorie vychází z nauky různých vědních oborů, dělí se zejména na biologické, psychologické a sociologické.

Na začátku třetí kapitoly rozebírám pojmy násilí a agrese z kriminologického i trestněprávního hlediska. Po tomto obecném úvodu se věnuji specifikaci násilné kriminality páchané ženami a její kontrole. V této části se též stručně zmíním o častém, přesto doposud dost citlivém tématu - domácím násilí. Uznávám, že je to velice široká problematika, která by vydala na samostatnou kvalifikační práci. Proto podotýkám, že ji pouze stručně nastíním. Nezajímá mne však její typický pachatel, tzn. muž coby násilník, mnohdy posilněný alkoholem. Předmětem mého zájmu se stává jeho oběť, tedy manželka či družka, která posléze může být sama pachatelem v důsledku vraždy svého dlouholetého agresora.

Ve čtvrté kapitole jsem se zabývám čistě pachatelkami vražd. Rozliším různé typologie osobnosti vražedkyň. Prostřednictvím přehledných tabulek uvádím nejčastější motivaci a způsoby spáchání vraždy ženou. Předmětem mého podrobnějšího zkoumání je vražda novorozeného dítěte matkou a její specifika.

V poslední kapitole uvádím stručný pohled na charakteristiku a režim v ženských věznicích u nás v komparaci s vězeňstvím na Slovensku.

Byla bych ráda, kdyby má práce, ač přiznávám, že není příliš velkého rozsahu, přispěla k lepšímu poznání kriminality žen. Tato problematika, i když byla dlouho opomíjena, je nedílnou součástí násilné kriminality a domnívám se, že její poznání je velmi důležité. Zároveň si myslím, že ženskou kriminalitu, zabývající se odchylkami v jednání ženského pohlaví, by měla zkoumat též žena, protože snáze pochopí pohnutky v jednání pachatele. Ovšem musí ke zkoumání přistupovat z objektivního, předem nezaujatého hlediska a doufám, že se mi to alespoň částečně zdařilo.

1 Historie a současnost kriminality žen

Zvláštnost chápání trestní odpovědnosti ženy ve středověku souvisí s jejím právním postavením v té době. O rovnoprávnosti mezi muži a ženami samozřejmě tehdy nebyla ani řeč, vždyť pohled na ženu v období středověku značně ovlivňovala církev – „bez žen bychom byli Bohu blíž“², a z hlediska morálního se muž a žena od sebe lišili jako voda a oheň. Mužské plemeno bylo od pradávna považováno za sílu pozitivní, dobrou a racionální. Na druhé straně žena byla vnímána spíše negativněji, s povahou zákeřnou, bez rozumu, i když více emotivní. Jen si vzpomeňte na biblický příběh Adama a Evy - domnívám se, že tento příklad mluví za vše. Jak nám tedy kriminologická teorie a praxe vysvětlí, že ve zločinnosti a kriminalitě, jinak řečeno odvrácené stránce našeho světa, mají muži navrch?

Vrátím se znovu o několik století později – právní způsobilost žen byla ve středověku značně omezená, například jim vůbec nepříslušelo vykonávat veřejné funkce. Ovšem v určitých oblastech ženy požívaly zvláštní právní ochranu, ba dokonce výhody. Jako příklady mohu uvést ochranu ženské cti, právní zvýhodňování vdov a též některé trestní předpisy vyzněly pro pachatelky mírněji. Co se však týče pohlavních deliktů, byly ženy ve sféře dokazování značně znevýhodněny, protože mezi důkazním břemenem ženy (jako stvoření nižšího a dá se říci podřadného) a muže byl velký rozdíl. Mezi specifickou trestnou činností, která byla „páchána“ pouze ženami a chráněna církevní mravoukou, patří nepochybně čarodějnictví.³ České středověké právo chránilo manželství jako jednu ze základních církevních svátostí. Pod vliv církve se dostala ochrana manželství díky Dekretům Břetislavovým z roku 1039 a tím se manželské právo stalo součástí práva kanonického.⁴ Ženy se nejčastěji dopouštěly deliktů bigamie a cizoložství, dle Koldínova zákoníku,⁵ za ně hrozilo stětí či zahrabání zaživa. Ovšem v 15. a 16. století v Čechách byl výskyt této trestné činnosti velmi nízký. Koldínův zákoník, vycházející z práva římského, však více chránil muže - stanovil manželovi či otci vdané ženy právo manželku, popř. dceru a jejího milence zabít, pokud je zastihli „in flagranti“.⁶

Známý teoretik kriminologie Cesare Lombroso (1835-1909) byl přesvědčen, že základem chování pachatelek je zděděný deviantní potenciál založení, který se neliší od prostitutek. Tímto tedy srovnává prakticky každou pachatelku s prostitutkou, protože se domnívá, že nízký podíl ženské kriminality si ženy nahrazují prostitucí, jež pro ně představuje náhražku za porušení práva. Tato teze, někdy nazývaná jako *teze stejného rozložení*, která chápe kriminalitu a prostituci stejným

² URBANOVÁ, M. *Ženská delikvence jako sociální jev*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. s. 139.

³ Více o tématu – *Kladivo na čarodějnictví*, Praha 2000.

⁴ VANĚČEK, V. *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*. Praha: Orbis, 1975. s. 102.

⁵ *Práva městská království českého* - nejvýznamnější kodifikace městského práva od Pavla Kristiána z Kolína z roku 1579

⁶ URBANOVÁ, M. *Ženská delikvence jako sociální jev*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. s. 139-140.

způsobem, je však dosti zastaralá.⁷ K dalším teoriím, která měla v minulosti význam, srovnávala četnost kriminálního jednání mužů a žen, a dodnes je k ní částečně přihlíženo, se nazývá tzv. *kavalírská teorie*. O. Pollack v polovině 20. století tvrdil, že ženská kriminalita se vyrovnává té mužské, avšak ženy jsou slabé a tím více společností i právním systémem chráněny. Předpokládá se tedy, že vůči delikventním ženám postupují orgány činné v trestním řízení kavalírsky a mírněji je trestají, dále ženy mají větší schopnost klamat a maskovat svoje trestné činy a tím je jejich kriminalita hůře odhalována. V dnešní době je však těžké vycházet z této teorie, protože předpokládá větší angažovanost „rytířských“ mužů na postech trestní justice, a domnívám se, že Česká republika je výborný příklad toho, jak se rozšířila feminizace do soudnictví.⁸

V období 90. let 19. století až 60. let 20. století se zabývalo problematikou ženské kriminality velmi malé množství odborníků a vycházelo se z výše uvedených názorů. Bylo to hlavně tím, že jev ženy jako pachatelky trestné činnosti nebyl tak častý, dá se říci, že spíše výjimečný. Násilná kriminalita byla vždy považována za doménu mužů. Ještě roku 1968 na kongresu o kriminalitě žen v Miláně se hovořilo o nízké kriminální aktivitě žen, navzdory jejich zvyšující se společenské aktivitě. Pouze se zde konstatovalo, že ženy romského původu tvoří vysoké procento delikventek, ale bez určení konkrétních stanovisek či řešení tématu. Postupnou feminizací a bojem žen za rovnoprávnost se v 70. letech 20. století začala obracet i větší pozornost na pachatelky trestných činů. Bylo nutné stanovit specifika kriminálního jednání žen. Poprvé se této problematice na mezinárodní úrovni věnoval 5. kongres OSN o prevenci zločinnosti a zacházení s delikventy v roce 1975 v Ženevě, na který navazoval 6. kongres OSN roku 1980 v Caracasu a 7. kongres OSN roku 1985 v Miláně.⁹

1.1 Rozdíly mezi ženskou a mužskou kriminalitou

Kriminalita podle pohlaví je rozdílná nejen kvantitativně (co do počtu), ale také kvalitativně, tedy dle svého druhu.¹⁰ Kriminalita žen má také specifický charakter co do struktury a dynamiky.¹¹ Dále bylo prokázáno, že se kriminalita liší podle toho jaký je v dané zemi společenský a ekonomický rozvoj. Nižší bývá podíl kriminality žen např. v některých rozvojových zemích, zemích Dálného východu i v některých latinskoamerických zemích. Důvodem toho je, že zde má stále silný vliv náboženství, působení tradic a většina žen se nepodílí na společenském životě. Oproti tomu v průmyslově vyspělých státech je jev ženské kriminality mnohem častější, protože ženy mají stejné společenské postavení i pracovní uplatnění jako muži. Jsou nezávislejší,

⁷ KAISER, G. *Kriminologie*. Praha: C. H. Beck, 1994. s. 203 a 205.

⁸ BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: IKSP, 2007. s. 18-19.

⁹ ZAPLETAL, J., NOVOTNÝ, O. *Základy kriminologie*. Praha: Univerzita Karlova, 1993. s. 75-76.

¹⁰ KAISER, G. *Kriminologie*. Praha: C. H. Beck, 1994. s. 202.

¹¹ ZAPLETAL, J., NOVOTNÝ, O. *Základy kriminologie*. Praha: Univerzita Karlova, 1993. s. 76.

vzdělanější a neplní pouze tradiční funkce spojené s péčí o děti a domácnost.¹² Je také rozhodující v jak početném městě pachatelé trestného činu žijí – mluví se zde tedy i o regionálním prvku rozlišení kriminality – např. ve velkoměstech se kriminalita žen co se týče bagatelních trestných činů (krádeže atd.) vyrovnává kriminalitě mužů, ale v malých městech a obcích se dá hovořit o opaku.¹³

Ženy a muži se od sebe liší jak z biologického pohledu, tak z pohledu behaviorálního, tzn. závislého na chování. Řada vědců tvrdí, že biologické rozdíly jsou konkrétní a trvalé, zatímco společenské vlivy jsou proměnlivé. Ale nelze považovat tento úsudek za stoprocentně správný bez možnosti odchylky. Stejně tak platí, že zkoumat rozdílnost pohlaví pouze z jednoho pohledu je zavádějící a zcestné.¹⁴ Někteří odborníci zastávají názor, že rozdíly jsou způsobeny odlišnou organizací nervové soustavy a vlivem hormonů na jejich fungování – viz biologická teorie. Muži mají větší zájem o sféru věcí, lepší prostorovou orientaci a matematické nadání atd. Mají také lepší koordinaci velkých tělesných pohybů, ovšem slabší reakce na smyslové podněty. Jsou více fyzicky agresivnější a agresivitu projevují přímo. Při kontaktu s neznámou osobou jsou více důvěřiví než ženy, ale dokáží snadněji přejít od nepřátelství ke spolupráci. Ženy naopak více řeší mezilidské vztahy, jsou citlivější a jednají emotivněji. Lépe si pamatují jména a podoby lidí. Dokáží také rychleji zpracovat přijaté informace, obzvláště v situacích, které vyžadují rychlé rozhodování. Když se dostanou do kontaktu s neznámou osobou, jsou méně důvěřivé. Agresivitu projevují nepřímo, převážně pomocí slov (hádek atd.).¹⁵ Ženy procházejí odlišnou socializací – od narození podléhají silnější sociální kontrole, jsou intenzivněji kontrolovány. Reakce na prohrěšky dcer je silnější a kritičtější, jsou vedeny k toleranci a snáze respektují právní normy, učí se typickým ženským dovednostem spíše v kruhu domova a osob ženského pohlaví. Proto je pro ně typické, že vysoký podíl deliktů páchají v prostředí blízkých osob. Pro ženy je méně pravděpodobná skupinová kriminalita, protože na rozdíl od chlapců, pro dívky není až tak důležité soužití ve skupině vrstevníků.¹⁶ Pachatelky bývají také mnohem častěji než pachatelé ovlivňovány při svém násilném činu negativní zkušeností z dětství. Většina žen při páchání trestné činnosti neprojevuje tolik iniciativy jako muži – při násilných deliktech bývají ženy mnohem častěji spíše pomocnice, mají pasivnější roli, což můžeme odůvodnit jejich výchovou a odlišnou rolí ve společnosti.¹⁷ Ženy intenzivněji vnímají riziko odhalení a s ním spojenou sankci,

¹² ZAPLETAL, J., NOVOTNÝ, O. *Základy kriminologie*. Praha: Univerzita Karlova, 1993. s. 75 a 79.

¹³ KAISER, G. *Kriminologie*. Praha: C. H. Beck, 1994. s. 202.

¹⁴ BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: IKSP, 2007. s. 9.

¹⁵ BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: IKSP, 2007. s. 9-10.

¹⁶ BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: IKSP, 2007. s. 15.

¹⁷ ZAPLETAL, J., NOVOTNÝ, O. *Základy kriminologie*. Praha: Univerzita Karlova, 1993. s. 87.

což může být také důkazem jejich menší intervence na násilných trestných činech (teorie odhalení).¹⁸

Vražedkyně nejčastěji usmrcují své partnery a osoby, které jsou jim blízké ve svém bytě, velmi zřídka jsou jejich činy motivovány sexem (viz tabulka v příloze č. 1).¹⁹ Pro ženy je také typické, že vraždí častěji pod vlivem afektu a vyskytuje se u nich častěji než u mužů krizová a patologická motivace. Tzn. že se k činu odhodlají až po dlouhodobém krizovém vztahu s obětí, nejčastějším a nejlepším příkladem je domácí násilí, kdy žena již přestane snášet chování manžela-agresora a odhodlá se ke smrtelné „obraně“.

Pro ženskou kriminalitu je typický vyšší výskyt latence. Závažnost speciálně ženských deliktů je menší a tyto delikty jsou obtížněji odhalitelné, např. týrání svěřené osoby. Co se týče recidivy, je u žen srovnání s recidivou mužů daleko menší. Ženy-recidivistky se nespécializují na páchaní určité trestné činnosti tak jako muži. Málokdy používají speciální metody, dopouštějí se spíše různorodých deliktů.²⁰

1.2 Fenomenologie kriminality žen u nás

Kriminalitu lze definovat jako jednání v rozporu s platnými normami trestního práva. Ohrožuje základní hodnoty společnosti, práva a svobody jednotlivce. Její existence je nevyhnutelná a ačkoli se ji snažili mnozí vědci v minulosti zcela potlačit, je to nemožné.²¹ Navenek se zdá, že kriminalita žen není závažným společenským problémem, protože hlavně násilná kriminalita, je velmi nízká. Musíme si uvědomit, že právě ženy hrají hlavní úlohu při výchově dětí. Pokud se tedy žena-matka dopouští trestné činnosti, může to mít velmi negativní vliv na řádnou výchovu dítěte a tím způsobit daleko horší účinky než kriminalita mužů.²²

Podíl žen na vraždách bývá velmi nízký, v České republice je tomu také tak, v průběhu let 2004 až 2006 se jednalo pouze o 11 - 14 % (jak uvádí tabulka v příloze č. 1). Zajímavé je, že v souvislosti s přechodem naší republiky na demokracii od roku 1989 dochází ke snížení podílu žen na vraždách, navzdory obecnému zvýšení jejich kriminality. Např. Nezkusil uvádí, že dříve činil podíl žen na vraždách 19,5 %.²³ Jinak má všeobecně kriminalita žen spíše vzestupnou tendenci. Od roku 1993 do roku 2006 se roční počet stíhaných nebo obviněných pachatelek zvýšil cca z 9 000 na více než 17 000 a jejich podíl mezi všemi pachateli vzrostl z 8 % na téměř 14,2 %. Např. v roce 2006 bylo stíháno 13,6 % žen. Nejčastěji bývají ženy trestány za majetkové

¹⁸ URBANOVÁ, M. *Ženská delikvence jako sociální jev*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. s. 11-12.

¹⁹ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 400.

²⁰ ZAPLETAL, J., NOVOTNÝ, O. *Základy kriminologie*. Praha: Univerzita Karlova, 1993. s. 87.

²¹ URBANOVÁ, M. *Ženská delikvence jako sociální jev*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. s. 14.

²² ZAPLETAL, J., NOVOTNÝ, O. *Základy kriminologie*. Praha: Univerzita Karlova, 1993. s. 75.

²³ ÚTRATA, R. *Soudní psychiatrie*. Praha: VÚPS, Zprávy, 1979, č. 45, s. 195.

trestné činy, tzn. trestný čin krádeže a podvodu. Z výše uvedeného tvrzení, že ženy nebývají časté recidivistky, to potvrzují i statistiky – např. roku 2006 bylo odsouzeno 8 941 osob, z toho jen 7 % žen (630). Počet žen ve vězení je na mírném vzestupu, roku 2006 bylo uvězněno 4,98 % žen.²⁴ Výše zmíněné statistické údaje jsou podloženy v grafech a tabulkách, které jsem uvedla v přílohách č 2 - 5.

Závěrem této podkapitoly bych chtěla dodat, že statistické údaje nejsou schopny zcela popsat ženskou kriminalitu jako sociální jev. Pouze konstatují současný stav. Domnívám se, že kriminalita žen záleží mnohem více na aktuálním společenském klimatu a jeho proměnách, což se z číselných statistik bohužel vyčíst nedá. I když připouštím, že toto tvrzení není ničím podloženo a je to otázkou mnohých diskuzí. Vycházela jsem ze statistik Ministerstva vnitra České republiky ČR, Vězeňské služby ČR a dále mi napomohly i publikace vydané v rámci činnosti Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. Ovšem i tak je tématu trestných činů žen věnována mnohem menší pozornost než deliktům recidivistů a mladistvých. Dále si musíme uvědomit, že výrok o tom, že ženská kriminalita je mírně na vzestupu není zcela stoprocentně potvrzen. Nesmíme totiž zapomenout na to, že odhalená kriminalita je pouze částí kriminality skutečné.

1.3 Fenomenologie kriminality žen na Slovensku

Dá se říci, že minoritní kriminalita žen na Slovensku odpovídá kriminalitě žen ve světě i u nás. V průběhu 90. let byla kriminalita žen stabilizována, pohybovala se mezi 6,5 % až 8 %. Od roku 1999 vykazuje mírně vzrůstající tendenci, tzn. tvoří přibližně 10 až 14% zjištěných pachatelek (viz tabulka v příloze č. 6). Co se týče struktury ženské kriminality, ta má podobný ráz jako v zahraničí – ženy se dopouštějí spíše méně závažných a společensky nebezpečných trestných činů, jako jsou hlavně majetkové trestné činy. V posledních letech došlo k dynamickému vzrůstu ekonomické trestné činnosti, toto tvrzení samozřejmě platí i pro ženy jako pachatelky. Násilná kriminalita u žen tvoří relativně nejnižší podíl – pohybuje se mezi 5,5 % až 6,5 %, oproti minulým rokům má však mírnou vzestupnou tendenci. Dále stojí za zmínku i to, že dynamika nárůstu celkové kriminality žen je v posledních letech v porovnání s kriminalitou mužů mnohem větší. Mezi lety 1998 až 2002 došlo u mužů k nárůstu trestných činů cca o 21 %, zatímco u žen došlo v tomto období téměř ke zdvojnásobení trestné činnosti. Se vzrůstem kriminality žen také souvisí vzrůst odsouzených žen za poslední roky. Je nutné si povšimnout, že podíl podmíněně odsouzených pachatelek mnohonásobně převyšuje podíl nepodmíněně odsouzených.²⁵ Také v případě pachatelek dochází více k upuštění od potrestání oproti

²⁴ BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: IKSP, 2007. s. 38-43.

²⁵ např. v roce 2003 bylo z celkového počtu uložených trestů ženám 84 % podmíněných a pouze 6,5 % nepodmíněných

pachatelům. Lze to zdůvodnit již výše uvedeným tvrzením, že ženská kriminalita se týká hlavně méně závažných deliktů. Někteří odborníci však tento fakt ještě doposud odůvodňují uplatňováním tzv. kavalírské teorie (viz výše). V porovnání s minulostí, např. v polovině 80. let minulého století, byl podíl podmíněných a nepodmíněných trestů téměř vyrovnaný. Svědčí to o mnohem přísnějším přístupu tehdejší socialistické justice k trestání s větší tendencí uvěznovat, ale také k podstatným ukazatelům patří tehdejší společenské klima a konkrétní znění trestního řádu. Z údajů Sboru vězeňské a justiční stráže Slovenské republiky vyplývá, že jsou nejčastěji vězněné ženy mladší generace, mezi 20 – 30 lety, přes 65 % vězeňkyň má úplné základní vzdělání a až 60 % žen bylo před výkonem trestu nezaměstnaných. Tímto se později po propuštění z vězení hůře navrací do společnosti a hledají si zaměstnání. Ženská věznice je na Slovensku pouze jedna, a to v Nitre – Chrenovej. Byla zřízena roku 1992. V současné době zabezpečuje výkon odnětí svobody pro všechny nápravné skupiny i mladistvé. Z výzkumů vyplynulo, že více než polovina žen ve věznici jsou prvopachatelky. Velký vliv na trestnou činnost pachatelek má jejich rodina a hlavně partneři, kteří byli v minulosti také trestáni. Z toho lze vyvodit, že více jak polovina žen se dostala do vězení díky negativnímu vlivu svého partnera, ať již trpěly závislostí ekonomickou či materiální.²⁶

Z výše uvedených statistik vyplývá, že ženská kriminalita na Slovensku není tak častá jako mužská, natož kriminalita násilná. Její charakteristika na Slovensku je obdobná jako v České republice. Avšak je nutné si povšimnout, že kriminalita slovenských žen je přece jenom o trochu nižší než u nás. Neexistuje na to jediné vysvětlení. Ke správnému výsledku bychom mohli dojít, pokud bychom blíže zkoumali druhy kriminality a důvody odsouzení v jednotlivých případech. Na takovouto velmi obtížnou problematiku doposud nebyla vypracována žádná konkrétní studie a troufám si říci, že to je vzdálená hudba budoucnosti. Můžeme tedy pouze spekulovat, zda je u nás menší počet latentní kriminality nežli na Slovensku či naopak. Dalším možným řešením problému je jiná společenská situace, i když si myslím, že není výrazně odlišná. Např. co se týče náboženství, Slovensko je oproti naší republice více křesťansky zaměřené. Z toho můžeme odvodit, že při výchově je kladen větší respekt na morálku a ženy jsou vedeny ke své primární mateřské roli v domácnosti.

²⁶ URBANOVÁ, M. *Ženská delikvence jako sociální jev*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. s. 66 – 83.

2 Teorie kriminality žen

Kriminalita žen má odlišný, specifický charakter oproti kriminalitě mužské - co se týče její četnosti i povahy. Její příčiny a rozdíly se snaží nastínit níže uvedené teorie. Každá teorie se dá vyvrátit pádnými argumenty a musíme si uvědomit, že nelze slepě vycházet pouze z jedné, aniž bychom se zaměřili na její konfrontaci s další, popř. její doplnění s jinou koncepcí. Je mnoho teorií kriminality. Mým úkolem je pouze nastínit ty hlavní ideje, které se dotýkají kriminality žen, z nichž můžeme vycházet i v dnešní době. Dříve se teorie kriminality týkaly pouze mužů jako pachatelů trestných činů, nárůstem ženské kriminality i vzrůstem feministického hnutí byly však vytvořeny i ryze ženské teorie kriminality, které jsem se rozhodla v této kapitole uvést a definovat.

2.1 Biologické teorie kriminality žen

Společným znakem těchto teorií je poukázání na biologické rozdíly mezi muži a ženami, neberou se zde v potaz kulturní ani sociální odlišnosti. Zcela je opomíjena společenská podmíněnost lidského chování. Ženy prý nejsou tak biologicky vyspělé jako muži, nejsou totiž tak podnikavé, jsou spíše pasivní a konzervativní povahy. Převládají u nich mateřské pudy, proto jejich charakter zahrnuje méně brutality. Za příčinou kriminality stojí samotná podstata ženského rodu. Biologické teorie je možno rozlišit na několik různých druhů. Nejranější **kriminálně antropologickou teorii** zastával zakladatel kriminálně antropologické školy **C. Lombroso** a dále jeho názory rozvíjel **E. Ferri**. Lombroso tvrdil, že rozenou pachatelkou je žena, která postrádá mateřský pud a tím se vyrovnává mužskému pohlaví. Později svoji teorii rozšířil ještě na definici příležitostné pachatelky – pro ženy je typické příležitostné páchání trestných činů pod vlivem něčí sugesce a zpravidla náhody.²⁷

Mezi další teorie patří **teorie agresivity** typická pro muže a **teorie neagresivity**, která je specifikum ženského chování. Např. **W. T. Thomas** tvrdí, že pokud se žena věnuje kriminalitě, jedná se o duševní nerovnováhu, určitý druh patologie, protože k tomu není ze své přirozenosti předurčena. Pachatelky by tedy měly být spíše léčeny a ne trestány. Zajímavý je také odkaz na rozdílnou sexualitu a z toho vyplývající rozdílné násilné chování obou pohlaví. **E. Wulffen** se domníval, že ženská sexuální touha je slabší a méně intenzivní, chovají se pasivněji nejen při plnění manželských povinností, ale tedy i při kriminálních aktivitách.²⁸ Jeho další názor je již trochu méně utažený za vlasy. Tvrdí, že ženy jednájí více emotivně a řídí se dle svých instinktů, ale také více zvažují důsledky svého chování než dojde k činu, a tak zvažují, zda se jim opravdu

²⁷ ZAPLETAL, J., NOVOTNÝ, O. *Základy kriminologie*. Praha: Univerzita Karlova, 1993. s. 76.

²⁸ Toto tvrzení mi přijde příliš jednostranné, ničím nepodložené a nelze zevšeobecnit. Velmi by mne zajímaly argumenty z řad feministek.

„vyplatí a projde“ překročení zákona. Ženy podle něj páchají trestnou činnost v krizových momentech, za což jsou považovány menstruační cyklus, těhotenství, období šestinedělí po narození dítěte a klimakterium. K zajímavým výsledkům svých bádání došli **J. Cowie, V. Cowie a E. Slater**, poukazují na to, že „delikventní dívky trpí častěji než chlapci určitou poruchou fyzického zdraví – např. jsou abnormálně velké, neohrabané, hrubé a ošklivé“. Výše uvedené vlastnosti definují jako **konstituční predispoziční faktory delikvence**. Ve svém učení také odkazují na rozdílnou sexualitu a tím rozdílnou povahu obou pohlaví.²⁹

K nejnovějším biologickým přístupům patří učení **R. Rowa** a **W. Osgooda** z 80. let 20. století a **Dennena** z 90. let 20. století. Tvrdí, že schopnost kriminálního jednání je dědičná, protože kriminalita úzce souvisí s inteligencí, schopností pracovat i s impulsivností. Odůvodňují to tím, že mužské sexuální hormony určují útočný potenciál, který je pro páchaní kriminality zásadní a určující, oproti tomu ženy se chovají spíše pasivněji. Tuto teorii však lze vyvrátit tím, že nejenom sexuální hormony určují lidské chování a nejenom hormony jsou důležitým faktorem pro lidské (kriminální) jednání.³⁰

Další moderní biologickou teorii zastává **A. Campbellová**, která vychází z Darwinovy evoluční teorie. Lidé se chovají rizikově tehdy, když bojují o přežití a trpí nedostatkem. Takto se museli chovat naši předci v přírodě při hledání potravy, aby přežili. Odkazuje tedy tím na to, že jedním z důležitých faktorů kriminálního chování žen je nouze a strach o přežití (materiální zajištění). Připomeňme si, že ženy se mnohem častěji než muži uchylují k násilnému jednání při nutné obraně, kdy se cítí v nebezpečí a brání se před agresorem (zpravidla mužského pohlaví). **A. Caspi** poukazuje na to, že ženy jednají méně agresivněji a nejsou tolik ovlivněny negativním zacházením v dětství díky jinému složení pohlavních chromozómů X. Na násilné jednání má významný vliv špatné zacházení při výchově v dětství a také porucha regulace serotoninu, dopaminu a norepinefrinu způsobená nízkou aktivitou MAO-A genu (monoaminoxidázy A) uloženém v pohlavním chromozómu X. Jelikož ženy ve svém těle mají dva pohlavní chromozómy X, existuje u nich menší pravděpodobnost agresivního řešení problému při konfliktu.³¹

Je též přínosné zmínit zajímavé výzkumy ve světě, které se snažily prokázat vliv dědičnosti, jako jeden z biologických faktorů, na etiologii kriminality na základě metody srovnávání dvojčat a metody adopční. První výše uvedená metoda, **metoda srovnávání dvojčat** byla založena na studiích rozdílů mezi četností výskytu kriminality u jednovaječných a dvouvaječných dvojčat. Asi nejvěrnější studii zatím provedl roku 1977 Christiansen v Dánsku,

²⁹ ZAPLETAL, J., NOVOTNÝ, O. *Základy kriminologie*. Praha: Univerzita Karlova, 1993. s. 76.

³⁰ URBANOVÁ, M. *Ženská delikvence*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. s. 33.

³¹ BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: IKSP, 2007. s. 17.

protože pracoval s velkým množstvím cílových objektů. Zkoumal celkem 3586 párů dvojčat obou pohlaví. Co se týče kriminality dvojčat ženského pohlaví z výzkumu vyplývá, že u jednovaječných dvojčat došlo v 21 % případů ke shodě (ne)existence kriminálního chování oproti pouhým 8 % případů u dvouvaječných dvojčat. U druhé metody, **metody adopční** se posuzují případy, zda se dítě v budoucnu dopustí trestné činnosti v závislosti na jednání jeho biologických i adoptivních rodičů. Neautoritativnější výzkumy vycházejí pouze z případů, kdy je dítě adoptováno již od narození. Spíše bylo zkoumáno chování synů v závislosti na chování jejich biologických i adoptivních otců, ovšem existují i méně početné studie zaměřené na ženy, dle kterých byla zjištěna velmi silná závislost dívek na trestním stíhání jejich biologických matek. Musíme si však uvědomit, že obě uvedené metody mají řadu nedostatků a neúplnou výpovědní hodnotu. Výzkumy se sice týkaly pouze faktoru biologického, ale nelze zjistit čistě genetický, tedy vrozený faktor, aniž bychom narazili na socializaci jedince ve společnosti. Z vlastní zkušenosti víme, že i když děti vyrůstají ve stejné rodině, rodiče mívají k jednotlivým dětem odlišný vztah. Děti (dvojčata) zpravidla po ukončení základní školy navštěvují každý jinou školu, přátelí se s jinými lidmi, mají jiné záliby atd. Ještě problematičtější je výpovědní hodnota studií prováděných adopční metodou, i v tomto případě rodiče svým (kriminálním) chováním velmi ovlivňují morálku a hodnoty dítěte. Je prakticky nemožné s určitostí dokázat, že dítě má po otci či matce zděděné vlastnosti k páchání zločinu.³²

Mezi biologické teorie můžeme také v neposlední řadě přidat i fyziologické cykly, které probíhají v těle ženy, jež bezesporu mají vliv na chování při páchání kriminality. Řadí se sem předmenstruační syndrom (PMS), období menstruace, těhotenství a klimakteria. Je vědecky dokázáno, že v těchto obdobích se žena cítí citlivější na vnější i vnitřní podněty. Doposud však nebylo nikým prokázáno, že je v této době náchylnější k páchání trestné činnosti. Ovšem je to problematika, již předchází velice náročný výzkum o nižší výpovědní hodnotě, protože ne všem ženám jako pachatelkám násilných deliktů můžeme v jejich výpovědi věřit (Dozná se snad každá vražedkyně před soudem, že chladnokrevně zabila svého manžela?). Přesto by stálo za to se tímto problémem do budoucna i nadále intenzivněji zabývat. Např. **J. Čepelák** se tímto tématem zabýval ke konci 60. let minulého století při zkoumání vlivu menstruačního cyklu na chování žen ve vězení. Z jeho studie prokazatelně vyplývá, že množství kázeňských přestupků se ukázalo závislé na průběhu menstruačního cyklu vězeňkyň.³³ Také mne zaujal výzkum **E. Traube-**

³² KUČERA, J. Některé biologické faktory a kriminalita. *Zdravotnictví a právo*, 2000, roč. 4, č. 7-8, s. 20-21.

³³ ČEPELÁK, J. Závislost poruch chování žen ve výkonu trestu na průběhu menstruačního cyklu. *Československá kriminalistika*, 1968, roč. 1, č. 2, s. 81–91.

Beckerové, která zjistila, že ze zkoumaných 86 žen odsouzených za trestné činy vraždy nebo zabití bylo 41 z nich v době spáchání skutku v těhotenství, klimakteriu či trpělo PMS.³⁴

2.2 Psychologické teorie kriminality žen

Od poslední čtvrtiny 19. století vznikla psychologie jako nová moderní vědecká disciplína a dochází k jejímu postupnému rozvoji. Později se začala uplatňovat forenzní psychologie, která se zpočátku zaměřovala na osobnost pachatele a poté na další významné prvky a podmínky kriminálního jednání. Na rozdíl od výše uvedeného biologického hlediska, dle psychologického hlediska zpravidla neexistuje rozdíl mezi příčinou kriminality mužů a žen. Snaží se vysvětlit kriminální chování prostřednictvím psychiky (psychopatie) pachatele. Pokud je zde podezření, že pachatelka trpí psychopatií, je nutné posoudit, zda byla nadána rozumovou a mravní složkou v době spáchání trestného činu na základě psychologického či psychiatrického výzkumu.³⁵ Tedy zda pachatelka byla schopna při páčání trestného činu ovládat své jednání a rozpoznat nebezpečnost tohoto činu pro společnost. V minulosti se zkoumalo, zda má psychické onemocnění vliv na páčání kriminality. Bylo zjištěno, že mnoho pachatelek trpělo určitými duševními poruchami, ovšem málo žen s těžkými duševními poruchami spáchalo trestný čin, takže toto zjištění není směrodatné.³⁶

V první polovině 20. století došlo k velkému rozmachu **psychoanalýzy**, jejímž hlavním představitelem je bezpochyby **S. Freud**. Psychoanalytická škola až tak nepřispívá ke specifikaci ženské kriminality, ale napomohla k tomu, aby se bral větší zřetel na dynamiku chování a různé pudy, jakožto zdroje kriminálního jednání pachatele.³⁷ Zvláštní poruchy vývoje jedince, jeho nesplněné sny a přání ovlivňují do budoucna jeho kriminální chování. Takto narušená osoba trpí pocitu viny a jediné východisko vidí ve svém potrestání, proto páchá delikty, aby došlo k naplnění jejího trestu.³⁸ S. Freud dále definuje ženu jako bytost nedokonalou a jako vysvětlení tohoto tvrzení zavádí pojem vrozené bisexuality. Každý jedinec je od svého narození nadán jak mužskými, tak ženskými psychosexuálními atributy. Typicky ženské vlastnosti jsou slabost, pasivita a podřízenost. Tak jak se žena chová v životě, jedná i v kriminální činnosti, tzn. když porušuje zákon je to spíše v důsledku její závislosti a podřízenosti vůči návodci.³⁹

J. Bourquin zjistil, že mladistvé delikventky často zanedbávala vlastní rodina, proto si kompenzovaly kriminální jednání jako jistý druh odplaty za špatné zkušenosti ze svého dětství.

³⁴ TRAUBE-BECKER, E. *Frauen als Mörder*. München 1974. cit. podle KUČERA, J. Některé biologické faktory a kriminalita. *Zdravotnictví a právo*, 2000, roč. 4, č. 7-8, s. 23.

³⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3. vydání, Praha: ASPI, 2008. s. 93-94.

³⁶ URBANOVÁ, M. *Ženská delikvence*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. s. 29-30.

³⁷ Freud např. uvádí, že ženy se dopouštějí kleptomanie, protože jim chybí sexuální uspokojení

³⁸ BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: IKSP, 2007. s. 12-13.

³⁹ VÁLKOVÁ, J. *Kriminalita žen*. Praha: IKSP, 1993. s. 35.

Výsledky jeho výzkumu nebyly schopny vysvětlit zvláštnosti ženské kriminality co se týče početnosti a její struktury. Na základě teorie **hodnotového systému** se poukazuje na větší respekt žen k autoritám, hodnotám a celkové lidské existenci díky institutu mateřství, tímto také mají ženy více vyvinutou emotivní schránku osobnosti. **D. Wiesman** uvádí, že ženy jsou více mravně vyspělejší než muži, více si váží lidského života, a proto je pro ně coby zakladatelky lidského života mnohem těžší jej ukončit. Často se také hovoří o tom, že ženy díky své emotivnější povaze mají větší sklony k hysterii, frustraci, melancholii a jiné psychické nerovnováze. Tohoto tvrzení využívá **C. R. Cloninger**, který tvrdí, že příčinou kriminality žen je právě hysterie. Zkoumal pachatelky a zjistil, že se u nich vyskytují až dvacetkrát častěji hysterické záchvaty než u psychicky vyrovnaných žen. **H. J. Eysenck** tvrdí, že páchaní kriminality je pro ženy jev netypický. Pachatelé trestných činů totiž nejsou psychicky normální osobnosti. Dopouští se jí tehdy, když u nich dojde k psychické nestabilitě.⁴⁰ V průběhu svého výzkumu zjistil jistou zajímavost. A to, že u mužů, kteří nepáchají kriminalitu se psychotismus vyskytuje ve větší míře oproti kriminálně založeným ženám.⁴¹

2.3 Sociologické teorie kriminality žen

Postupem času kdy stoupá význam studia sociologických věd teoretikové kriminologie naráželi na to, že pouhé biologické zkoumání pachatelů nestačí a takovéto výsledky jsou dosti neefektivní. Sociologické teorie chápou kriminalitu jako sociálně patologický jev ve společnosti. Vznik kriminality ovlivňuje hlavně sociální prostředí, ve kterém se pachatel nachází a jež ho formuje.

Známý myslitel **E. Durkheim** hlásal **teorii anomie**. Společnost bez kriminality prý nemůže existovat (v pozdějších studiích mu bylo dáno za pravdu). Kriminalita je zcela přirozený jev ve společnosti, který je její součástí, ovšem jestliže nepřekročí určitou únosnou míru. Anomie je Durkheimem definována jako „stav bezzákonnosti ve společnosti, kdy se obecné sociální normy zhroutily“.⁴² **J. Keller** popisuje anomii jako „stav, kdy přestávají platit zákony“.⁴³ Na Durkheimovo učení později navázal např. **Merton**.

Jedním z odpůrců jednostrannosti biologických teorií byl **O. Pollak**. Zcela nevyvrací myšlenku užití biologických teorií, ale poukazuje na nutnost jejího použití společně se sociálními

⁴⁰ ZAPLETAL, J., NOVOTNÝ, O. *Základy kriminologie*. Praha: Univerzita Karlova, 1993. s. 77.

⁴¹ VÁLKOVÁ, J. *Kriminalita žen*. Praha: IKSP, 1993. s. 34.

⁴² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 3. vydání, Praha: ASPI, 2008. s. 100.

⁴³ KELLER, J. *Úvod do sociologie*. 4. vydání, Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. s. 150.

faktory. Tvrdil, že ženy se vyhýbají užití násilí, protože to odporuje sociálním normám chování, ke kterým byly vychovávány. Jejich křehká fyzická konstituce a menší síla s tím prý nesouvisí.⁴⁴

Teorie sociálních rolí hlásá názor, že vše začíná již zvláštní výchovou dívek a chlapců v dětství. Mladí muži jsou vedeni k tomu, aby v budoucnu obstáli ve vedoucím postavení a uměli se uplatnit coby živitelé domácnosti. Naopak děvčata jsou vychovávána k větší pokoře, respektu a toleranci. Právě výchova způsobuje, že se muži a ženy chovají tak odlišně v životě, stanoví jim totiž jiné role. Vzhledem k tomu, že se ženy více věnují rodině, nemají tolik příležitostí páchat trestné činy, což tvrdí **N. Walker**. Proto zastává názor, že jsou pro pachatelky typické delikty, které jsou spjaté s rodinným prostředím, jako např. týrání svěřené osoby či špatné zacházení s dětmi.⁴⁵

Teorie sociální kontroly dokazuje, že se ženy nacházejí oproti mužům pod zvýšenou neformální sociální kontrolou. Zastánci této teorie **Hagan, Simpson a Gillis** se inspirovali učením Webera. Rozdělil kapitalistickou společnost na veřejnou a soukromou sféru. Veřejná sféra je typická doména produkce a mužů, oproti tomu sféra soukromá je spojena se spotřebou, ženami a rodinou. Nízká kriminalita žen je důkazem toho, že svět mužů a žen je rozdílně organizován a kontrolován. Ženy jsou omezovány ve vstupu do veřejné sféry, proto kriminalitu nikdy nemohou páchat stejným dílem jako muži. Ženy nejsou pouze objekty kontroly, ale též jejími nástroji. Vždyť každá matka, které se narodí dítě, je tou první osobou, která svému dítěti vštěpuje základní limity toho, co konat může a co je pro něj zakázáno. Tím ho podrobuje prvotní socializaci.⁴⁶ Výzkumem mladistvých delikventek, **M. Štěchová** zjistila, že dívky se dostávají častěji do konfliktu se zákonem než ženy dospělé. Odůvodňuje to např. tím, že mladistvé dívky ještě nejsou zcela socializované.⁴⁷ Ženy se méně dopouštějí kriminálního jednání, protože jsou na ně v mládí při výchově kladeny větší nároky než na chlapce, kteří mají větší volnost a svobodu. Dále si uvědomme i to, že pokud žena spáchá nějaký trestný čin, hrozí jí mnohem větší zavržení společností než muži. Děje se to tak možná právě kvůli tomu, že na ni v mládí byly kladeny větší nároky na dodržování norem a celkové podřízení systému patriarchy (př. otec je hlavou rodiny).

Etiketizační teorie oproti ostatním teoriím nehovoří o ženské kriminalitě jako o jevu ojedinělém, naopak tvrdí, že ženy páchají trestné činy ve stejné míře jako muži. Zločinnost žen je však „tajná“, všeobecně se toleruje, neoznamuje a ani není orgány činnými v trestním řízení dostatečně vyšetřována. Jistě zajímavým tvrzením je, že kriminalita není určitý druh chování, ale výsledek zásahu orgánů činných v trestním řízení. Kriminální jednání se stává kriminální až

⁴⁴ BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: IKSP, 2007. s. 12.

⁴⁵ ZAPLETAL, J., NOVOTNÝ, O. *Základy kriminologie*. Praha: Univerzita Karlova, 1993. s. 77.

⁴⁶ URBANOVÁ, M. *Ženská delikvence*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. s. 37-38.

⁴⁷ ŠTĚCHOVÁ, M. *Některé souvislosti zvyšující se kriminality žen*. Velké Karlovice, 2003. s. 42-47. Cit. dle URBANOVÁ, M. *Ženská delikvence jako sociální jev*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. s. 38.

v okamžiku odsouzení pachatele. Tuto myšlenku je nutno jedině potvrdit, protože i v našem právním řádě existuje institut presumpce nevinny, tzn. že na obviněného/nou se hledí jako na nevinného/nou, dokud není vynesena pravomocný odsuzující rozsudek. Etiketizační koncepce souvisí s kavalírskou teorií (viz výše) a poukazuje na to, že latence ženské kriminality je velmi vysoká.⁴⁸

2.4 Některé další teorie kriminality žen

Manželé **E. a S. Glueckovi** na základě svého výzkumu prokázali, že kriminalitu žen ovlivňují mnohé faktory. Nazývají je sociokulturní faktory. Patří mezi ně hlavně rodinné zázemí a podmínky vývoje v dětství i v sexualitě žen. Bohužel se jim nepodařilo určit, které faktory jsou hlavní a které jsou druhořadé při kriminálním jednání pachatelek. Proplínání těchto faktorů, jež ovlivňují chování žen, je známé jako **vícefaktorová (multifaktorová) teorie**.⁴⁹ Přední reprezentanti této teorie jsou právě manželé Glueckovi, nejsou však jediní.⁵⁰ Multifaktorové teorie užívají při výkladu „více působících činitelů (faktorů) různého druhu i původu“. Tyto teorie jsou rovnocenné. Nevychází tedy z užití pouze jedné teorie, ale kombinují teorií více. Provádí empirický výzkum též řadou metod (ne pouze jednou) na osobách delikventních i nedelikventních, aby se zjistily hlavní rozdíly mezi nimi a současně i typické vlastnosti delikventů.⁵¹

Za zmínku jistě stojí i **teorie diferenciální asociace** od **E. H. Sutherlanda** z roku 1947, který tvrdí, že „zločin je normálně naučené chování normálních lidských bytostí.“⁵² Sutherland tvrdí, že „osoba jedná kriminálně, pokud kriminální kontakty převáží nad protikriminálními kontakty“.⁵³ Při argumentaci můžeme využít opačné teorie řeckého filozofa Sókrata, že lidé (pachatelé) jsou zlí (konají trestné činy) pouze z omylu (nevědomosti), až dojdou poznání (vzdělají se), budou konat dobro. Ženy v důsledku péče o domácnost mají menší kontakt se společností a tím i s kriminálním jednáním, které je nutnou součástí každé společnosti.

Do nového výzkumu kriminologických teorií se v neposlední řadě dá připisat i **feministická teorie**. Feminismus se velmi rozšířil v druhé polovině 20. století a objevila se vlna mnoha feministických hnutí. Feministky hlásají, že naše společnost je založena na nerovnoprávném postavení mužů a žen. Jejich snahou je docílit toho, aby ve společnosti panovala rovnováha a rovnoprávnost mezi pohlavími. Feministická teorie v kriminologické vědě

⁴⁸ URBANOVÁ, M. *Ženská delikvence*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. s. 31-32.

⁴⁹ ZAPLETAL, J., NOVOTNÝ, O. *Základy kriminologie*. Praha: Univerzita Karlova, 1993. s. 78.

⁵⁰ Např. H. Mannheim a H. Goppinger (70.- 80. léta 20. století)

⁵¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 3. vydání, Praha: ASPI, 2008. s. 111.

⁵² ZAPLETAL, J., NOVOTNÝ, O. *Základy kriminologie*. Praha: Univerzita Karlova, 1993. s. 78.

⁵³ URBANOVÁ, M. *Ženská delikvence*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. s. 35.

se opírá o to, že čím více ženy dostaly prostor k tomu, aby se osamostatnily, např. vykonávaly stejné vedoucí funkce jako muži, tím více dostaly volnost vyjadřovat své názory ve společnosti a také tím pochytily typické mužské vzorce chování, mezi než se řadí i větší četnost kriminálního jednání. Mezi nejčastější druhy ženské kriminality patří krádeže a v poslední době s rostoucí rolí ekonomiky i podvody. Je to tím, že se také ženy dostaly na posty vedoucích pracovníků ve firmách a mají tím pádem větší příležitost dopouštět se podvodného jednání. Ale co násilná kriminalita? Je opravdu růst feminismu impulsem k tomu, aby rostlo ve společnosti násilí páchané ženami? O tom nejsem zcela přesvědčená, protože rozšíření vlivu žen ve společnosti má spíše vliv na růst majetkové kriminality (jak uvádí statistiky). Problém násilí a agrese spíše souvisí se samotnou osobou pachatelky v konkrétním případě, než s růstem ekonomické vyspělosti společnosti a demokracií. Radikální feministky (např. **S. Simpsonová**) odůvodňují násilnou kriminalitu žen jako vzpouru proti odvěké mužské převaze a podřízené roli žen ve společnosti.⁵⁴

Na základě **ekonomické teorie**, která souvisí s teorií feministickou, tvrdí **Nettler**, že „kriminalita žen je rozumnou reakcí na jejich ekonomickou deprivaci“. Její další zastávce **Adler** vysvětluje, že ženy se především zajímají o vylepšení svojí finanční situace a páčání násilné kriminality je pro ně druhotné. Dopouštějí se kriminality pouze tehdy, pokud nejsou dostatečně finančně zajištěny. Tím odůvodňuje, že ženy s nižším postavením se uchylují k prostituci. K tomuto tvrzení přináší argumenty **Simon**, který při svém výzkumu zjistil, že vyšší ekonomický rozvoj a technický pokrok je spjat s vyšším výskytem kriminality. Avšak co se týče ženské kriminality, zjistil velmi malý vztah ve spojitosti s hospodářským rozvojem.⁵⁵

2.5 Shrnutí problematiky

Vyvstává nám zde otázka, zda je možné, aby výše uvedené teorie někdy vytvořily fungující celek. Lze jeden model použít na každý případ ženského kriminálního jednání? Domnívám se, že ne - tolik kolik existuje druhů a motivů kriminality páchané ženami, tolik (možná i více) bylo vytvořeno teorií, jež se snaží ji prozkoumat a pochopit.

Nepřikláním se přímo ani k jedné z výše zmíněných koncepcí. O první z uvedených teorií, tedy o teorii biologické se domnívám, že její nejranější teorie již v dnešní moderní společnosti neplatí. Musíme si uvědomit, že biologickou teorii nikdy nelze uplatnit samostatně. Například to, že žena má ze své přirozenosti spíše pasivní povahu a větší respekt k autoritám a zákonům, souvisí s výchovou a sociální rolí ženy ve společnosti, což vyplývá z nauky o teorii sociologické. Možná něco bude na tom, že je žena více sensiblní, protože má jinak uspořádanou strukturu

⁵⁴ BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: IKSP, 2007. s. 20.

⁵⁵ VÁLKOVÁ, J. *Kriminalita žen*. Praha: IKSP, 1993. s. 44-45.

mozku. To je však předmětem jiného vědeckého zkoumání a rozhodně mi nepřísluší, abych o této problematice vyvozovala závěry, mohu uvést pouze své subjektivní domněnky.

Přijde mi však k zamyšlení tvrzení psychologů, že zážitky z dětství dokáží ovlivnit osobu pachatele. Uvedu příklad, existují dvě možnosti budoucího chování dítěte majícího jednoho z rodičů cholerické a násilné povahy. Stane se po vzoru otce násilníkem, který může mít problémy s porušováním zákona. Anebo právě naopak bude zapřísáhlým pacifistou, vyhýbajícím se konfliktům, spíše s introvertní povahou, žijícím v neustálém strachu před konfliktem se svým otcem. Co se týče sociologické teorie o sociálních rolích ve společnosti, dávám sociologům za pravdu, že příprava chlapců, aby se v životě chovali dravěji a využívali vůdcovského principu, je v naší společnosti stále zachována. Co si asi myslí muži o samostatné emancipované ženě, která se ve svém životě obejde bez jakékoli pomoci muže? Spíše se jí vylekají, protože jim připadá, že je vlastně k ničemu nepotřebuje (vždyť i pořízení dítěte lze bez otce pomocí umělého oplodnění), bude je převyšovat, tím pošlape jejich ego a jejich funkce v domácnosti nebude využita. Takto by to nemělo fungovat. Každý by měl konat něco a poté si i v určitých činnostech vzájemně pomáhat. Myslím si, že to platí nejen v soukromém životě muže a ženy, ale i ve fungování celé společnosti.

Z výše uvedených myšlenek sociologů jsme se dozvěděli, že ženy jsou vedeny k tomu, aby své zájmy podřizovaly svým dětem a manželovi, tímto se jejich kriminální možnosti značně omezují a nechávají tuto činnost převážně na mužské populaci. Vždyť si vzpomeňme na to, že nás od dětství rodiče a prarodiče připravovali na náš budoucí úděl – ženy rodí děti, zatímco muži chodí na vojnu a posléze se starají o materiální zajištění domácnosti. Stojí za úvahu se zamyslet, zda dnešní společnost, resp. muži osvobození od vojenské povinnosti, opravdu stále dodržují starý model chování. Tím narážím na stále častěji zřetelnou zženštelou stránku mužů, jejich čím dál častější metrosexualitu⁵⁶ a samozřejmě i na emancipaci svobodných matek, které v domácnosti zastávají jak roli matky, tak i otce. Vždyť společenské role obou pohlaví už nejsou zas tak odlišné. Co k tomu napomohlo? Domnívám se, že v minulém století měl na osamostatnění žen velký vliv komunistický režim. Všichni pracovali, uctíval se kult dělníka a dělnice. Ženy se tedy svou společenskou rolí začaly podobat mužům. V zaměstnání pracovaly stejně dlouhou dobu jako muži a navíc, když přišly domů, čekaly tam na ně hladovějící děti, manžel a studená plotna. A co muž? Přibyla mu v průběhu let nějaká povinnost? Ne, stále zastává stejné funkce. Pracuje, je hlavou rodiny, ale nevaří, ani nekojí, pouze oproti ženám vévodí žebříčku násilné trestné činnosti. I když připouštím, že v dnešní době se situace již trochu změnila a muži jsou např. ochotni jít na rodičovskou dovolenou namísto své ženy. Kdybychom

⁵⁶ Metrosexuál je muž, který se úpravě svého zevnějšku věnuje mnohem intenzivněji a častěji než leckterá žena. Nebývají to pouze homosexuálové, naopak pravý metrosexuál je heterosexuálního zaměření.

porovnali všechny výše uvedené teorie, určitě bychom nedali pouze jedné za pravdu. Přikláním se tedy při zkoumání kriminality žen k posouzení psychologického a současně sociologického hlediska. Ovšem ne bez výjimky. Je třeba abychom v konkrétním případě zvážili každou teorii zvlášť a poté všechny dohromady, tak jak to činí soudce při provádění důkazů.

3 Násilí a agrese

Násilná kriminalita tvoří pouhou část kriminality. O jejím podílu na celkové kriminalitě vypovídá schopnost a úsilí státu kontrolovat zločinnost ve společnosti. S touto činností státu souvisí obava občanů z viktimizace, tzn. že budou sami poškozeni, v tomto případě jejich život a zdraví, trestným činem. Z různých studií vyplývá, že největší obavy ze zločinu převažují u žen a starších osob, ovšem „překvapivě“ z kriminalistických statistik plyne, že mnohem častěji se obětmi násilných trestných činů stávají muži a mladší osoby.⁵⁷ Kořeny násilí ve společnosti můžeme hledat v kulturních tradicích, hodnotovém systému a životním stylu jednotlivých společností.

Nepříznivé životní prostředí se neblaze odráží na morálním a psychickém vývoji dítěte. Pokud dítě bylo svědkem verbálních i fyzických konfliktů mezi rodiči před rozvodem, může dojít k tomu, že si v budoucnu osvojí tento negativní model chování.

Ke vzrůstu násilné kriminality se vyjádřili R. Grumlík a P. Vavřík⁵⁸ z Psychiatrické léčebny v Opavě, znalci z oboru psychiatrie a psychologie. Nazývají období po revoluci, resp. nástup demokracie po pádu komunistického režimu u nás za dobu „vzrůstu intolerance a bezohlednosti v mezilidských vztazích i brutality ve způsobu usmrcení při konfliktech v partnerských vztazích“. Z jejich výzkumu o ženách coby pachatelkách vražd vyplývá jedna zajímavá skutečnost. Navzdory tomu, že v celkovém počtu vražedných útoků mezi partnery došlo až k trojnásobnému nárůstu, ženy útočily po roce 1989 na své partnery s dvakrát menší četností než dříve. Tento pozoruhodný jev autoři odůvodňují tím, že nástup demokracie a větších svobod do naší společnosti vnesl ženám určitý klid a záruku, že se už nemusí spoléhat pouze na muže, živitele od rodiny a jsou schopny vést domácnost bez mužského zastoupení.

Násilí je tradiční jev ve společnosti, který má své kořeny tak staré jako je lidstvo samo. Nástupem komunistického režimu se v naší společnosti objevil jiný druh násilí, na který nebyla prvorepubliková společnost zvyklá, začal se objevovat fenomén pohružky násilí, zastrahování jedinců v zájmu „odhalování třídního nepřítele“ i pro účely zestátnování majetku. K násilí docházelo, ale tolik se o něm nemluvalo, nebylo tak zveřejňováno v masmédiích jako v dnešní době. Když shlédnete starší vysílání televizních novin moderátoři vás informují, že normy byly splněny na 120 % a o dalších radostných událostech pracujícího dělnictva, ale některé (zlo)činy byly obyvatelům záměrně zamlčovány. Nárůst zločinů a násilí s nástupem demokracie je nepopiratelný, uvádějí to i statistiky. Ovšem nemůžeme to přičítat pouze (staro)nově nabytým svobodám a možnostem, které nám minulý režim neumožňoval. Za rychlý nárůst násilného

⁵⁷ ZAPLETAL, J. K problematice násilí a násilné kriminality v současnosti. *Kriminalistika*, 1994, roč. 27, č. 2, s. 147.

⁵⁸ GRUMLÍK, R., VAVŘÍK, P. Partnerské vraždy v psychiatrické a psychologické expertize. *Kriminalistický sborník*, 1997, roč. 41, č. 3, s. 106-109.

jednání může také příliš rychlý vývoj moderní společnosti. Možnosti lidí seznámit se s novinkami ve světě umožňují stále novější mobilní technologie jako jsou mobilní telefony, satelitní televize a hlavně internetová síť. Internet je zdrojem široké škály informací, usnadňuje lidem život, mohou se díky němu dozvědět veškeré novinky a události ze světa, ale poskytuje toho někdy příliš. Pokud si stránky odhalující agresivní otevřou nepovolané osoby, tzn. děti, má to negativní vliv na jejich další vývoj. Období dětství je rizikové a dochází při něm k osvojování jednání, které děti vidí ve svém blízkém okolí, hlavně u rodičů. Nepříznivé životní prostředí se neblaze odráží na morálním a psychickém vývoji dítěte. Pokud dítě bylo svědkem verbálních i fyzických konfliktů mezi rodiči před rozvodem, může dojít k tomu, že si v budoucnu osvojí tento negativní model chování. Tento neblahý trend, kdy člověk řeší problémy násilnou formou, si dítě může osvojit i sledováním televizních programů, které jsou mládeži nepřístupné. Stejně úskalí představuje hraní počítačových her obsahující prvky násilí a brutality. Tím, že děti tráví po škole čím dál více času u počítače, namísto toho, aby se šli proběhnout ven s kamarády, jak to bylo ve zvyku dříve, hrozí společnosti zažití negativních stereotypů. Toto se projeví na nedostatečné komunikaci, intoleranci, lidé budou mít čím dál méně přátel a budou trpět uzavřeností. Proto je třeba nepodceňovat vliv mediálního násilí na násilné jednání ve společnosti.

3.1 Kriminologické hledisko násilných trestných činů

V kriminologii se užívá namísto pojmu násilí násilná kriminalita. Násilnou kriminalitu můžeme posuzovat z užšího i širšího hlediska. Laická veřejnost pojímá násilnou kriminalitu velmi široce, extenzivně. Vnímá ji nejen jako fyzické násilí vůči osobám včetně věcí, ale též i psychické násilí. Oproti tomu kriminologie jako věda společně s veřejností odbornou vnímají násilnou kriminalitu mnohem úžeji, ztotožňují ji v mnohém spíše s pojmem agrese. Obecně můžeme násilnou kriminalitu definovat jako „útok na fyzickou nebo psychickou integritu člověka ve smyslu úmyslného užití fyzického násilí, resp. pohružky násilím, vůči jiné osobě“.⁵⁹ Násilná kriminalita tvořící pouze část obecné kriminality, se v posledních letech pohybuje mezi 5 až 6 %. Vycházela jsem z údajů, které pravidelně zveřejňuje Institut pro kriminologii a sociální prevenci, například v roce 2007 dosáhla násilná kriminalita 5 % z celkového počtu kriminality (viz graf v příloze č. 7). J. Kuchta a H. Válková do své definice násilné kriminality řadí i pokus. Nesmíme totiž zapomenout, že u některých trestných činů (např. loupež) postačuje pouhé vědomí pachatele, že je srozuměn s tím, že dojde při dosahování jeho cíle k ublížení na zdraví či dokonce ke smrti oběti. Násilnou kriminalitu tedy definují jako „trestnou činnost, jejíž významnou charakteristikou je fyzické poškození či usmrcení konkrétní osoby, event. přítomnost záměru

⁵⁹ NOVOTNÝ O., ZAPLETAL J. a kol. *Kriminologie*, 3. vydání, Praha: ASPI, 2008. s. 286.

takový následek způsobit“.⁶⁰ Můžeme rozlišit dva základní typy násilí. Násilí, které je prostředkem k dalšímu cíli (např. ke zcizení cizí věci u trestného činu loupeže) označované někdy jako instrumentální násilí a násilí, jež je samo o sobě pachatelovým cílem (v tomto případě je typickým příkladem trestný čin vraždy).⁶¹

Při odlišení násilné kriminality od ostatních typů kriminality můžeme využít následujícího kritéria. Mravnostní (sexuální) a majetkové trestné činy odlišujeme od násilné kriminality tím, že se u nich hodnotí motivace pachatele. Naproti tomu u násilných trestných činů se posuzuje způsob provedení deliktu. Může se ovšem stát, že obě kategorie platí pro jeden trestný čin, např. trestný čin znásilnění či loupeže.⁶²

Příčiny násilí jsou ve společnosti různé. Lze vyčlenit tři nejdůležitější činitele, které mají na (ne)existenci násilí svůj podíl:

- a) **vliv rodiny**, ve které dítě vyrůstá. Pokud se v rodině dítě často setkává s agresivním řešením konfliktů, je vysoce pravděpodobné, že samo bude v budoucnu řešit problémy touto cestou.
- b) **normy chování**. Jedinec je při svém jednání také ovlivňován společností. Pokud se společnost staví k násilnému chování pozitivně a má je za legitimní, nelze jinak než očekávat, že osoba nebude mít žádné morální zábrany násilí použít.
- c) **ekonomická nerovnost**. Je statisticky dokázáno, že k násilí se častěji uchylují jedinci pocházející z nejdiskriminovanějších vrstev společnosti.⁶³

Výše uvedené faktory nejsou samozřejmě jediné spouštěče k užití násilí. Patří mezi ně mimo jiné i rasová nerovnost, biologické a osobnostní faktory pachatele, vliv návykových látek, zejména alkoholu či drog, duševní choroby a v neposlední řadě také vliv sdělovacích prostředků.

Co se týče podrobnějšího popisu agrese a agresivity, i v tomto případně nenalezneme jednotnou definici. Jak jsem výše uvedla, pojem násilná kriminalita úzce souvisí s agresí, protože prvek agrese násilí zahrnuje, ovšem nesmíme je směřovat. Užší pojetí agrese má destruktivní povahu, tzn. agresi můžeme chápat jako reakci nebo útočné chování, jehož cílem je poškodit či zničit určitý objekt. Její širší pojetí v sobě zahrnuje jak destruktivní povahu agresivního chování, tak konstruktivní charakter, tzn. jako agresi můžeme označit každý akt chování, jehož cílem je zdolat překážku, která stojí v cestě při dosažení určitého cíle. Agrese je lidem i zvířatům vrozená. V souvislosti s pojmem agrese se můžeme setkat i s pojmem hostilita, což znamená určitý nepřátelský postoj. Agresivita znamená určitou vlastnost osoby, pro kterou je typické, že relativně

⁶⁰ KUCHTA J., VÁLKOVÁ H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 380.

⁶¹ ZAPLETAL J. K problematice násilí a násilné kriminality v současnosti. *Kriminalistika*, 1994, roč. 27, č. 2, s. 149.

⁶² KUCHTA J., VÁLKOVÁ H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 380.

⁶³ ZAPLETAL J. K problematice násilí a násilné kriminality v současnosti. *Kriminalistika*, 1994, roč. 27, č. 2, s. 149-150.

často užívá agresi k řešení svých problémů. Je zajímavé, že z kriminologických a forenzně psychologických výzkumů vyplývá, že více agresivní jsou pachatelé majetkové trestné činnosti oproti pachatelům úmyslných usmrcení.⁶⁴ Přiměřenost agrese se odráží ve způsobu spáchání trestného činu. Pojem brutalita značí agresi nepřiměřenou, která v sobě zahrnuje prvky týrání. Pokud je trestný čin spáchán brutálně, trestní zákoník to označuje jako zvlášť zavrženíhodný způsob spáchání trestného činu. Zpravidla bývá trestný čin spáchán brutálně, tzn. nelidským způsobem, člověkem s narušenou strukturou osobnosti.⁶⁵

Z kriminologického hlediska dělíme agresi dle následujících kritérií:

1. dle **míry regulace chování** na neprogramovanou, **impulsivní agresi** a **programovanou agresi**, pro niž je typická příprava chování,
2. dle **cíle chování** na **instrumentální agresi**, která slouží jako prostředek k dosažení jiného cíle a **odreagovanou agresi**, kde je agrese cílem sama o sobě,
3. dle **povahy interakce účastníků** na **ofenzivní**, útočnou **agresi** a **defenzivní**, obrannou **agresi**,
4. dle **chování oběti** na **vyprovokovanou agresi** a **spontánní agresi**, při níž oběť nepřispívá ke vzniku pachatelova jednání,
5. dle **brutality agrese** na **přiměřenou agresi** bez známek týrání oběti a **nadbytečnou agresi**, pro niž je charakteristické týrání oběti nepřiměřeně dlouhou dobu,
6. dle **množství subjektů činnosti** na **individuální agresi**, **dyadickou agresi**, tzn. spáchanou dvěma pachateli a **skupinovou agresi** spáchanou více jak dvěma pachateli.⁶⁶

Je však nutné si uvědomit, že ne každá agrese je postihnutelná zákonem. Agresi, která je svou povahou v rozporu se společenskými normami nazýváme agresi kriminální. Její pravděpodobně nejvýstižnější definici uvádí K. Netík – jedná se o „chování subjektu, které ohrožuje nebo porušuje zájmy chráněné trestním právem, při němž subjekt užívá fyzické síly nebo hrozby fyzickou silou, často s cílem poškodit nebo destruovat objekt činnosti“.⁶⁷

Kriminální agresi lze rozdělit na:

- a) **chladnou** neboli **instrumentální**, tzn. **programovanou, cílevědomou agresi**, pro niž jsou charakteristické neutrální postoj pachatele k oběti, spontánnost, bez afektivního doprovodu, bez nepřátelského postoje k oběti, relativně krátké trvání a nízká intenzita agrese;

⁶⁴ KUČTA J., VÁLKOVÁ H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 380-381.

⁶⁵ ČÍRTKOVÁ L. *Policejní psychologie*. 3. vydání, Praha: Portál, 2000. s. 165.

⁶⁶ KUČTA J., VÁLKOVÁ H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 381-382.

⁶⁷ KUČTA J., VÁLKOVÁ H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 382.

b) **afektivní** neboli **expresivní**, tzn. **neprogramovanou agresi** doprovázenou předchozí konfliktem s obětí, často s provokací z její strany, nepřátelským postojem k oběti, brutalitou, požitím alkoholu a vysokou intenzitou agrese.⁶⁸

3.2 Trestněprávní hledisko násilných trestných činů

Jak již výše bylo zmíněno násilná kriminalita je termín kriminologický, nikoliv právní. Pojem násilí trestní zákoník nedefinuje, pouze v § 119 uvádí, že trestný čin je spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným podobným způsobem. Ani nový trestní zákoník účinný ke dni 1. 1. 2010 neřadí násilné trestné činy do jedné kategorie. Jejich úprava je roztržštěná do několika hlav. V zákoně se nachází tři kategorie trestných činů, které souvisí s násilím - trestné činy čistě násilné povahy, trestné činy, které zahrnují násilí až ve své kvalifikované skutkové podstatě a trestné činy spáchané násilným způsobem, i když užití násilí nebo jeho pohružka nejsou znakem jejich skutkové podstaty.⁶⁹ K čistě násilným trestným činům patří trestné činy uvedené v hlavě první zvláštní části trestního zákoníku (dále jen „TZ“), tj. trestné činy proti životu a zdraví, mezi něž patří § 140 – vražda, § 141 – zabití, § 142 – vražda novorozенého dítěte matkou, § 146 – ublížení na zdraví a § 158 – rvačka. I když se podrobněji budeme zabývat spíše výše uvedenými delikty, nesmíme zapomenout ani na trestné činy posledních dvou kategorií jejichž hlavním objektem není přímá ochrana života a zdraví. Patří mezi ně trestné činy v hlavě druhé TZ, tj. trestné činy proti svobodě - § 173 – loupež, § 174 – braní rukojmí, § 175 – vydírání, § 178 – porušování domovní svobody, § 179 – porušování svobody sdružování a shromažďování; v hlavě třetí TZ, tj. trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti - § 185 – znásilnění a § 186 – sexuální nátlak; v hlavě čtvrté TZ, tj. trestné činy proti rodině a dětem - § 198 – týrání svěřené osoby a § 199 – týrání osoby žijící ve společném obydlí; v hlavě sedmé TZ, tj. trestné činy obecně nebezpečné - § 272 – obecné ohrožení, § 290 – získání kontroly nad vzdušným dopravním prostředkem, civilním plavidlem a pevnou plošinou, § 302 – týrání zvířat; v hlavě deváté TZ, tj. trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci; v hlavě desáté TZ, tj. trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných - § 323 – násilí proti orgánu veřejné moci, § 325 – násilí proti úřední osobě, § 344 – vzpoura vězňů, § 352 – násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci, § 358 – výtržnictví; v hlavě dvanácté TZ, tj. trestné činy vojenské a v hlavě třinácté TZ, tj. trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy.

⁶⁸ KUČTA J., VÁLKOVÁ H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 382.

⁶⁹ KUČERA, M. *Násilí z pohledu společenských věd, Sborník příspěvků z mezinárodní konference 20. září 2007*. Praha: Policejní akademie ČR, 2007. s. 80.

Násilná kriminalita zahrnuje trestné činy, pro které je typické „poškození cílového objektu“. Německé právo dokonce definuje násilí jako „trestné jednání spočívající v působení zla“. Jednoduchou a neutrální definici agrese uvádějí P. a H. Hartlovi, popisují ji jako „projev nepřátelství vůči určitému objektu“.⁷⁰ Z trestněprávního hlediska můžeme pojem násilí vysvětlit jako J. Kuchta, jedná se o „použití fyzické síly k překonání nebo zamezení kladeného či očekávaného odporu“. Na základě této jasné definice v sobě institut násilí zahrnuje dva prvky – fyzickou sílu a působení na chování jiné osoby.⁷¹ Teorie rozlišuje násilí ve formě vis absoluta a vis compulsiva. Vis absoluta znamená fyzický nátlak na jednatelce, je zcela vyloučena jeho vůle a nahrazuje ji vůle donucujícího. Jako vhodný příklad může být svázání oběti, čímž je omezena schopnost jejího jednání. Oproti tomu vis compulsiva v sobě zahrnuje bezprávní výhrůžku, která působí na vůli jednatelce a vzbuzuje v něm strach z neuposlechnutí příkazu donucujícího. Cílem je působit na psychiku dotyčného subjektu. Jeho vůle není zcela vyřazena, ovšem díky nátlaku není svobodná.⁷² V praxi může být vis compulsiva, když někdo jiné osobě vyhrožuje, že unese, popř. zabije členy jeho rodiny, pokud neučiní určitou věc po vůli donucujícího. Jednatelce si do určité míry může vybrat, jak se bude chovat. Jeho výběr je však značně ztížen a zúžen hrozbou násilí ze strany druhé osoby. A nezapomeňme, že osobu blízkou, v tomto případě člena rodiny, definuje v § 116 občanský zákoník jako osobu jejíž újmu, kterou by utrpěla jedna z nich, bude pociťovat druhá osoba jako újmu vlastní.

Od roku 1989 došlo k prokazatelnému nárůstu násilné kriminality. Násilná kriminalita není ve společnosti zastoupena rovnoměrně. Na základě různých výzkumů bylo prokázáno, že násilné trestné činy páchají mnohem více muži než ženy, osoby do třiceti let než osoby staršího věku, příslušníci nižších sociálních ekonomických vrstev než vrstev středních a vyšších, osoby nevdělané než vzdělanější, bydlící spíše ve městech než na vesnicích.⁷³

3.3 Násilná kriminalita páchaná ženami

Násilná kriminalita žen je jev ojedinělý, který se sice ve společnosti vyskytuje, ale v mnohem menší míře než u mužů. Odůvodňují to jak faktory vrozené tak i osvojené, kterými jsme se podrobně zabývali v kapitole druhé. Podíl žen na trestných činech spáchaných v České republice proti životu a zdraví, tvoří sice jen část násilných trestných činů, ale tu stěžejní, se v letech 1996 až 2003 pohybuje mezi 8 až 13 % (viz tabulka v příloze č. 4). Pro ženy jako pachatelky násilné kriminality je mnohem typičtější agrese neprogramovaná, která je důsledkem

⁷⁰ KUČTA J., VÁLKOVÁ H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 379.

⁷¹ KUČTA J. a kol. *Kurs trestního práva, Trestní právo hmotné – zvláštní část*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 58.

⁷² KUČTA J. a kol. *Kurs trestního práva, Trestní právo hmotné – zvláštní část*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 80-81.

⁷³ NOVOTNÝ O., ZAPLETAL J. a kol. *Kriminologie*. 3. vydání, Praha: ASPI, 2008. s. 288-289.

předchozího konfliktu zpravidla s osobu blízkou, tedy s partnerem či manželem. Ženy se též mnohem častěji k takovým činům uchylují na základě provokace své oběti, charakteristické je pro ně užití „obranu“ jako prostředku proti agresorovi, který je delší časový úsek psychicky či fyzicky týrá a v důsledku hádky či jiného konfliktu jejich trpělivost doslova „přetekla“ a uchýlily se ke krajnímu řešení situace. Pro ženy je také mnohem typičtější, že bezprostředně po činu se v šoku na místě doznají či dokonce samy trestný čin ohlásí na policii.

Domácí násilí patří mezi nejrozšířenější formu násilí páchaného ve společnosti. Výzkumy uvádí, že pravděpodobnost být napaden v soukromí členy rodiny je dokonce třikrát vyšší než pravděpodobnost být napaden na ulici. Toto násilí patří však mezi vysoce latentní a nejhůře kontrolované. Předmětem útoku nejčastěji bývají ženy a děti. Každou osmou ženu v České republice prý její partner bije.⁷⁴ Nadace ROSA⁷⁵ na svých webových stránkách uvádí, že 38 % českých žen se alespoň jednou v životě setkalo s domácím násilím. Z 95 % jsou oběťmi domácího násilí právě ženy. Ale je možné, aby se předmětem domácího násilí stal muž? Co se týče rodinných rozepří, které mohou vyústit až v ublížení na zdraví či ohrožení na životě jednoho z partnerů, je někdy velmi těžké určit kdo je pachatel a kdo je oběť. Násilí, které koná jeden partner na druhém, může být často vyprovokované druhým partnerem. Příčiny agrese bývají různé, např. nevěra partnera, finanční potíže v domácnosti nebo odlišné názory na výchovu dětí. Stejně jako příčiny agrese i její podoby bývají rozličné. Po hádce může docházet k fyzickému ničení věcí a nábytku, poté může dojít i k samotnému ohrožení života a zdraví partnera. Nebývá výjimkou to, že pokud osoba v afektu zabije svého druhu, obrátí poté vražedný nástroj i proti sobě.⁷⁶

Domácí násilí zahrnuje širokou paletu jednání včetně kontroly, manipulace, nátlaku, vydírání a ponižování. Násilí páchané na mužích je velmi specifické tím, že sílu agresora, v tomto případě partnerky, nahrazuje spíše manipulace a moc nad mužem. Ženy v takovýchto situacích častěji využívají tzv. skryté (nepřímé) agrese, kterou K. Björkvistová⁷⁷ dále člení na sociální manipulaci (útok bez přímého osobního kontaktu, útočník se snaží oběti ublížit manipulací, podváděním a klamáním druhých, sám se vyhýbá bezprostřednímu kontaktu) a racionálně působící agresi (hyperkritičnost, zpochybňování způsobu uvažování oběti, což oběť vnímá jako poškozující a neférové). Jelikož typickou obětí domácího násilí bývá žena, mužům tento fakt ztěžuje obrátit se na odbornou pomoc. Je dokázáno, že muž, který zažil násilí ze strany partnerky, by se neobrátil na policii, i když by se domníval, že partnerka by za svůj čin mohla být

⁷⁴ NOVOTNÝ O., ZAPLETAL J. a kol. *Kriminologie*. 3. vydání, Praha: ASPI, 2008. s. 296.

⁷⁵ Občanské sdružení specializující se na pomoc ženám - obětem domácího násilí (www.rosa-os.cz).

⁷⁶ ČÍRTKOVÁ L. *Policejní psychologie*. Praha: Portál, 2000. s. 175-176.

⁷⁷ BJÖRKVIST, K. a kol. *Sex differences in covert aggression among adults. Aggressive Behaviour*. 1994, 20, pp. 27-33. Cit. dle ⁷⁷ BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: IKSP, 2007. s. 27.

potrestána. Dalším z aspektů, který brání tomu, aby muž připustil, že je svojí partnerkou týrán, je výchova v dětství. Již malým chlapcům jsou vštěpovány zažité stereotypy typické pro mužské pohlaví např. ve smyslu „přece nebudeš brečet, vždyť jsi chlap“. Muže ovlivňují i zažité výroky typu „muž je fyzicky silnější než žena“, „ženy se dopouštějí násilí pouze v sebeobraně“ nebo „jen slaboch zažívá násilí ve vztahu“. Zajímavý je zahraniční výzkum R. Pucherta z něhož vyplývá, že každý čtvrtý dotazovaný muž byl za svůj život alespoň jednou fyzicky napaden svou partnerkou. Kolem 5 % z nich během konfliktu s partnerkou utrpělo alespoň jednou zranění. S psychickým násilím se muži setkali častěji. Většina mužů jako důvod konfliktu uvedla přehnanou žárlivost ze strany partnerky. Se sexuálním násilím se setkalo velmi málo mužů. Jednalo se o studii malého rozsahu (podobný výzkum byl proveden i na území Jihočeského kraje na 458 respondentech v roce 2004)⁷⁸, který však prokázal, že muži jsou sice odolnější vůči psychickému násilí, ale jsou jím zasaženi zhruba stejně jako ženy.⁷⁹

3.4 Kontrola násilné kriminality žen

Postupnému omezování kriminality, jež patří k jednomu ze znaků kontroly kriminality, napomáhá předchozí zjištění všech faktorů ovlivňujících potenciální trestněprávní jednání osob, o čemž jsme se v kapitole pojednávající o biologických, psychologických a sociálních faktorech pachatelek již přesvědčili a řádně je rozebrali. Nejprve nastíníme definici pojmu kontrola kriminality a jeho jednotlivé prvky, které tuto definici lépe napomáhají vystihnout. Poté se zaměříme čistě na problematiku kontroly násilné kriminality páchanou ženami.

Pod kontrolou kriminality si můžeme představit „regulační opatření státu, státních orgánů a organizací, ale i společenských, zájmových, humanitárních a církevních organizací i samotných občanů, jejichž cílem je snaha udržet kriminalitu na co nejnížší úrovni“. Prostřednictvím strategie prevence a represe se odehrává kontrola kriminality. Prevence neboli předcházení kriminality v sobě zahrnuje snahu, aby v budoucnu nedocházelo k trestné činnosti. Předmětem kriminální prevence je zkoumání tzv. kriminogenních faktorů, tzn. všech příčin a podmínek páchání trestných činů. Oproti tomu represe představuje donucovací, potlačovatelskou činnost státu spočívající v ukládání trestněprávních sankcí. Represi můžeme z určitého hlediska chápat jako součást prevence, protože se také snaží do budoucna zabraňovat trestné činnosti tím, že ukládá pachatelům přiměřené tresty, které by měly směřovat k jejich nápravě.⁸⁰ Vývoj kriminality a její postupný nárůst po druhé světové válce ukázal, že trestněprávní kontrola je nedostatečného

⁷⁸ Více v BURIÁNEK, J. a kol. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Praha/Kroměříž: Triton, 2006. s. 108.

⁷⁹ BURIÁNEK, J. a kol. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Praha/Kroměříž: Triton, 2006. s. 29-34.

⁸⁰ VICHLENDÁ, M., BÉREŠ, L. *Prevence kriminality pro studující a učitele policejních škol MV*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2008. s. 8-9.

charakteru a postupem času došlo k tomu, že kriminální prevence se stala rovnocennou trestní represí.⁸¹

Co se týče obsahu prevence kriminality, ta se dělí na sociální, situační a viktimologickou. Z hlediska okruhu adresátů prevenci můžeme rozdělit na primární, sekundární a terciální. **Sociální prevence** je nejširší pojem, neboť je zaměřena na zjišťování a následnou eliminaci všech sociálních kriminogenních jevů jako jsou např. alkoholismus a jiné toxikomanie, nezaměstnanost, chudoba, prostituce, bezdomovectví a nelegální herny. **Situační prevence** se zaměřuje na odstraňování kriminogenních situací, snižování možnosti spáchání trestných činů a zvyšování rizika dopadení pachatele. Tato prevence může být účinná hlavně u pouliční a majetkové kriminality, ale též u některých forem násilné kriminality, hlavně u loupeží. Mezi opatření situační prevence se řadí zvýšení ochrany objektů, osob a věcí, kterým hrozí kriminální útok (např. instalace kvalitních bezpečnostních zámků), přemístění ohrožených věcí na bezpečnější místo (např. uložení peněz v bankách či využívání v dnešní době rozrůstající se a preferované bezhotovostní platby), zúžení přístupu k prostředkům vhodným ke spáchání trestného činu (střelné zbraně mohou být drženy na základě oprávnění pouze povolanými osobami, jinak dochází k porušení zákona), zvýšení rizika pro pachatele, že bude odhalen a zlepšení dohledu nad potenciálním místem trestné činnosti (např. rozvoj soukromých bezpečnostních služeb v objektech, zvýšení počtu pořádkových a hlídkových služeb policie či zavedení hlídacích kamerových systémů). **Viktimologická prevence** se orientuje především na potenciální i skutečné oběti trestných činů. Je zaměřena na osvětovou a poradenskou činnost rizikovým skupinám obyvatel, jsou pořádány různé kurzy zaměřené na možnou fyzickou či psychologickou sebeobranu. **Prevence primární** zahrnuje preventivní aktivity určené všem obyvatelům. Působí vůči všem, aniž by se zaměřovala na potenciální oběti či pachatele. Důležitou roli zde sehrává činnost masmédií a její působení na společnost, včetně dětí, které patří společně se starými občany k nejrizikovější ovlivnitelné skupině obyvatel. Oproti prevenci primární jsou aktivity **prevence sekundární** zaměřeny na potencionální pachatele, oběti a kriminogenní situace. Tato prevence je adresována především kriminálně rizikovým skupinám, mezi které patří narkomani, alkoholici či zanedbávané děti žijící v plně nefungujících rodinách. U **terciální prevence** se již předpokládá, že byl nějaký trestný čin spáchán, a proto se zaměřuje na předcházení recidivy u pachatelů ve věznicích a na pomoc se znovu začlenit do společnosti.⁸²

Teorii se pokusíme převést do praxe a zamyslíme se nad aplikací jednotlivých druhů prevence v případě násilné kriminality žen. Je předem jasné, že při předcházení násilné kriminality nelze uplatnit všechna výše navrhovaná a uvedená opatření. Prevenci sociální využijeme

⁸¹ NOVOTNÝ, O., OSMANČÍK, O. O problematice prevence kriminality. *Trestní právo*, 2001, č. 12, s. 2.

⁸² NOVOTNÝ, O., OSMANČÍK, O. O problematice prevence kriminality. *Trestní právo*, 2001, č. 12, s. 3-10.

především při potírání alkoholismu, protože mnohdy právě díky požití alkoholu může mezi blízkými osobami, obzvláště mezi partnery, dojít ke konfliktu, nezřídka provázeném a řešeném právě násilnými prostředky. Úzce s problematikou nadměrného požívání alkoholu souvisí fenomén domácího násilí, o němž jsme se již zmínili. Násilí zde nemusí být používáno jednostranně, i když zpočátku tomu tak po mnoho let bývá. Mnohdy podnapilý muž fyzicky dlouhodobě napadá svoji manželku. Karty se však mohou obrátit ve chvíli, kdy psychicky zesláblé a týrané ženě náhle „dojde trpělivost“ a při dalším konfliktu se odhodlá ke smrtícímu útoku na tyrana. Není vyloučeno, že žena je při takovémto jednání též posílněna značnou dávkou alkoholu. Proto je ve společnosti důležitý nejenom boj s alkoholismem jako takovým, ale též vnímání příznaků narušených mezilidských vztahů. I když domácí násilí je velmi citlivá a doposud stále tabuizovaná záležitost, lidé by k takovýmto případům neměli být neteční a neměli by se bát oznámit případy možného domácího násilí ve svém okolí na policii a spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení. V dnešní době je situace pro týrané ženy s dětmi snadnější - mohou se obrátit na policii, která dle § 44 až 47 zák. č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky oprávněna vykázat násilníka ze společného obydlí až na deset dní. Toto preventivní opatření samozřejmě nebývá řešením problému, ale na určitý čas chrání ohrožené osoby před agresorem a může vést k vydání předběžného opatření dle občanského zákoníku a posléze i k zahájení trestního řízení. Díky rozvoji různých organizací a sdružení zabývajících se pomocí obětem domácího násilí, má žena možnost se na ně obrátit a v poskytnutém azylu začít nový život beze strachu před dalším týráním.

Další příčinou, která umožňuje a podporuje rozrůstání násilí ve společnosti, jsou zažitě společenské normy. Je nutné působit již na děti v předškolním a školním věku a vést je k tomu, že „v demokracii je výměna názorů myslitelná pouze argumentací, nikoliv za použití násilí“.⁸³ Výraznou roli v tomto případě hraje výchova rodičů, škola, pedagogicko-psychologické poradny a též masmédiá. Je prokázáno, že v dětství je člověk velmi ovlivňován svým okolím a obzvláště v jeho ranném věku je potřeba ho naučit, že určitá jednání jsou ve společnosti zakázána ba dokonce trestná. Je prokázáno, že kriminalita v rodině negativně formuje osobnost dětí. Domnívám se, že k rozvoji násilí mezi dětmi napomáhají také počítačové hry s násilnou, válečnou a jinou krvavou tematikou. S tímto souvisí také častý výskyt násilí ve sdělovacích prostředcích. Televizní pořady, v nichž se objevuje násilí, agrese a brutalita by měly být vysílány až v pozdních večerních hodinách, i když v mnohých případech bývá toto doporučení porušováno. Účinnějším prostředkem než zakázat potomkovi sledování televize pozdě večer však bývá omezení využívat

⁸³ ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*, 2. díl. 3. vydání, Praha: Policejní akademie ČR, 1999. s. 83.

internet. Zde nehraje roli denní doba, v současnosti je možné na internetu vyhledat kdykoliv cokoliv.

Jak již bylo zmíněno, situační prevence se dá využít spíše k zamezení majetkové kriminality. Kontrolu čistě násilné kriminality podporuje restriktivní přístup státu k povolování a kontrole držení a nošení střelných zbraní občany. Pokud by byla umožněna snadná dostupnost zbraní, mohly by se např. bouřlivé konflikty v domácnosti a žárlivé scény mezi partnery vyvíjet dle zcela jiného scénáře. Velmi nebezpečné by bylo, kdyby se držitelem střelné nebo jiné obdobně nebezpečné zbraně stala osoba psychicky narušená s negativním přístupem ke svému okolí. Jsem toho názoru, že k opatřením patřící do této preventivní skupiny můžeme zahrnout i zřizování tzv. babyboxů neboli schránek pro odložení nechtěných novorozenců. K jejich zavedení došlo poměrně nedávno. První babybox byl zřízen ke dni 1. června 2005 v soukromém zdravotním zařízení GynCentrum v Praze 9 v Hloubětínské ulici, Brno následovalo 3. listopadu 2005 a jako třetí město v pořadí byla Olomouc, konkrétně Fakultní nemocnice (od 5. prosince 2006). V současné době se v naší republice nachází na 34 babyboxů (35. babybox začne být v provozu od 12. dubna tohoto roku v Děčíně).⁸⁴ Dle statistik (uvedených v příloze č. 8) zavedení těchto „schránek na záchranu života“ přináší své plody. Mezi lety 2005 a 2007 byly spáchány pouze dvě vraždy novorozenců, a to v roce 2006. Domnívám se, že v rámci prevence je nutné ve výstavbě babyboxů pokračovat, protože mnohé matky nacházející se v zoufalé situaci a navíc ovlivněny zvýšeným počtem hormonů v těle v důsledku porodu, nebudou moci jet několik kilometrů do většího města vlastnící babybox. V budoucnu se plánuje, že na území České republiky se bude nacházet až na 70 babyboxů. Tím naše společnost bude předcházet předčasným zoufalým ukončením života na jeho počátku. Žena, která takto jedná v důsledku svého stavu spíše prosí o odbornou pomoc než o pobyt ve věznicí, a zároveň umožní rodinám, které nemohou mít děti, poskytnout dítěti potřebnou lásku a zázemí.

Cílem viktimologické prevence, v tomto případě tedy předcházení násilné kriminality, je seznámit širokou veřejnost a především rizikové skupiny obyvatel s nebezpečím bezprostředního napadení a poučit ji, jak se má v dané situaci chovat a bránit. Mezi cílovou skupinu patří především děti. Proto by měly být ve školách pravidelně pořádány různé odborné besedy a semináře na téma jak trestným činům předcházet, naučit (obzvláště dívky) základním prvkům sebeobrany, vysvětlit instituty nutné obrany a krajní nouze. Zatímco u sociální prevence, kde se nám může zdát, že společnost se snaží dětem násilí „neukazovat“, v rámci prevence viktimologické se snaží poukázat na nebezpečí možného násilí a poučit je o způsobech obrany.

⁸⁴ Více informací na www.babybox.cz

V oblasti terciální prevence, která se zabývá soudním řízením a výkonem trestu, je třeba jak při výměře, tak při následném výkonu trestu přihlídnout k osobnosti pachatelky trestného činu násilné povahy. J. Válková⁸⁵ doporučuje, aby se ženské věznice staly zařízeními otevřeného a polootevřeného typu, protože vytváří lepší podmínky resocializace než izolace ve vězeňských ústavech. Samozřejmě toto opatření nelze zavést u pachatelek závažné trestné činnosti a recidivistek, u nichž by hrozila obava z útěku. Ženám by též mělo být poskytováno větší soukromí, jako řešení J. Válková navrhuje jednolůžkové cely. Obávám se, že tomuto požadavku v současné době nelze vyhovět, protože věznice včetně těch ženských hlásí překročení své kapacity. Mělo by se však přihlídnout k vnitřní diferenciaci vězeňkyň a zamezit tomu, aby byly prvopachatelky umístěny ve stejné cele s recidivistkami a pachatelky méně závažných deliktů s pachatelkami závažných deliktů, tzn. aby začátečnice neměly možnost se přiučit novým způsobům páchaní trestné činnosti od svých zkušenějších kolegyň. Vězeňkyním by měly být povolovány co nejdéle pravidelné návštěvy, obzvláště jejich kontakt s dětmi. Věznice Světlá nad Sázavou od roku 2002 umožňuje pobyt dětí do pěti let ve věznici společně s jejich matkou. Je prokázáno, že to má příznivý vývoj na výchovu dítěte i na převýchovu matky a dochází tím ke změně v žebříčku jejích hodnot. Zvýšená pozornost by měla být věnována ženám v období před propuštěním z věznice na svobodu, aby u nich v budoucnu nedocházelo k recidivě. Věznice též ženám nabízí dodělat si základní či střední vzdělání, popř. možnost rekvalifikačního kurzu, což jim v budoucnu napomůže si snáze sehnat zaměstnání a začlenit se tím lépe do společnosti.

⁸⁵ VÁLKOVÁ, J. *Kriminalita žen*. Praha: IKSP, 1993. s. 54-55.

4 Ženy jako pachatelky vražd

4.1 Osobnost ženy vražedkyně

Za posledních 5 let se násilná kriminalita žen pohybuje mezi 5 až 7 %, z toho činí podíl na vraždách 12 %. I když je ženská kriminalita a obzvláště projevy agrese podstatně méně časté než u mužů, závažnost ve spáchání konkrétních skutků je stejná.⁸⁶ V následující kapitole se nejprve budeme zabývat typologií pachatelek, dále typickými způsoby spáchání jejich útoků i dalšími okolnostmi ovlivňujícími a charakterizujícími jejich jednání.

Typologii pachatelů byla v minulosti odborníky věnovaná velká pozornost a v současné době existuje mnoho způsobů členění pachatelů z různých hledisek. V popředí zájmu však byla vždy mužská kriminalita, jakožto jev vyskytující se ve společnosti častěji. O ženskou kriminalitu, obzvláště tu násilnou, se veřejnost začala zajímat až později, kdy došlo k jejímu nárůstu. Jednu z nejranějších typologií pachatelek dle typu trestného činu sestavili **C. Lombroso a W. Ferrero**, rozlišovali prostitutky, potratářky, vražedkyně dětí a spoluvinice znásilnění. Postupem času se však ukázalo, že toto prosté členění je v mnohých směrech nedokonalé a neúplné.⁸⁷ Do dnešní doby bylo vytvořeno mnoho klasifikací pachatelek, my se však v následujících řádcích budeme zabývat jejich užším členěním, a to členěním vražedkyně.

Typologii pachatelek vražd, která je inspirovaná původní klasifikací sériových vrahů, vyvinutou FBI⁸⁸, zpracoval **A. J. Cooper**. Rozlišuje:

1. **vražedkyně z komfortu** - motivované získáním zisku,
2. **vizionářské vražedkyně** - jsou většinou duševně nemocné a jednají pod vlivem halucinací,
3. **hédonistické vražedkyně** - motivované deviantními sexuálními pohnutkami,
4. **mocensky orientované vražedkyně** - často pracují ve zdravotnictví, kde využívají moci a převahy nad svými pacienty (především dětmi a seniory),
5. **učňovské vražedkyně** - páchají vraždu pod vlivem svého „učitele“ (návodce mužského pohlaví),
6. **atypické vražedkyně** - ovlivněné různě pestrými motivy.⁸⁹

Ke zcela odlišnému rozčlenění ženských vražedkyně došli **Cole a kol.**, kteří na základě psychiatrického vyšetření pachatelky vražd rozdělili na:

⁸⁶ HOLCR, K. a kol. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2009. s. 73.

⁸⁷ BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: IKSP, 2007. s. 23.

⁸⁸ The Federal Bureau of Investigation - Federální úřad pro vyšetřování ve Spojených státech amerických

⁸⁹ COOPER, A. J. *Female Serial Offenders*, Cit. dle BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: IKSP, 2007. s. 24-25.

1. **masochistické ženy** - jsou stabilní, se sebekontrolou, roky žily s mužem, jež je týral a náhle ho usmrtily nejbližším nástrojem, co měly po ruce,
2. **otevřené hostilní ženy** - jsou emočně nestabilní, agresivní, impulsivní, s problémy ve vztahu k autoritám, často napadají oběti, avšak ne s úmyslem je usmrtit,
3. **skryté hostilní ženy** - navenek mají strach projevit zlost, jsou utlačovány týrajícími partnery a často zabíjí děti,
4. **psychotické ženy** - trpí často před spácháním činu nějakou psychotickou poruchou, vraždí z patologických motivů, zpravidla si nepamatují útok a netrpí výčitkami svědomí,
5. **neschopné ženy** - jsou závislé na mužích a často zabíjejí z příkazu svého partnera.⁹⁰

R. Grumlík a P. Vavřík⁹¹ rozlišují dva typy vražedkyň. První typ pracovně nazývají „**kuchyň-hádká-nůž**“, jedná se o typicky ženskou vraždu při partnerském konfliktu, v němž se žena cíleně ohání nožem. Dalším typem je tzv. „**žena zatlačená do kouta**“, která ve strachu před útočícím partnerem vezme nůž či jiný nebezpečný nástroj, sloužící spíše k zastrašení útočníka, ale situace se náhle vyhrotí a byť to původně neplánovala, bodne jej. Za zmínku též stojí tzv. „**syndrom týrané ženy**“, žena v tomto stavu může trpět depresivními, úzkostnými náladami, poruchami spánku a nechutenstvím a celkově sníženou odolností organismu vůči stresovým situacím. Proto může být velmi nebezpečná situace, když se opilý muž-agresor vrací domů a žena připravuje v kuchyni večeři.⁹²

Dle výzkumů vyplývá, že vražedné útoky žen směřují většinou k jejich nejbližším, k manželovi, druhovi a k vlastním dětem. Údaje z Kanady dokonce potvrzují, že vraždy v rodinném kruhu tvořily u mužů polovinu případů a téměř všechny případy u žen.⁹³ Bylo prozkoumáno, že česká žena bude směřovat vražedný útok na muže s osmkrát větší pravděpodobností než na ženu. Typickým kandidátem na objekt ženského vražedného útoku je dospělý muž, jehož charakterizují agresivita, despotismus, narcismus a alkoholismus.⁹⁴ Žena svým nepřiměřeným jednáním obvykle řeší konflikty v rodině při hádkách, které mnohdy pramení z požívání alkoholu jednou ze stran sporu. A. Heretík⁹⁵ takovéto vraždy nazývá jako „vraždy

⁹⁰ BLUM, A . FISHER, G. *Women who kill*. Cit. dle BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: IKSP, 2007. s. 25.

⁹¹ GRUMLÍK, R., VAVŘÍK, P. Partnerské vraždy v psychiatrické a psychologické expertize. *Kriminalistický sborník*, 1997, roč. 41, č. 3, s. 109.

⁹² GRUMLÍK, R., VAVŘÍK, P. Žena jako pachatelka vražedného útoku. *Kriminalistický sborník*, 1998, roč. 42, č. 2, s. 27.

⁹³ BLUM, A . FISHER, G. *Women who kill*. Cit. dle BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: IKSP, 2007. s. 32.

⁹⁴ GRUMLÍK, R., VAVŘÍK, P. Žena jako pachatelka vražedného útoku. *Kriminalistický sborník*, 1998, roč. 42, č. 2, s. 28.

⁹⁵ HERETÍK, A. *Extrémna agresia I. Forenzná psychológia vraždy*. Nové Zámky: Psychoprof s.r.o., 1999. s. 121-122. Cit. dle KUČHTA J., VÁLKOVÁ H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 393.

primárně motivované dlouhodobým krizovým vztahem s obětí“. Jejich základním znakem je provokující působení a dlouhodobý nepřátelský postoj k oběti, které s doprovodem zlobného afektu pachatele vyústí ve způsobení četných bodných a řezných zranění. U vražd manželských partnerů, jež jsou odborníky nazývány uxoricidie, bývají okolím hodnoceny lépe pachatelky než jejich oběti.⁹⁶ Pokud žena dlouhodobě trpí týráním ze strany svého životního partnera, může svůj hněv a potlačenou agresi obrátit také proti vlastním dětem. Obzvláště nebezpečná je duševně nemocná matka, která může svým dětem ublížit, i když žije v nekonfliktním manželství. Znalci z oboru psychologie a psychiatrie ženy-vražedkyně posuzují a kvalifikují jako osoby duševně narušené mnohem častěji než muže-vrahy.⁹⁷

P. Vyhliďalová⁹⁸ zkoumala charakter vražd spáchaných muži a ženami v roce 1980, sice se nám tyto údaje mohou zdát zastaralé, ale mnohé závěry platí dodnes a můžeme je generalizovat. Bylo prokázáno, že téměř 70 % všech vražedných činů žen bylo spácháno v důsledku předchozího konfliktu s partnerem. Ženy vždy napadly pouze oběti, které po delší dobu dobře znaly. Mimo konfliktní okruh bylo prokázáno, že pachatelka vraždy motivované konfliktními vztahy, není pro společnost nebezpečná a možnost recidivy je u ní minimální. Okamžik rozhodnutí spáchat vraždu byl shodný s okamžikem jejího spáchání. To značí, že ženy se odhodlaly k útoku náhle, v afektu. Forma přípravy takového činu byla výjimečná. Zpravidla žena spáchala trestný čin za denního světla a ve většině případů ve svém bytě. Hmotným předmětem vraždného útoku ženy byly nejčastěji děti a životní partneři pachatelky. Po dokonání činu ženy nejčastěji zůstaly na místě, až do svého zadržení policií. Mnohdy také po tomto zoufalém činu zvolily své blízké následovat a spáchaly sebevraždu nebo se o ni alespoň pokusily.

Zajímavý poznatek o rozdílnosti páchaní partnerských vražd mezi mužem a ženou ve svém výzkumu přinášejí R. Grumlík a P. Vavřík⁹⁹ z Psychiatrické léčebny v Opavě. Zatímco ženy podnikly fyzický atak na partnera, zpravidla násilníka požívajícího alkohol, po předchozí hádce **při jeho příchodu**. Muži podnikli útok na partnerku, když byla rozhodnutá jejich vztah ukončit, tzn. **při jejím odchodu**. Dalším rozdílem mezi vrahem a vražedkyní je výběr nástrojů, který jim slouží ke spáchání činu. Žena si vybírá vražedný nástroj ledabyle, nejčastěji jí slouží kuchyňský nůž, který je po ruce. Muži jsou ovšem ve výběru zbraně mnohem vynalézavější, například žárlivci volí škrcení rukama po vzoru shakespearovského Othella, popř. provazem či dokonce

⁹⁶ KUČHTA J., VÁLKOVÁ H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 393.

⁹⁷ BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: IKSP, 2007. s. 36.

⁹⁸ VYHLÍDALOVÁ, P. Některé rozdíly mezi vraždami spáchanými muži a ženami. *Kriminalistický sborník*, 1989, roč. 33, č. 6, s. 268-270.

⁹⁹ GRUMLÍK, R., VAVŘÍK, P. Partnerské vraždy v psychiatrické a psychologické expertize. *Kriminalistický sborník*, 1997, roč. 41, č. 3, s. 108.

kravatou. Dle M. Wolfganga¹⁰⁰ je nejčastějším místem ženského útoku na partnera kuchyň, oproti tomu muži spíše vraždí v ložnici.

O výše uvedených volbách prostředků vražedného útoku ženami nás informuje tato tabulka vycházející z vybraných vražedných skutků, spáchaných z oblasti severní Moravy a Slezska v období let 1966 až 1995.¹⁰¹ Potvrzuje zde již předešlou hypotézu o tom, že žena nejčastěji využívá kuchyňské náčiní či věci, které má nejbližší po ruce, což též značí, že svoje jednání předem neplánuje.

Způsob spáchání činu	Počet skutků	V %
Kuchyňský nůž	40	50
Otrava svítiplynem	15	18,07
Sekera – palička na maso	8	10
Bití předmětem	4	5
Kopání – bití	3	3,75
Škracení	3	3,75
Utopení	3	3,75
Otrava medikamenty	2	2,5
Jinak	2	2,5

4.2 Motivace vražd páchaných ženami

Jak vraždy a způsoby jejich spáchání mohou být různorodé, tak i jejich motivy mohou mít různý důvod. Vraždy obecně bez ohledu na pohlaví jejich pachatele jsou nejčastěji motivovány ziskností, dosažením sexuálního uspokojení, odstraněním nepohodlné osoby, např. svědka předešlého trestně odpovědného jednání pachatele a samozřejmě též v důsledku partnerských konfliktů. Pro ženy je nejtypičtějším motivem spáchání právě poslední příklad. Tabulka (viz příloha č. 1) uvádí, že za rok 2006 bylo spácháno ženami z celkového počtu 23 vražd až 12 vražd motivovaných osobními vztahy, tzn. více jak polovina případů. Samotná příčina konfliktů mezi partnery může být též různá. Zpravidla převládá požívání alkoholu jednou ze stran, nadměrná a mnohdy lichá žárlivost či špatná ekonomická situace v domácnosti. I když ne všechny z těchto sporů vedou k jejich tragickému vražednému vyřešení. Domnívám se, že nejčastějším důvodem vraždy spáchané ženou při partnerských sporech bývá, jak již bylo několikrát zmíněno, domácí násilí, v němž muž často posílněn alkoholem dlouhodobě fyzicky i psychicky týrá svou ženu.

¹⁰⁰ WOLFGANG, M. *Violence in family*. Cit. dle BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 32.

¹⁰¹ GRUMLÍK, R., VAVŘÍK, P. Žena jako pachatelka vražedného útoku. *Kriminalistický sborník*, 1998, ročník 42, č. 2, s. 26.

R. Grumlík a P. Vavřík¹⁰² se rozhodli zmapovat charakter vražd páchaných ženami v oblasti severní Moravy a Slezska v období let 1966 až 1995, v následující tabulce je uveden přehled nejčastějších motivů, které vedly pachatelky ke spáchání vražedného útoku.

Motiv	Počet skutků	V %
Partnerské problémy	53	63,85
Duševně chorobná motivace	12	14,45
Rodinné problémy	7	8,43
Loupeživě-zištná motivace	5	6,02
Hospodsko-pijácké problémy	2	2,70
Jiné	3	3,61

V Krakově v Institutu forenzně-psychologického výzkumu bylo na základě zkoumání v letech 2000 až 2003¹⁰³ potvrzeno, že mezi hlavní motivy spáchání vraždy ženou dominoval pocit ohrožení. Ženy se po útoku obvykle snažily o záchranu oběti a pokud raněnému již nebylo pomoci, nesnažily se mrtvolu skrýt. Zkoumané vraždy spáchané ženami byly zpravidla vždy něčím vyvolané, tzn. předcházela jim nějaká událost, na základě níž pak ženy provedly útok. Dalším předmětem zkoumání polských badatelů, tentokrát v letech 1995 až 2005, bylo posouzení okolností spáchaných vražd mladými dívkami v porovnání s dospělými ženami. Vraždy se lišily převážně v motivu, způsobu spáchání i vztahu k obětem. Bylo zjištěno, že mladé pachatelky si vraždu předem více plánovaly, zpravidla si na místo činu donesly i zbraň. Jejich vraždy měly častěji ekonomický motiv, jejich obětí byl často otec či vlastní dítě (novorozenec). Po vraždě se snažily odstranit stopy a zřídka po činu trpěly depresemi. Jejich vražedné jednání by se dalo přirovnat k instrumentální formě agresivního chování.¹⁰⁴

4.3 Vražda versus zabití dle nového trestního zákoníku

Ke dni 1. 1. 2010 byl stávající trestní zákon č. 140/1961 Sb. (dále jen „TZ“) zrušen a nahrazen zcela novým zákonem č. 40/2009 Sb., trestním zákoníkem. Došlo nejen ke změně v číslování paragrafů, doplnění některých skutkových podstat trestných činů, ale také k přidání nových trestných činů včetně trestů (např. domácí vězení). Mimo jiné byl do hlavy zabývající se trestnými činy proti životu a zdraví přidán do § 141 trestný čin zabití. I v původním TZ spadal

¹⁰² GRUMLÍK, R., VAVŘÍK, P. Žena jako pachatelka vražedného útoku. *Kriminalistický sborník*, 1998, roč. 42, č. 2, s. 25.

¹⁰³ Prováděném pod vedením E. Wachové a T. Jaczkiewicz-Obydzinské

¹⁰⁴ BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: IKSP, 2007. s. 35.

trestný čin vraždy do hlavy týkající se trestných činů proti životu a zdraví. Nový TZ ve svých odstavcích rozlišuje tři základní typy úmyslného usmrcení - vraždu prostou v § 140 odst. 1 TZ, vraždu kvalifikovanou v § 140 odst. 2 TZ a vraždu za zvlášť přitěžujících okolností v § 140 odst. 3. Zákon navíc ve svých paragrafech člení úmyslné usmrcení také na zabití dle § 141 TZ, vraždu novorozeného dítěte matkou dle § 142 TZ, kterou se budeme zabývat v následující podkapitole a vraždu teroristickou dle § 312 TZ. Výše uvedené rozlišení slouží k diferenciaci úmyslného usmrcení dle různých druhů spáchání vražedného útoku. J. Jelínek uvádí, že se jedná o zavedení zastaralého a ve světě spíše opouštěného rozlišování různých druhů vraždy dle předchozího uvážení (*dolus praemeditatus*) a úmyslu pojatého v prudkém hnutí mysli (*dolus repentinus, affectus, impetus*).¹⁰⁵

Trestný čin vraždy dle § 140 nového TZ se od staré úpravy (dříve § 219 TZ) liší hned v několika směrech. Na první pohled je patrné zvýšení horní trestní sazby trestu odnětí svobody v odst. 1 z patnácti na osmnáct let. Dále byla do odst. 2 přidána věta definující vraždu kvalifikovanou jako jiné úmyslné usmrcení spáchané s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, jejíž horní trestní sazba činí až dvacet let. V odst. 3 je též zvýšená horní trestní sazba až na patnáct let, popř. na použití výjimečného trestu, u něhož také došlo (v § 54 TZ) ke zvýšení sazby na dvacet až třicet let. V odst. 3 písm. f) je nově zmíněno úmyslné usmrcení zdravotnického pracovníka a jím obdobných osob při výkonu zdravotnického povolání, jehož absence byla v minulých letech považována za mezeru v zákoně. Vražda prostá uvedená v odst. 1 postihuje úmyslné usmrcení v náhlém hnutí mysli, tzn. bez rozmyslu. Naopak nově zařazená vražda kvalifikovaná v odst. 2 požaduje ke svému naplnění přítomnost rozmyslu nebo předchozího uvážení pachatele před jejím spácháním. Pojem rozmyslu a předchozího uvážení však již zákon nedefinuje, jsou to neurčité pojmy. V budoucnu bude problém tyto okolnosti osobního charakteru správně interpretovat a vyvstává zde obava, že tento odst. 2 bude nejméně využívaným ustanovením. Důvodová zpráva uvádí, že spáchání trestného činu s rozmyslem je odlišením od afektu a podobných stavů. Může se jednat o „velmi krátkou úvahu, při níž pachatel jedná uváženě, ale nikoli po předchozím uvážení“. U rozmyslu se může vyskytovat jak úmysl přímý, tak úmysl nepřímý. J. Jelínek definuje rozmysl jako „kvalifikovanou úvahu, při které pachatel zvažuje pro a proti a která časově provází trestné jednání“, čímž se liší od předchozího uvážení. Při předchozím uvážení naopak pachatel před spácháním svého činu zváží všechny rozhodující okolnosti jeho provedení a naplánuje ho. Tzn. rozmyslí si, jaké použije pro spáchání činu prostředky, načasuje si ho, popř. zváží způsob jeho provedení. Je irelevantní, zda v praxi dojde k přesnému splnění plánu. Předchozí uvážení se liší od rozmyslu tím, že pachatelova úvaha

¹⁰⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání, Praha: Leges, 2009. s. 175.

předchází spáchání trestného činu. Co se týče odst. 3 pojednávajícího o vraždě za zvlášť přitěžujících okolností, považuji za účelné uvést definici pojmů „zvlášť surovým způsobem“ a „zvlášť trýznivým způsobem“. J. Jelínek k výkladu pojmu „zvlášť surovým způsobem“ uvádí, že se jedná o vražedný útok s využitím extrémně vysoké míry brutality, který se vymyká běžnému způsobu spáchání stejného druhu trestných činů. Zpravidla půjde o útok provedený za pomoci většího počtu vražedných nástrojů, ovšem není zde podmínkou, aby vyvolával zvýšenou trýzeň poškozeného. Tím se liší od spáchání činu zvlášť trýznivým způsobem. Pro „zvlášť trýznivý způsob“ je specifické, že při usmrcování dochází k mimořádně vystupňovaným útrapám pro poškozeného.¹⁰⁶

Jak jsem již v předešlém odstavci uvedla, trestný čin zabití je v TZ úplnou novinkou. § 141 TZ ho definuje jako úmyslné usmrcení v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku či jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného. Jeho trestní sazba trestu odnětí svobody se pohybuje mezi třemi až deseti lety. Odst. 2 posouvá horní hranici trestní sazby až na patnáct let, spáchá-li pachatel výše uvedený čin na dvou či více osobách, na těhotné ženě nebo na dítěti mladším patnácti let. Tento trestný čin byl zákonodárci vytvořen, aby jím vyjádřili menší typovou nebezpečnost činu pro společnost. Ustanovení § 141 odst. 1 a 2 TZ se bude aplikovat přednostně před ustanovením § 140 odst. 1, 2 a 3 TZ, což znamená, že je vůči němu ve vztahu speciálním. Abychom lépe pochopili význam a aplikaci tohoto trestného činu, je nutné si vysvětlit některé základní pojmy, které jeho definice obsahuje. Silné rozrušení znamená afektivní spontánní reakci pachatele krátkodobého či déletrvajícího charakteru. Strach je reakcí pachatele na nebezpečí a ohrožení, obzvláště svého života a zdraví či svých blízkých. Úlekem a zmatkem rozumíme duševní stav pachatele, jedná ve zkratu. Nikoliv v nutné obraně. Rozrušení ze strachu, úleku, zmatku musí být vždy z nějakého omluvitelného důvodu, ne z negativních vlastností pachatele jako jsou velká agresivita či větší náchylnost k požití návykových látek. Právě tyto omluvitelné důvody vysvětlují nižší trestnost. Jako typický praktický příklad trestného činu zabití lze uvést vražedné jednání dlouhodobě týrané ženy, která jedná sice ve stavu silného rozrušení a strachu před svým manželem (v tomto případě před obětí), ovšem svůj čin nekoná spontánně. Připouští se zde jeho předchozí zvažování. Zajímavé je, rozpačité řešení trestnosti neoznámení tohoto činu. Zatímco nepřekážení trestného činu zabití je trestné, neoznámení tohoto činu je bez jakýchkoliv následků, tzn. beztrestné.¹⁰⁷

Cílem této podkapitoly bylo nastínit a stručně shrnout rozdíly mezi různými druhy úmyslného usmrcení, především trestnými činy vraždy a zabití. Úmyslná vražda dle § 140 odst. 1, 2 a 3 TZ se liší od „omluvitelné“ vraždy, tj. zabití v § 141 TZ, tím, že ke svému spáchání pachatel

¹⁰⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání, Praha: Leges, 2009. s. 170-172.

¹⁰⁷ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání, Praha: Leges, 2009. s. 175-176.

nepotřebuje žádný konkrétní důvod. Zatímco trestný čin zabití se aplikuje jediné tehdy, dojde-li k usmrcení vyprovokovaného oběti a pachatel jedná v příčinné souvislosti s konáním či nekonáním oběti. Dále se ustanovení § 140 odst. 2 TZ, které definuje promyšlenou vraždu liší od zabití tím, že zabití nevyžaduje podmínku promyšlenosti, neplánovanosti činu a je prosté rozmyslu nebo předchozího uvážení. § 140 odst. 1 TZ zabývající se vraždou prostou coby úmyslným usmrcením v náhlém hnutí mysli se odlišuje od § 140 odst. 2 TZ, tj. vraždou promyšlenou právě absencí prvku promyšlenosti a jednáním z náhlého nepředvídatelného popudu pachatele. Do budoucna může nastat velký problém při rozhodování orgánů činných v trestním řízení, který paragraf aplikovat v případě úmyslného usmrcení a na jaká konkrétní jednání. Problematické bude obzvláště rozlišení usmrcení dle § 140 odst. 1, 2 TZ a § 141 TZ. Bude velmi těžké rozlišit, zda se jedná v konkrétním případě o prudké hnutí mysli nebo o rozmysl, který může trvat též velmi krátkou dobu. Jednání v prudkém hnutí mysli dle § 140 odst. 1 TZ může hraničit buď se nepříčetností, zmenšenou příčetností nebo se silným rozrušením ze strachu, úleku či zmatku anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného. Co se týče předchozího uvážení, jako jednoho ze znaků kvalifikované skutkové podstaty vraždy, nemusí vždy zvyšovat škodlivost činu pro společnost a tím pádem nebude znamenat přísnější postih úmyslného usmrcení, jak z popisu ustanovení § 140 odst. 2 TZ vyplývá. Ovšem pouze praxe a judikatura ukáží jak se s těmito „zádrhely“ nového zákona odborná veřejnost vyrovná a zda dojde k novelizaci či osvojení této problematiky.

4. 4 Vražda novorozeného dítěte matkou

Vražda novorozeného dítěte matkou patří mezi typicky ženské vraždy, je to jediný způsob usmrcení, který z hlediska zákonného může spáchat pouze žena jako matka novorozeného dítěte. Žena a její novorozené dítě mají specifické postavení a nelze jejich existenci nikým jiným nahradit. Matka představuje konkrétní subjekt a novorozenec hmotný předmět útoku. § 142 TZ uvádí, že matka se dopustí trestného činu vraždy novorozeného dítěte, pokud v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí při porodu nebo bezprostředně po něm své novorozené dítě. Výklad některých pojmů z této definice však činí problém, zabývá se jimi judikatura a nemalá část odborné veřejnosti z čistě právního i medicínského prostředí. Následující kapitola by měla tyto pojmy za pomoci odborných článků blíže vysvětlit a poukázat na problematiku jejich výkladu.

V historii lidské společnosti zabití novorozence matkou nemělo pro pachatele vždy stejné následky. Ne vždy bylo považováno za trestný čin. Kupříkladu ve starověku zásada „ius vitae ac necis“ vyjadřovala právo rodičů rozhodovat o životu a smrti jejich dítěte. Nástupem středověku a

tím i rozrůstající se křesťanské víry došlo ke změně. Bylo považováno za těžký zločin zabít dítě rodičem. V novověku, zejména na přelomu 18. a 19. století zůstávala vražda dítěte rodiči nadále zločinem, avšak došlo ke snížení jejího postihu a matka později přestávala být trestána trestem nejpřísnějším, tedy smrtí za vraždu svého dítěte.¹⁰⁸ V současné době dle našeho práva může být žena za takovýto čin potrestána odnětím svobody na tři až osm let. Pokud dojde k vraždě dítěte matkou v jiný okamžik než je rozhodující nebo nebude splněn požadavek, že žena byla rozrušena porodem (oba tyto požadavky musí být splněny zároveň), bude tento čin kvalifikován jako trestný čin vraždy na dítěti mladším patnácti let dle § 140 odst. 3 písm. c) TZ, popř. trestný čin zabití na dítěti mladším patnácti let dle § 141 odst. 2 písm. c) TZ. Za vraždu může být žena odsouzena k trestu odnětí svobody v rozmezí patnácti až dvaceti let či výjimečným trestem, tzn. až na doživotí. Za zabití se trestní hranice odnětí svobody pohybuje mezi pěti až patnácti lety. Již ze znění zákona je patrné, že zákonodárci při stanovení trestní sazby přihlédli k psychické zranitelnosti ženy v období porodu. Tato privilegovaná skutková podstata ve vztahu k vraždě je důvodem pro mírnější postih pachatelky. Ve vztahu speciality je tento čin i k privilegované skutkové podstatě zabití, pro něž je typické, že může být spácháno v silném rozrušení, avšak sféra pachatelů i obětí je podstatně většího rozsahu.

Nejprve se zaměříme na výčet znaků, které musí být splněny, aby byla spáchána vražda novorozeného dítěte matkou. Jak již bylo výše uvedeno, jediným, v tomto případě nazývaným konkrétním subjektem, tj. pachatelem může být matka dítěte. Dítě, které matka porodila a posléze usmrtila, je hmotným předmětem útoku. Z logiky věci jednoznačně vyplývá, že hmotným předmětem útoku může být pouze narozené, živé dítě, nikoliv mrtvé. Není už však jednoznačné určit, kdy se stává plod dítětem. Je to předmětem věčných teoretických i praktických sporů a v dalších řádcích se k tomuto problému ještě podrobněji vrátíme. Do subjektivní stránky řadíme jak náležitosti uvedené ve skutkové podstatě trestného činu, tak duševní charakteristiku pachatelky. Co se týče zavinění, v tomto případě k dokonání činu postačí prokázání úmyslu nepřímého. Tzn. jak stanoví § 15 odst. 1 písm. b) TZ - pachatel věděl, že svým jednáním může způsobit porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem (v tomto případě je objektem lidský život již od svého počátku), a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn. Důležitým faktorem je též motivace, jejíž posouzení je podmínkou zjištění, zda došlo k rozrušení způsobeného porodem. Zjištění motivace však patří k nejobtížnějším úkolům orgánů činných v trestním řízení a je nutné ji posuzovat případ od případu. J. Kučera¹⁰⁹ uvádí některé příklady motivace pachatelek, které je vedou až ke spáchání tohoto zoufalého činu. Patří mezi ně pohnutky plynoucí z defektů

¹⁰⁸ MITLÖHNER, M. Čas jako významná právní skutečnost (k trestnosti vraždy novorozeného dítěte matkou). *Bulletin advokacie*, 2000, č. 1, s. 44.

¹⁰⁹ KUČERA, J. Motivace vražd novorozených dětí. *Trestní právo*, 2003, č. 7-8, s. 17-20.

v partnerských a rodinných vztazích, z nepřátelského vztahu matky k dítěti, z nepříznivé sociálněekonomické situace, z obavy z veřejného mínění a ostudy, z psychotické poruchy matky (motivace pachatelky se dá odůvodnit pouze její duševní poruchou), ze soucitu (dítě se narodí tělesně postižené), z náboženského či jiného fanatismu a z psychologického stavu matky v užším smyslu (pachatelka netrpí duševní poruchou, ale motivace vyplývá výlučně z její problematické osobnosti). Zvláštní místo mezi znaky subjektivní stránky má **rozrušení způsobené porodem**. Judikatura Nejvyššího soudu tento termín chápe jako „změněný duševní stav, který má původ ve fyziologických procesech vyvolaných porodem a který oslabuje vůli rodičky a její odolnost vůči různým vnějším a vnitřním podnětům a brzdí plné rozvinutí mateřského pudu.“ Toto rozrušení musí být vyvolané pouze porodem, ne jinými příčinami, například rozrušením z obav před následky. Je irelevantní, zda žena své těhotenství před okolím tajila, protože v mnohém tomu tak opravdu bývá. Málokdy matka zavraždí své dítě, když se na něj předem připravovala, pravidelně docházela na gynekologické prohlídky a chystala mu výbavičku. Rozrušení v sobě zahrnuje určitou mimořádnost, která se posuzuje ve vztahu k běžnému stavu rodičky, rodičí za obdobných podmínek. K takto uvedenému vyššímu stupni rozrušení může dojít při nestandardně probíhajícímu porodu, např. zvýšené bolesti rodící ženy. Je třeba též přihlídnout k subjektivním faktorům, což je např. pocit hrozícího nebezpečí. Tyto pocity mohou nastat nikoliv na základě předešlého (narušeného) duševního stavu pacientky, ale právě na základě fyziologických změn v těle matky, které posléze ovlivňují její duševní stav. Je však důležité si uvědomit, že toto rozrušení nesmíme zaměňovat se stavem nepřičetnosti, případně zmenšené přičetnosti. Pro stanovení zda rozrušení bylo vyvoláno skutečně porodem je ustanoven znalec z oboru porodnictví, který ve svém posudku zváží všechna hlediska jak fyziologického, tak psychologického charakteru, které ovlivňovaly chování ženy. Konečné rozhodnutí, že došlo k naplnění skutkové podstaty tohoto činu záleží na soudu, který přihlídnou k vypracovanému znaleckému posudku, protože se jedná o čistě právní otázku. Cílem stanovení objektivní stránky je odlišit od sebe jednotlivé skutkové podstaty. Patří sem samozřejmě jednání, následek a příčinná souvislost, která odůvodňuje, že k následku došlo právě relevantním jednáním pachatele. Z hlediska následku se řadí vražda novorozeného dítěte matkou mezi tzv. poruchové delikty, u nichž je potřeba porušení objektu, nestačí jeho ohrožení. Jednání pachatelky může zahrnovat konání i nekonání. Typickým aktivním a nejfrekventovanějším deliktem je zadušení dítěte matkou. Pasivní vražda spočívá například v odložení dítěte matkou na ulici a v důsledku tohoto jednání dítě zemře podchlazením. Aby se totiž opomenutí dostalo naroveň konání, musí se jednat

o konání, k němuž byl pachatel v době činu povinen. Takže obzvláště v tomto případě je velmi nutné prokázat příčinnou souvislost mezi jednáním a jeho následkem.¹¹⁰

Nyní jsou na řadě definice klíčových pojmů, bez nichž bychom nebyli schopni určit, zda žena tuto privilegovanou skutkovou podstatu spáchala. Od jakého okamžiku se jedná ještě o **plod** a kdy se stává **dítětem**? Určení zda se jedná o dítě či o plod má velmi rozdílné následky. Pokud žena byť úmyslně potratí, je zákonem chráněna a její jednání je beztrestné. Trestně stíhána bude pouze osoba, která jí interrupci nelegálně prováděla či jí při ní napomáhala, jak stanoví § 159 TZ - nedovolené přerušování těhotenství bez souhlasu těhotné ženy, § 160 TZ - nedovolené přerušování těhotenství se souhlasem těhotné ženy, popř. § 161 TZ - pomoc těhotné ženě k umělému přerušování těhotenství. Dochází zde však ke zdánlivému rozporu mezi právem na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí dle čl. 7 odst. 1 Listiny a právem na ochranu lidského života již před narozením dle čl. 6 odst. 1 Listiny.¹¹¹ Pokud by žena chtěla usmrtit již neživé dítě, které jí vyšlo z těla a ona se domnívala, že ještě dýchá, jednalo by se o pokus trestného činu vraždy či vraždy novorozeného dítěte matkou na nezpůsobilém předmětu útoku. J. Kučera¹¹² chápe hmotný předmět útoku, tedy novorozené dítě jako „lidského jedince narozeného nebo rozeného z matky, od okamžiku, kdy se začne z těla matky fakticky vyčleňovat, tedy od okamžiku, kdy se prořezává hlava nebo vedoucí část dítěte, a to za předpokladu, že se narodí, resp. rodí živý, a za předpokladu, že dle stávající úrovně medicínského poznání nejde o potrat“. Dle své definice míní, že je nerozhodné, zda bude jedinec později schopen kvalitního života. Nadčasovou a domnívám se, že i v současné době použitelnou definici zastával již v prvorepublikovém období Vážný¹¹³, který uvádí, že „stačí, když plod vyšel z matčina těla a nevyžaduje se, aby dítě bylo již úplně odděleno od matčina těla“. Nejvíce se ztotožňuji s řešením této otázky J. Zahrádkou¹¹⁴, který uvádí, že „úmyslné usmrcení novorozeněte matkou je uskutečnitelné teprve tehdy, když matka může položit ruku na své dítě, aby je usmrtila, což je fyziologicky možné v okamžiku, kdy byla porozena hlavička dítěte“. Další spornou otázkou je, ve kterém okamžiku se jedná o **potrat** a kdy jde už o **porod** dítěte. Jednotné lékařské stanovisko uvádí, že k narození živého dítěte dochází, když je dítě vypuzeno nebo vyňato z těla matky, dýchá či projevuje jiné známky života, jako jsou srdeční činnost, pulzování pupečníku, aktivní pohyby svalstva, i když pupečník dosud nebyl odstřižen a placenta nevyšla z těla matky. Z tohoto tvrzení

¹¹⁰ KUČERA, J. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 5, s. 140-144.

¹¹¹ VALIŠOVÁ, V. K trestnému činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Bulletin advokacie*, 2000, č. 4, s. 67.

¹¹² KUČERA, J. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 5, s. 142.

¹¹³ Československé trestní zákony platné v zemích české a moravskoslezské. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1947, s. 83 cit. dle KUČERA, J. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 5, s. 142.

¹¹⁴ ZAHŘÁDKA, J. Vraždy novorozenat. *Kriminalistický sborník*, 1974, roč. 18, č. 7, s. 420.

je patrné, že k okamžiku porodu se jasně přihlíží k medicínským stanoviskům.¹¹⁵ V současné době se posuzuje porod dle vyhlášky Ministerstva zdravotnictví ČSR č. 11/1988 Sb., která stanoví, že vypuzený plod musí jevit některou ze známek života a vážit minimálně 500 g či přežít alespoň 24 hodin. Jinak se jedná o potrat, popř. o porod mrtvého dítěte. Zajímavá je definice G. Nikšové¹¹⁶, která tvrdí, že „za normální situace je hranicí mezi plodem a dítětem moment jeho samostatného dýchání a hranicí mezi umělým přerušením těhotenství a vraždou novorozeného dítěte matkou je moment začátku porodu“. Tím se dostáváme k navazujícímu problému - kdy přesně dochází k počátku porodu? V. Vališová¹¹⁷ uvádí, že porod má tři fáze, označované také jako porodní doby. Trvání těchto tří dob plně odpovídá zákonnému pojmu „**při porodu**“. Počátek první doby porodní se projevuje nástupem pravidelných stahů děložního svalu. Dochází k nim proto, aby se děložní hrdlo otevřelo a plod mohl vyjít. Druhá doba porodní nastává, jakmile dojde k dostatečnému rozšíření děložního hrdla, tzn. je rozšířeno tak, že může projít hlavička a poté celý plod z dělohy do porodních cest. I když dojde k narození dítěte, porod stále pokračuje, pouze je ukončena druhá doba porodní. Ve třetí době porodní je vypuzena z těla matky placenta, teprve tehdy, zpravidla 20 až 30 minut po narození dítěte, je porod u konce. Hůře než termín „při porodu“ se určuje časový úsek „**po něm**“. M. Mitlöchner¹¹⁸ je toho názoru, že se jedná o delší dobu po porodu. Ta je u každého případu zvláště jinak dlouhá, i když u mnohých se dá těžko stanovit a odůvodnit. Dobrým vodítkem pro stanovení jejího konce bývá zpravidla okamžik spánku. Při spánku dochází k utlumení funkce orgánů i nervové soustavy, takže jakmile rodička usne, obvykle ji opustí rozrušení způsobené porodem.

Při rozhodování o výměře trestu se přihlédne hlavně ke způsobu spáchání vraždy pachatelkou i k jednáním před a bezprostředně po tomto činu. Jak již bylo výše naznačeno, žena své těhotenství zpravidla tají před okolím a dokonce i partnerem a v mnohých případech se jí to zcela podaří díky stahování břicha, nošení plandavého oblečení či výmluvám o přibrání na váze. Porod probíhá vždy v ústraní bez přítomnosti ostatních osob. Dříve k němu docházelo mnohem častěji venku, v dnešní době se preferuje jako místo porodu soukromí domova. Před samotným usmrcením zpravidla matka dítě nikdy neošetří ani neobleče. Způsob spáchání činu můžeme obecně rozdělit na aktivní a pasivní. Mezi vraždy aktivní řadíme udušení objevující se v různých podobách, tupé násilí, řezné, bodné a střelné rány, popálení a otravy. K nejfrekventovanějšímu způsobu udušení a vraždy novorozence vůbec patří udušení ze zardoušení, matka k němu

¹¹⁵ KUČERA, J. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 2, s. 143.

¹¹⁶ NIKŠOVÁ, G. Nedovolené prerušenie tehotenstva v československom trestnom práve. Bratislava: vyd. SAV, 1971. s. 175 a násl. Cit. dle DOLENSKÝ, A. Momentum partus. *Trestní právo*, 1998, č. 3, s. 6-7.

¹¹⁷ VALIŠOVÁ, V. K trestnému činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Bulletin advokacie*, 2000, č. 4, s. 66-67.

¹¹⁸ MITLÖCHNER, M. Čas jako významná právní skutečnost (k trestnosti vražd novorozeného dítěte matkou). *Bulletin advokacie*, 2000, č. 1, s. 45.

nepotřebuje žádné nástroje a jeho provedení je snadné. Matka většinou obejmě dítěti krk, stiskne jej a drží, dokud nepřestane dýchat. Při udušení dítěte škrcením ve většině případů matka z krku škrtidlo nesnímá. Jako škrtidlo může sloužit cokoliv, zpravidla to bývá věc, kterou má žena nejbližší po ruce. V úvahu také přichází udušení z uzavření dýchacích cest předmětem zavedeným do úst dítěte, zpravidla jako roubík slouží nějaká látka. K případům udušení oběšením, ze zmáčknutí hrudníku či utopením dochází opravdu velmi zřídka. Používání tupého násilí bylo častější v předválečné době, ale i v současnosti k němu dochází poměrně často. U tohoto způsobu nemusí být použit žádný nástroj, ale pachatelka musí využít více síly. Přichází také v úvahu utlučení dítěte nějakým předmětem, např. žehličkou. Řezné rány, např. do oblasti krku nůžkami sloužící k přerušování pupečníku, se vyskytují výjimečně. Bodné rány do krku, zad či hrudníku jsou častější, i když nemusí být jedinou příčinou smrti dítěte. K popálení, otrávení či zastřelení dítěte dochází zřídka, i když využití kamen má mnohdy své opodstatnění později - při odstraňování těla. Pasivní vraždy zahrnují neposkytnutí nutného poporodního ošetření a ponechání dítěte na místě. V důsledku neposkytnutí poporodního ošetření může dojít k tomu, že se dítě zadusí blánami, které z obličeje nebyly odstraněny, nebo nepodvázáním pupečníku dojde k vykrvácení dítěte, ale k takovýmto případům dochází velmi zřídka. Pokud matka zanechá po porodu neoblečené dítě ležet venku, k jeho smrti podchlazením stačí teplota +15 °C. Po porodu a usmrcení dítěte mohou následovat dva odlišné scénáře - matka vyčerpáním usne anebo začne odstraňovat stopy. Nakládání a schovávání těla oběti bývá různé - žena tělo hodí do popelnice, do vody či ho spálí v kamnech, běžným způsobem v minulosti bylo házení oběti do suchého záchodu. Na odstraňování těla se mohou včetně pachatelky podílet i další osoby, obzvláště její partner či matka. Pokud však tyto osoby začnou jednat až při odstraňování stop a nenapomáhají ženě s dokonáním vraždy, bývají zpravidla beztrestné, protože ve většině případů se jedná o osoby blízké, na něž se trestný čin nadřívání dle § 366 odst. 2 TZ nevztahuje. K odhalení vražd novorozenců matkou dochází nejčastěji tím, že rodička je po porodu nucena vyhledat lékařskou pomoc. Nebývají výjimkou ani případy, kdy k odhalení zločinu dojde po mnoha letech u psychologa či psychiatra, protože následkem činu žena trpí depresemi a výčitkami svědomí.¹¹⁹

Vražda novorozence matkou je jev řídký, těžko odhalitelný, ale jeho specifické znaky nás neustále nutí věnovat mu bedlivou pozornost a snažit se mu zamezit důkladnou prevencí. V tabulce (viz příloha č. 8) je uveden počet vražd novorozenců v období let 1974 až 2007. Na první pohled je patrné, že dle údajů za poslední desetiletí je tento jev na ústupu. V jednotlivých letech vraždy nepřesahují 6 případů. V minulosti, v období socialismu, se však ženy

¹¹⁹ KUČERA, J. Způsob páčání v případech vražd novorozenců matkami. *Zdravotnictví a právo*, 2003, roč. 4, č. 7-8, s. 11-15.

dopouštěly těchto činů mnohem více, pro zajímavost v roce 1982 došlo ke spáchání až 21 vražd na novorozencích. Domnívám se, že to lze odůvodnit tehdy omezeným právem ženy na umělé přerušování těhotenství (kdy o životě jejího dítěte rozhodovala speciální posudková komise) a také neexistencí tzv. babyboxů neboli úložných schránek pro novorozence zřízených v rámci nemocnic či jiných zdravotnických zařízení, o kterých jsme více pojednali v předešlé kapitole, zabývající se kontrolou násilné kriminality žen. Závěrem se domnívám, že žena, která se rozhodne usmrtit své narozené dítě, spíše prosí o odbornou pomoc než o pobyt ve vězení.

5 Ženy ve věznicích

Vzhledem k nižší kriminalitě žen dochází i k průměrně mírnějšímu způsobu jejich trestání. Mnohem častěji při ukládání trestu ženám soud zvolí mimořádné snížení trestu odnětí svobody, popř. uložení alternativních trestů a opatření. Můžeme to odůvodnit tím, že se přihlíží k osobním a rodinným poměrům pachatelek a nezapomeňme, že významnou rolí ženy ve společnosti je role mateřská. Soud tedy při svém rozhodování o výši a způsobu uložení trestu nepochybně přihlíží k tomu, zda je obviněná žena matkou či nastávající matkou ve stádiu těhotenství.

Statistiky uvádějí, že k pachatelům odsouzeným k nepodmíněnému trestu odnětí svobody patří v posledních letech zhruba 9 až 10% žen. K 29. 1. 2010 dokonce dle jedné studie zabývající se vězněním žen v Evropě (uvedené v tabulce č. 9) je pouze 5,4 % českých žen ve vězení. Sociologické výzkumy dokazují, že u pachatelek trestných činů se mnohem častěji projevuje patologické chování v raném věku. Více je ovlivňuje neuspokojivý rodinný život a pracovní problémy. Mají také častější sklon k alkoholové či drogové závislosti.¹²⁰ § 7 zák. č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody stanoví, že odsouzené ženy se umísťují ve věznicích odděleně od odsouzených mužů. Tento zvláštní režim výkonu trestu odnětí svobody je u žen mírnější než u mužů vzhledem k jejich lepšímu, klidnějšímu chování v ústavu, menším rizikům útěku i fyzickým napadení personálu a také kvůli jejich odlišným fyziologickým a psychickým vlastnostem.¹²¹

Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. rozlišuje čtyři základní typy věznic – s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Zákon pak dále specifikuje, do jakých typů věznic jsou pachatelé zařazeni, za jaké přečiny či tresty. Soud však toto ustanovení zákona nemusí striktně dodržovat a může pachatele zařadit do jiného typu věznice (s výjimkou trestu na doživotí), má-li se zřetelem na závažnost trestného činu a na stupeň a povahu narušení pachatele za to, že bude působení na něj, aby vedl řádný život, v jiném typu věznice lépe zaručeno. Pachatelky násilných trestných činů bývají zařazovány do posledních dvou kategorií, protože jak stanoví § 56 odst. 2 trestního zákoníku soud zpravidla zařadí do věznice s ostrahou pachatele, kterému byl trest uložen za úmyslný trestný čin a do věznice se zvýšenou ostrahou pachatele, kterému byl uložen výjimečný trest¹²², trest za zvlášť závažný zločin¹²³ a trest odnětí svobody ve výměře nejméně osmi let. Dle Týdenního statistického hlášení Vězeňské služby České republiky je ke dni 5. 3. 2010 odsouzeno 73 žen ve věznici typu C – s ostrahou a 24 žen ve věznici typu D – se zvýšenou ostrahou nacházející se v Opavě a 246 žen ve věznici typu C ve Světlé nad Sázavou.

¹²⁰ VÁLKOVÁ, J. *Kriminalita žen*. Praha: IKSP, 1993. s. 19.

¹²¹ VÁLKOVÁ, J. *Kriminalita žen*. Praha: IKSP, 1993. s. 20.

¹²² trest odnětí svobody nad 20 až do 30 let nebo trest na doživotí (viz § 54 TZ)

¹²³ úmyslný trestný čin s trestem odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně 10 let (viz § 14 odst. 3 TZ)

Celkový počet uvězněných žen ve věznicích typu C a D v České republice je 378. Toto číslo zahrnuje i odsouzené ve vazebních věznicích v Brně (7), v Českých Budějovicích (2), v Hradci Králové (2), v Liberci (1), v Litoměřicích (3), v Olomouci (1), v Ostravě (2), v Plzni (2), v Praze – Pankráci (10), v Praze – Ruzyni (4) a v Teplicích (1).¹²⁴ Nepodmíněný trest odnětí svobody se vykonává odděleně na základě principu vnitřní diferenciaci. Je na úvaze soudu do kterého typu věznice odsouzenou osobu zařadí.¹²⁵ Dle této teorie by neměly odpykávat trest prvotrestané společně s recidivistkami, pachatelky méně závažných deliktů s pachatelkami závažných deliktů. Ovšem v současné době, kdy jsou věznice přeplněné je tato diferenciaci naplněna pouze částečně a nedokonale.¹²⁶

5.1 Režim ve vězeňských ústavech

Obecně upravuje výkon vězeňství a postavení vězňů zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a dále vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Jak jsem již výše uvedla pro uvězněné ženy je ve vězení stanoven trochu odlišný režim a má svá specifika, ovšem základní níže uvedená pravidla jsou společná pro všechny kategorie odsouzených osob.

Dnem nástupu k výkonu trestu odnětí svobody odsouzení dočasně ztrácejí některá práva a svobody, které by jim jinak na svobodě zaručovala Ústava či Listina základních práv a svobod České republiky. Dochází zejména k omezení práva na nedotknutelnost soukromí, svobody pohybu a pobytu, zachování listovního tajemství a mimo jiné i práva svobodné volby povolání. Odsouzení jsou povinni dodržovat vnitřní řád věznice, kterým se stanoví denní rozvrh chodu věznice i činnost odsouzených. Odsouzený je zejména povinen se podrobit osobní a lékařské prohlídce, strpět identifikaci své osoby, nechat si zkontrolovat své osobní věci a odevzdat do úschovy věci, jejichž držení je ve věznici zakázáno. Dále je odsouzený povinen pracovat, jestliže je zdravotně způsobilý k práci. Věznice umožňují práci odsouzeným uvnitř svého pracoviště, popř. smluvně u jiného podnikatelského subjektu. Odsouzený ve věznici se zvýšenou ostrahou pracuje zásadně ve věznici, popř. pokud to umožňuje charakter pracovní činnosti, vykonává práci v celách. Za vykonanou práci má právo na odměnu. Pracovní odměna se po zdanění¹²⁷ dělí na kapesné a úložné. Pokud odsouzený bez závažného důvodu odmítne pracovat, nenáleží mu kapesné. Odsouzení mají nejenom povinnost pracovat, ale také právo na dokončení základního a středního vzdělání, popř. pracovní rekvalifikaci.

¹²⁴http://vscr.cz/client_data/1/user_files/19/spravni/statistika/T%C3%BDdenn%C3%AD%20statistick%C3%A9%20ohl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD/TSH%205.3.2010.pdf

¹²⁵ VÁLKOVÁ, J. *Kriminalita žen*. Praha: IKSP, 1993. s. 20.

¹²⁶ ZAPLETAL, J., NOVOTNÝ, O. *Základy kriminologie*. Praha: Univerzita Karlova, 1993. s. 90.

¹²⁷ srážka daní z příjmu, pojistného na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění

Odsouzení mají právo na osm hodin spánku, vycházky nejméně na jednu hodinu a přiměřenou dobu na osobní volno. Odsouzenému je umožněno koupání minimálně jednou týdně. Sociální kapesné se vyplácí odsouzenému, který nepracoval, ovšem bez závažného důvodu práci neodmítl a činí 100 Kč za kalendářní měsíc. Odsouzený má možnost v odůvodněných případech kontaktovat telefonem osobu blízkou, písemnou korespondenci mohou na své náklady přijímat a odesílat neomezeně. Zaměstnanci Vězeňské služby mohou odposlouchávat telefonáty, pořizovat jejich záznamy a provádět kontrolu korespondence. Kontrola korespondence a telefonátů mezi odsouzeným a jeho advokátem, který ho zastupuje, je nepřípustná.¹²⁸ Odsouzený má právo přijímat návštěvy blízkých osob po dobu tří hodin během jednoho kalendářního měsíce. Odsouzeného mohou navštívit současně maximálně čtyři osoby, pokud vnitřní řád věznice nestanoví jiný vyšší počet. Nezletilé děti do 15 let se mohou účastnit návštěvy pouze v doprovodu zletilé osoby. Z bezpečnostních důvodů může být návštěvník od odsouzeného oddělen přepážkou. Odsouzenému jsou umožněny duchovní služby, nesmí být však na účasti při bohoslužbě nebo k rozhovoru s církevními představiteli nucen. Balíčky s potravinami a osobními potřebami do 5 kg, kromě prádla a oděvu, mohou přijímat dvakrát ročně, bývá to zpravidla u příležitosti narozenin či na vánoce. Pokud byly odsouzenému v balíčku zaslány peníze, převedou se na účet, který spravuje věznice. Jestliže odsouzený nenahradil škodu způsobenou trestným činem, v našem případě to bude například škoda vzniklá ublížením na zdraví, soudní či správní poplatky atd. může k nákupu potravin a úhradě nadstandardní zdravotní péče použít pouze polovinu zaslaných peněžních prostředků. Zbývající polovina peněz se užije právě na úhradu výše uvedeného výčtu pohledávek. Odsouzený je povinen hradit náklady výkonu trestu.

Program zacházení stanoví pro jednotlivé skupiny odsouzených povinné a dobrovolné činnosti a úkoly. Jedná se o cílevědomé působení na odsouzené, které vychází z délky trestu, osobnosti pachatele, motivace a charakteru trestné činnosti. Program zacházení tvoří pracovní, vzdělávací, speciální výchovné a zájmové aktivity a utváření vnějších vztahů. Speciální výchovné aktivity zahrnují např. pohovory se specialisty, skupinovou terapii, pracovní terapii, arteterapii¹²⁹, relaxaci či duchovní pomoc. Ze zájmových aktivit probíhajících ve skupinách ženy preferují kroužek ručních prací, výtvarný kroužek, poslech hudby a různé sportovní aktivity. Cílem utváření vnějších vztahů je neztratit kontakt s okolím mimo věznici, např. existuje možnost prodloužení návštěv za dobré chování.¹³⁰ Včetně těchto aktivit může odsouzený využívat vězeňskou knihovnu, odebírat denní tisk, sledovat rozhlasové a televizní vysílání a účastnit se na dalších aktivitách, které mají výchovný účel a rozvíjejí jeho osobnost. Např. ve věznici ve Světlé

¹²⁸ <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/vykon-vezenstvi-16/pravidla-prijimani-korespondence-6116>

¹²⁹ léčba výtvarným uměním

¹³⁰ URBANOVÁ, M. *Ženská delikvence*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. s. 114.

nad Sázavou mají činoherní klub, loutkoherecký klub, pořádají zde taneční soutěže a v květnu minulého roku úspěšně proběhl již pátý ročník Miss Krimi. Ve věznici v Opavě je populární vydávání vězeňského časopisu „Syntráček“. Pokud odsouzení plní stanovené povinnosti a řádně naplňují účel trestu, mohou získat odměnu. Například ve formě mimořádného zvýšení doby trvání návštěv během jednoho kalendářního měsíce až na 5 hodin, zvýšení kapesného až o jednu třetinu maximálně na dobu 3 kalendářních měsíců, věcné či peněžité odměny do 1000 Kč, povolení opustit věznici až na 24 hodin a přerušeni výkonu trestu, což je odměna nejvyššího významu. Je možné přerušit výkon trestu až na 20 dnů během kalendářního roku, přičemž tato doba se započítává do výkonu trestu. Ženě, která před nástupem do věznice pečovala o nezletilé dítě, může být prodloužena doba přerušeni výkonu trestu až o 10 dnů v kalendářním roce, aby mohla dítě navštívit. Naopak pokud odsouzení porušují kázeň, je jim uložen kázeňský trest. Zde můžeme hledat určité odlišnosti u trestání za porušení kázně mužů a žen, tedy přesněji těhotných žen a žen, u nichž od porodu dítěte neuplynulo 6 měsíců. Takovými ženám může být uložena pouze důtka, propadnutí věci a odnětí výhod vyplývající z předchozí kázeňské odměny.

Odsouzenému k doživotnímu trestu nelze přerušit výkon trestu či mu dovolit dočasně opustit věznici za účelem návštěvy. Bývají zpravidla ubytováni po jednom.

5.2 Stručná charakteristika ženských věznic u nás

V současné době je výkon trestu odnětí svobody u žen vykonáván především ve věznici ve Světlé nad Sázavou, která je specializovaná pouze pro výkon vězeňství žen a v Opavě, kde probíhá výkon trestu odnětí svobody žen (nacházejí se tu i dvě ženy odsouzené na doživotí) a mladistvých.

5.2.1 Věznice ve Světlé nad Sázavou

Ke dni 5. března 2010 vykonávalo ve **Věznici Světlá nad Sázavou** trest odnětí svobody celkem 610 žen, z toho se nachází 4 odsouzené ženy v typu věznice s dohledem, 353 žen v typu věznice s dozorem, 246 žen ve věznici s ostrahou a 7 mladistvých odsouzených žen.¹³¹ Další statistiky o odsouzených ženách v tomto ústavu jsou uvedeny níže v přílohách č. 10 - 13. Jedná se o moderní vězeňské zařízení pro odsouzené ženy, které jsou trvale pracovní nezařaditelné (invalidní důchodkyně), mladistvé, ženy s drogou v anamnéze, matky nezletilých dětí a obžalované s dětmi do jednoho roku.¹³²

¹³¹http://vscr.cz/client_data/1/user_files/19/spravni/statistika/T%C3%BDenn%C3%AD%20statistick%C3%A9%20hl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD/TSH%205.3.2010.pdf

¹³² MAREŠOVÁ, A. a kol. *Výzkum prvovězňných žen*. Praha: IKSP, 2009. s. 34.

Tato věznice je jak již bylo výše uvedeno známá tím, že se zde nachází zatím jediné specializované oddělení pro výkon trestu odnětí svobody matek s nezletilými dětmi, které bylo otevřeno dne 1. 10. 2002. Během prvních tří let existence se toto oddělení několikrát stěhovalo z důvodů rekonstrukce, naposledy tomu tak bylo počátkem roku 2004. Matky jsou se svými dětmi ubytovány samostatně. Kapacita oddělení je v současnosti zaplněná, oddělení je určeno pro ubytování 15 matek a 20 dětí. Jde o první a nejmodernější oddělení, ve kterém je matce umožněno pečovat při výkonu trestu o své nezletilé dítě.¹³³ § 67 zák. o výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „zákon“ nebo „ZVT“) stanoví, že v případech hodných zvláštního zřetele a vzhledem k osobnosti pachatelky, může být na její žádost povoleno, aby matka při výkonu trestu odnětí svobody delšího než 6 měsíců měla u sebe své dítě zpravidla do 3 let jeho věku (v zájmu zachování sourozeneckých vztahů výjimečně až do dovršení 5 let dítěte), pokud nebylo soudem svěřeno do výchovy jiné osoby. Před tímto rozhodnutím se zjišťuje, zda je takový postup ve prospěch dítěte. Přihlíží se k tomu, zda matka o dítě řádně pečovala předtím, než byla odsouzena, zda má dostatek vlastních prostředků (tj. potvrzení o pobírání dávek státní sociální podpory nebo sociální péče), aby mohla ve věznici zajistit veškeré potřeby dítěte, zda má zdravotní pojištění pro sebe i dítě, zda to dovoluje její zdravotní a psychický stav a též zdraví dítěte a zda má možnost se o dítě starat i po propuštění z výkonu trestu. Výše uvedená kritéria vyhodnocuje komise složená ze specialistů věznice. V období let 2002 až 2005 bylo posouzeno celkem 67 žádostí o umístění dětí na oddělení s odsouzenými matkami. Zatím bylo vyhověno 39 matkám. Počet žádostí rok od roku přibývá.¹³⁴ Po schválení žádosti orgán sociálně-právní ochrany dětí pravidelně sleduje vývoj dítěte, o které odsouzená celodenně pečuje ve věznici.

Program na oddělení je plně zaměřen na všestranný rozvoj dítěte, jeho cílem je zabránit odloučení matky od dítěte a zachovat citové vazby mezi matkou a dítětem. Matky, které se starají ve věznici o děti, mohou nosit vlastní oděv i obuv. Denní režim na oddělení začíná v 7:00 hodin, pak následuje ranní hygiena, příprava snídaně, úklid, dopolední program, příprava oběda, po jídle spánek dětí, vycházky, odpolední program, večere, hygiena a noční klid. Výše uvedené programy jsou sestavovány v závislosti na věku dítěte. Oddělení je vybaveno hračkami pro děti, výchovné aktivity probíhají v kulturní místnosti nebo vycházkovém dvoře. Zdravotní péče a kontrola jejich zdravotního stavu jsou pro děti pravidelně zajištěny. Stravu připravují samotné matky dle stanoveného jídelníčku dietní sestrou a pod dohledem odborných zaměstnanců.¹³⁵ Též pod odborným vedením zaměstnanců probíhají různé zájmové a vzdělávací aktivity, pokud matka zvládá péči o dítě. Děti mají např. možnost zpívat s kytarou, kreslit a poznávat přírodu. Na

¹³³ KOUKALOVÁ, J. Děti ve věznici. *České vězeňství*, 2005, roč. 13, č. 6, s. 16.

¹³⁴ KOUKALOVÁ, J. Děti ve věznici. *České vězeňství*, 2005, roč. 13, č. 6, s. 16.

¹³⁵ <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/vykon-vezenstvi-462/vykon-trestu-1052/vykon-trestu-odsouzenych-matek-s-detmi-5925>

oddělení stále pracuje speciální pedagožka a jeden vychovatel, který zastupuje potřebný mužský prvek při výchově dětí. Matky se díky těmto programům naučí vařit, šít, hospodařit s penězi i se seznámí s různými výchovnými postupy. Aby děti neztráceli kontakt s vnějším prostředím, je jim umožněno zpravidla jednou za čtrnáct dnů chodit na vycházky a výlety. Navštěvují např. zoologickou zahradu či chovnou stanici v Pavlově, která vznikla roku 1989 jako útulek pro handicapované zvířata a pracoviště pro záchranu vyder říčních, a na jejímž místě vykonávají právě i odsouzené ze Světlé dobrovolné brigádnické práce.¹³⁶ V rámci zachování a posilování citových vazeb dětí se zbytkem rodiny jsou jim povolovány pobyty v jejich rodinách v době dovolené, školních prázdnin či vánoc. Zřízení tohoto oddělení se v průběhu let jeho fungování osvědčilo a považuje se za velmi přínosné nejen pro řádnou výchovu dítěte matkou, ale též co se týče nápravy odsouzených žen. Snad jedinou nevýhodou je, že matky nemohou nastupovat výkon trestu zároveň se svým dítětem. Věznice Světlá nad Sázavou totiž není nástupní věznicí, takže trvá zpravidla dva týdny, pokud tedy dojde ke kladné vyřízení žádosti, než se matka opět shledá se svým dítětem.

5.2.2 Věznice v Opavě

Ke dni 5. března 2010 vykonávalo ve **Věznici a ústavu pro zabezpečovací detenci Opava** trest odnětí svobody celkem 229 žen (celková kapacita věznice je pro 247 osob), z toho se nachází 19 odsouzených žen v typu věznice s dohledem, 113 žen v typu věznice s dozorem, 73 žen ve věznici s ostrahou a 24 žen ve věznici se zvýšenou ostrahou.¹³⁷ Za trestný čin vraždy je odsouzeno 41 žen, za těžké ublížení na zdraví 7 žen, za loupežné přepadení 25 žen a za týrání svěřené osoby 6 žen. Z celkového počtu 41 žen odsouzených za trestný čin vraždy jsou zde odsouzeny 2 ženy na doživotí, 1 žena na 24 let, 1 žena na 22 let, 1 žena na 17,5 let, 1 žena na 17 let, 2 ženy na 15 let, 2 ženy na 14 let, 4 ženy na 13 let, čtyři ženy na 12 let a ostatním ženám jsou stanoveny nižší tresty.

Historie opavské věznice sahá až do konce 19. století, tedy přesněji v roce 2008 slavila již 120. výročí svého založení. Krátce se zmíním o významných datech a událostech doprovázejících tento ústav. Věznice byla otevřena dne 31. 12. 1888. Hlavním důvodem jejího zřízení bylo založení Zemského soudu a státního zastupitelství v jejím sousedství na Olomoucké ulici. Původně opavská věznice nesloužila jako trestnice, tzn. vězňové zde vykonávali trest maximálně do tří let. Již v období jejího založení bylo dbáno na řádné oddělení žen a mladistvých pachatelů od ostatních trestanců. Pro zajímavost, v roce 1904 čítalo z celkového počtu 204 vězňů 36 žen,

¹³⁶ KOUKALOVÁ, J. Děti ve věznici. *České vězeňství*, 2005, roč. 13, č. 6, s. 17.

¹³⁷ http://vs-cr.cz/client_data/1/user_files/19/spravni/statistika/T%C3%BDenn%C3%AD%20statistick%C3%A9%20hl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD/TSH%205.3.2010.pdf

v roce 1911 ze 125 vězňů 11 žen, v roce 1927 z 219 vězňů 18 žen, v roce 1930 z 202 vězňů 21 žen, v roce 1935 z 221 vězňů 14 žen a v roce 1948 z rekordního počtu 399 vězňů, kdy kapacita věznice doslova „praskala ve švech“ 30 žen. V letech 1948 až 1952 se Opava stala důležitým místem pro věznění vojáků. V roce 1952, kdy vojenská trestnice zanikla, došlo ke zřízení Zvláštního ústavu nápravných zařízení a Technického ústavu nápravných zařízení. Tento ústav v Krnovské ulici tvořili specializovaní technici z různých věznic. Bylo jich kolem 200 a patřili mezi ně zvláště uvěznění inženýři, projektanti, konstruktéři, kresličí a překladatelé. Výše uvedený ústav ukončil svoji činnost v roce 1961. Nástupem 60. let 20. století došlo k užší specializaci výkonu trestu odnětí svobody. Objekt Olomoucká začal sloužit jako čistě ženská věznice a objekt Krnovská se zaměřil na výkon trestu mužů. Přesněji se zde soustřeďovali ženy nejtěžší kategorie, tehdy označované III. nápravné výchovné skupiny a muži II. nápravné výchovné skupiny.¹³⁸ V roce 1969 došlo ke zrušení Nápravného výchovného ústavu pro muže, jež nahradili odsouzení mladiství muži. Tímto vznikl tehdy jediný Nápravný výchovný ústav pro mladistvé na Moravě (druhý pro mladistvé muže se nacházel v Libkovicích a pro mladistvé ženy v Pardubicích). Díky zřízení tohoto ústavu došlo k užší spolupráci s Psychiatrickou léčebnou Opava včetně ostatních školských zařízení a organizací. V 70. letech dokonce došlo ke zřízení samotné ústavní školy. Na počátku 90. let došlo nejen k politickým, ale důsledkem toho i k strukturálním změnám, protože díky prezidentovým štědrým amnestiím bylo v Opavě propuštěno 395 vězňů z necelých 600. Bylo proto rozhodnuto, aby se více zaplnila kapacita věznice, že objekt Olomoucká bude využíván dočasně i pro výkon vazby (toto oddělení bylo ke dni 31. 3. 2004 zrušeno). K 1. 7. 1999 došlo k otevření specializovaného oddělení pro léčbu závislostí odsouzených žen na alkoholu, drogách a patologickém hráčství. V srpnu roku 2000 se oddělení závislostí rozšířilo o bezdrogovou zónu pro mladistvé. Během roku 2003 bylo pro odsouzené ženy vybudováno výstupní oddělení, které připravuje ženy s dlouhými tresty na propuštění na svobodu. V současnosti kapacita výstupního oddělení činí 12 odsouzených žen. V neposlední řadě bylo v roce 2006 zřízeno specializované oddělení pro odsouzené ženy s poruchou duševní a poruchou chování. Aktuálně je zde umístěno 16 žen.¹³⁹

V současné době se opavská věznice člení na objekty Olomoucká a Krnovská. V objektu Olomoucká ležící ve středu města se sdružují odsouzené ženy s dohledem, dozorem, ostrahou a se zvýšenou ostrahou, ženy doživotně odsouzené, ženy a muži zařazení do specializovaného oddělení pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického, protialkoholního a léčení patologického hráčství, ženy s poruchou duševní a poruchou chování, muži zařazení do oddělení

¹³⁸ od 1.1.1994 došlo novým zákonem o výkonu trestu odnětí svobody k nahrazení tří kategorií NVS čtyřmi novými kategoriemi VTOS – s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou

¹³⁹ ŠRÁMEK, P. a kol. *Jak se žilo za mřížemi, Sborník k 120. výročí věznice v Opavě*. Havířov: INFO PRESS s. r. o., 2008. s. 7 – 80.

výkonu trestu s dozorem a mladiství muži v objektu Krnovská.¹⁴⁰ Mladiství však byli přesunuti v dubnu roku 2009 v souvislosti s připravovaným záměrem zřízení ústavu pro výkon zabezpečovací detence. V budoucnu se plánuje, že by se v objektu Krnovská mělo nacházet až 150 chovanců zabezpečovací detence. V opavské věznici je kladen důraz na zaměstnávání odsouzených, průměrná zaměstnanost činí kolem 60 %. Odsouzené ženy např. zajišťují praní prádla pro pět okolních věznic či pomáhají těžce mentálně postiženým osobám v Ústavu sociální péče Marianum.

5.3 Stručná charakteristika ženských věznic na Slovensku

Na Slovensku jsou odsouzené ženy umístovány ve věznicích v Bratislavě, v Košicích a v Nitře-Chrenové. Na základě posledních statistik, které jsou uvedeny v příloze č. 14 se ke dni 31. 12. 2008 je vězněno celkem 331, z toho se nachází 231 odsouzených žen v minimálním stupni střežení, 86 žen ve středním stupni střežení a 14 žen v maximálním stupni střežení. Již z předchozí věty je patrné, že slovenská legislativa konkrétně zák. č. 475/2005 Z. z. o výkonu trestu odnětí svobody rozlišuje jiné kategorie, v tomto případě nazývané stupně věznění než naše zákonodárství – věznění s dohledem, s dozorem, ostrahou a se zvýšenou ostrahou reflektuje minimální, střední a maximální stupeň střežení. V rámci této práce se zabývám podrobněji pouze věznicí nejmladší, v současné době jedinou, která je vybudována speciálně pro ženy, a to v Nitře-Chrenovej.

Ústav pro výkon trestu odnětí svobody Nitra-Chrenová, kde se nacházejí odsouzené ženy všech kategorií věznění, byl vybudován po etapách mezi lety 1991 až 1999. Již dne 1. 2. 1992 byl otevřen pod názvem „Nápravno-výchovný ústav“, na počátku jeho fungování zde bylo umístěno na 84 lůžek. Jeho zřízení si vyžádala změna trestní politiky po roce 1989. Jeho současná kapacita čítá 283 míst, ke dni 28. 2. 2010 byla naplněna kapacita na 102,12 %. Personál tvoří 120 příslušníků ve služebním poměru a 19 zaměstnanců.¹⁴¹

Odsouzené jsou ubytované v buňkách nebo v celách. Jednu ubytovací buňku tvoří dvě místnosti se třemi až čtyřmi lůžky, v rámci buňky se nachází společné hygienické zařízení. Samostatný oddíl tvoří tři buňky spolu s kulturní místností. V celách se nachází malý počet žen, jedná se o odsouzené nejvyššího stupně střežení. Ženy se shromažďují do různých terapeutických skupin v rámci nichž řeší zátěžové situace. Do poradenské skupiny dochází ženy, které se připravují v blízké době na propuštění na svobodu. V rámci programu zacházení jsou vytvářeny zájmové kroužky, je zde také otevřena ústavní knihovna. Odsouzené ženy mají možnost rozšířit

¹⁴⁰ ŠRÁMEK, P. a kol. *Jak se žilo za mřížemi, Sborník k 120. výročí věznice v Opavě*. Havířov: INFO PRESS s. r. o., 2008. s. 84.

¹⁴¹ <http://www.zvjs.sk/?ustav-vykon-trestu-nitra>

si své vzdělání díky rekvalifikačním kurzům, např. je tu k dispozici obor kuchařka, dámská krejčová a pro zajímavost dokonce i obsluha plynových kotlů. Jelikož se na Slovensku křesťanská víra těší větší oblibě než u nás, duchovní služby zde poskytují včetně vězeňského kaplana i řádové sestry Misijní kongregace Ducha svatého, Křesťanské sbory a Svědci Jehovovi. V porovnání s ženskou věznicí v Opavě, kde zaměstnanost dosahuje 60 %, v Nitře-Chrenovej dlouhodobě činí 100 %. Odsouzené jsou zařazovány do nestřežených pracovišť v rámci ústavu s dozorem, dohledem a volným pohybem, do nestřežených pracovišť mimo ústav s dozorem a do střežených pracovišť mimo ústav. V rámci vlastní výroby dodávají letní i zimní ponožky pro obviněné, odsouzené, příslušníky sboru a v menším množství i pro městskou policii, hasičský a záchranný sbor i pro civilní sektor. V ústavu se také nachází středisko krejčířské výroby, které dodává např. ložní prádlo a pracovní oděv odsouzeným. Odsouzené nižších stupňů střežení mají možnost pracovat mimo věznici na základě aktuálních dohod se smluvními partnery, vykonávají např. sezónní pomocné a sběrné práce v zemědělství či vypomáhají v lehkém strojírenství (např. hodinářství). Dne 11. 6. 2009 byla podepsaná mezi Věznicí Nitra-Chrenová a Věznicí Světlá nad Sázavou Dohoda o spolupráci.¹⁴²

¹⁴² <http://www.zvjs.sk/?ustav-vykon-trestu-nitra>

ZÁVĚR

Násilná kriminalita žen není doposud v naší společnosti jevem tak častým, ale postupně dochází k jeho nárůstu. Obzvláště je důležité zjistit příčiny a charakter (ne)násilného chování žen. Tento cíl jsem si na počátku práce vytyčila prozkoumat.

Nejprve jsem se snažila nalézt rozdíly mezi ženskou a mužskou kriminalitou. Zjistila jsem, že výskyt ženské kriminality je mimo jiné ovlivněn společenským a ekonomickým rozvojem. V zemích, ve kterých má stále silný vliv náboženství a působení tradic a většina žen se nepodílí na společenském životě je kriminalita žen nižší. Ženy a muži se od sebe odlišují biologicky i z hlediska chování. Muži jsou více agresivnější, fyzicky silnější, oproti tomu ženy jednájí více emotivněji a agresivitu projevují spíše nepřímo, především hádkami. Dívky bývají vychovávány k typicky ženským dovednostem, podléhají větší sociální kontrole a jsou více drženy doma. To dokazuje, že zpravidla násilné trestné činy páchají na svých blízkých v kruhu domova. Dále jsem porovnála kriminalitu žen v České republice a na Slovensku. Dá se říci, že charakter a výskyt násilné kriminality žen na Slovensku je obdobný jako u nás, ovšem podíl na celkové kriminalitě je přesto o trochu nižší. Můžeme to odůvodnit různými faktory, které působí na ženu v jednotlivém případě i na celkovou společnost.

A právě ke zjištění těchto faktorů mne vedla potřeba prozkoumání různých teorií kriminality žen. Zpočátku jsem to ve své práci považovala za nedůležité a nechtěla jsem se této problematice příliš věnovat, ale až posléze jsem zjistila, že je značně rozsáhlá a pro další zpracování mé práce opravdu nezbytná. Domnívám se, že žena je při svém trestném jednání ovlivněna více faktory, které se navzájem doplňují. Myslím si, že velký význam na pozdějším jednání žen ve společnosti má zpravidla jejich výchova a zároveň zážitky, které prožily v dětství. Tímto se přikláním ke kombinaci teorie sociologické a psychologické.

Ve zkoumání mne posunula dále nová úprava trestního zákoníku. Tento nový zákon především zavádí trestný čin zabití, o němž se domnívám, že se v budoucnu bude aplikovat na vražedkyně mnohem častěji než prostá vražda. Ustanovení trestního zákona totiž zabití definuje jako úmyslné usmrcení v silném rozrušení. Dle výzkumů bylo prokázáno, že žena páchá vražedný útok zpravidla v afektu, neplánovaně, na osobách blízkých, nejčastěji na svém partnerovi či dětech. S tímto jednáním ženy souvisí domácí násilí, ve kterém zpočátku žena figuruje jako oběť, ale situace se může změnit a žena se stává vražedkyní. Souhlasím s názorem odborníků, že může být velmi riziková situace, kdy se podnapilý muž, který dlouhodobě psychicky a fyzicky týrá svoji manželku, vrací domů a žena v kuchyni připravuje večeři.

Domácí násilí je problém, který není individuální, ale vzhledem ke své četnosti se týká celé společnosti. Lidé by proto neměli být neteční, neměli by se bát oznamovat možné případy

domácího násilí ve svém okolí a snažit se pomoci týrané ženě i jejím dětem. Primárně je však nutné, aby týraná žena tuto pomoc neodmítala a rozhodla se sama jednat v zájmu sebe i svých nezletilých dětí, dokud nebude pozdě. Násilné konflikty mezi rodiči mají negativní dopad nejenom na týranou ženu, ale především na její dítě. A jak jsme mohli zjistit díky teoriím kriminality žen, toto nepříznivé rodinné prostředí negativně formuje osobnost dítěte, ovlivní ho a je pravděpodobné, že v budoucnu bude v krizových situacích jednat obdobně jako násilný rodič. Dospěla jsem k tomu, že je nutné prevenci kriminality vštěpovat již dětem školního a předškolního věku. V souvislosti s domácím násilím a jeho prevencí, která je více než obtížná, chci zmínit též důležitost boje proti alkoholismu. Alkohol totiž bývá mnohdy spouštěč násilného jednání muže.

Při zkoumání vražedkyně jsem se rozhodla zabývat i vraždou novorozence dítěte matkou, protože se jedná o jediný trestný čin, který může spáchat pouze žena coby matka novorozence. Zpočátku jsem se o tomto problému chtěla pouze zmínit a vytyčit jeho charakteristické znaky, ovšem podařilo se mi nalézt velké množství článků z odborných časopisů řešících tuto problematiku (mnohdy nejednotným způsobem), takže jsem zamýšlený rozsah tohoto tématu značně překročila. V rámci kontroly (prevence) kriminality žen jsem se též zmínila o účelnosti tzv. babyboxů neboli úložných schránek pro odložené novorozence zřízených při nemocnicích.

Naopak téma, které jsem více rozšířit chtěla, bylo vězeňství žen u nás. Zamýšlela jsem, že navštívím ženskou věznici ve Světlé nad Sázavou a v Opavě, kam jsem též chtěla nechat putovat svůj dotazník. Bohužel mi vedením věznic z důvodu velkého zájmu o návštěvy nebylo umožněno svůj průzkum podniknout. Nutno však podotknout, že jsem byla příjemně překvapena kladným přístupem opavské věznice, která mi ochotně emailem i poštou zaslala potřebné statistické údaje. Trochu mne zklamal postoj tiskové mluvčí ze Světlé nad Sázavou, která by mi možná na moji žádost ani neodepsala nebýt mého opakovaného emailu. Ve snaze prozkoumat více alespoň vězeňské statistiky a režim ve věznicích jsem se obrátila na ženskou věznici v Nitře-Chrenovej na Slovensku. Odpověď na moji žádost mi došla obratem následující den, bohužel mi bylo sděleno, že podrobnější informace a statistiky o vězeňkyních jsou poskytovány na žádost ředitelkou věznice pouze zaměstnancům ve služebním poměru Sboru vězeňské a justiční stráže Slovenské republiky.

Při zpracování mé práce mi velmi napomohla publikace od F. Ščerby: Výběrová bibliografie článků z trestního práva 1997 - 2005, díky níž se mi podařilo sehnat dostatečné množství článků z odborných časopisů pojednávajících o osobnosti pachatelek, jejich motivaci i kontrole násilné kriminality. Svá tvrzení a zjištěné údaje jsem se snažila doplnit přehlednými

tabulkami, které ilustrují stav kriminality i vězněných žen u nás, na Slovensku i v Evropě. Při zpracování statistických údajů jsem vycházela zejména z internetových stránek Ministerstva vnitra České republiky, Vězeňské služby České a Slovenské republiky a dále z údajů poskytovaných Institutem pro kriminologii a sociální prevenci.

Věřím, že se mi podařilo splnit cíl mé práce, který jsem si na začátku kladla. Ačkoliv v současné době existuje mnoho názorů na původ kriminality žen a v budoucnu tomu nebude jinak, snažila jsem se uvést ty stěžejní myšlenky včetně názorů, se kterými se ztotožňuji a naopak, a tím vytvořit určitý ucelený soubor o této problematice.

RESUMÉ

Má práce se zabývá násilnou kriminalitou žen. I když tento jev není ve společnosti tak rozšířený a častý, domnívám se, že je třeba mu věnovat náležitou pozornost a nepodceňovat jeho důležitost. Nejprve jsem se zaměřila na stav a strukturu ženské násilné kriminality u nás, poté provedla komparaci se Slovenskem. Porovnála jsem též rozdílnost povahy mužské a ženské kriminality. Blíže jsem prozkoumala teorie kriminality žen, kterých je v současnosti nemálo. Dále jsem se zabývala konkrétními příklady násilí páchanými ženami. Předmětem mého zájmu se staly hlavně ženy coby vražedkyně. Zajímala mne osobnost pachatelky vraždy, její způsob spáchání a motivace. Samostatnou podkapitolu jsem věnovala vraždě novorozeného dítěte matkou. V rámci kontroly kriminality žen jsem se snažila uvést rizikové faktory, na které bychom se v rámci prevence měly zaměřit. Závěrem jsem stručně charakterizovala ženské věznice u nás a na Slovensku.

SUMMARY

My work deals with female violent criminality. Although this phenomenon is not so prevalent and frequent in a society I suppose it is necessary to give that attention and do not underestimate its importance. At first I focused on status and structure of female violent criminality in our country, then I compared this with Slovakia. I confront character difference of male and female criminality as well. I further went through the theory of female criminality more closely, which is currently quite a few. Then I dealt with a particular examples of violence committed by women. Women as murderers became the main object of my interest. I have interested in a personality perpetrators of murder, her way of commission and incentives. I devoted a separate sub-heading the murder of a newborn-child's mother. Within the control of female criminality, I tried to indicate risk factors that we should to focus on in the prevention. Finally, I briefly characterized the women's prisons in our country and Slovakia.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Počet žen stíhaných pro trestný čin vraždy

	2004		2005		2006	
	Celkem osob	Z toho ženy	Celkem osob	Z toho ženy	Celkem osob	Z toho ženy
Vraždy loupežné	54	0	21	0	29	3
Vraždy sexuální	2	0	4	0	0	0
Vraždy motiv. osob. vztahy	122	18	104	21	100	12
Vraždy na objednávku	5	1	3	0	5	0
Vraždy novorozence	0	0	0	0	2	2
Vraždy ostatní	63	9	55	6	59	6
Celkem	246	28 = 11%	187	27 = 14%	195	23 = 12%

Zdroj: www.mvcr.cz

Příloha č. 2

Vývoj stavů obviněných v České republice v letech 1998-2007

	Stav k 31. 12.									
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Muži	14423	15510	14966	14190	12321	13298	14437	15336	15376	15792
Ženy	519	616	605	547	508	570	637	741	803	855
Celkem	14942	16126	15571	14737	12829	13868	15074	16077	16179	16647

Zdroj: MAREŠOVÁ, A. a kol. *Kriminalita v roce 2007*. Praha: IKSP, 2009. s. 112.

Příloha č. 3

Vývoj stavů odsouzených v letech 1998 – 2007

	Stav k 31.12.									
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Muži	6 779	6 566	5 604	4 341	3 222	3 244	3 084	2 697	2 277	2 110
Ženy	346	368	363	242	162	165	185	163	122	144
Celkem	7 125	6 934	5 967	4 583	3 384	3 409	3 269	2 860	2 399	2 254

Zdroj: MAREŠOVÁ, A. a kol. *Kriminalita v roce 2007*. Praha: IKSP, 2009. s. 112.

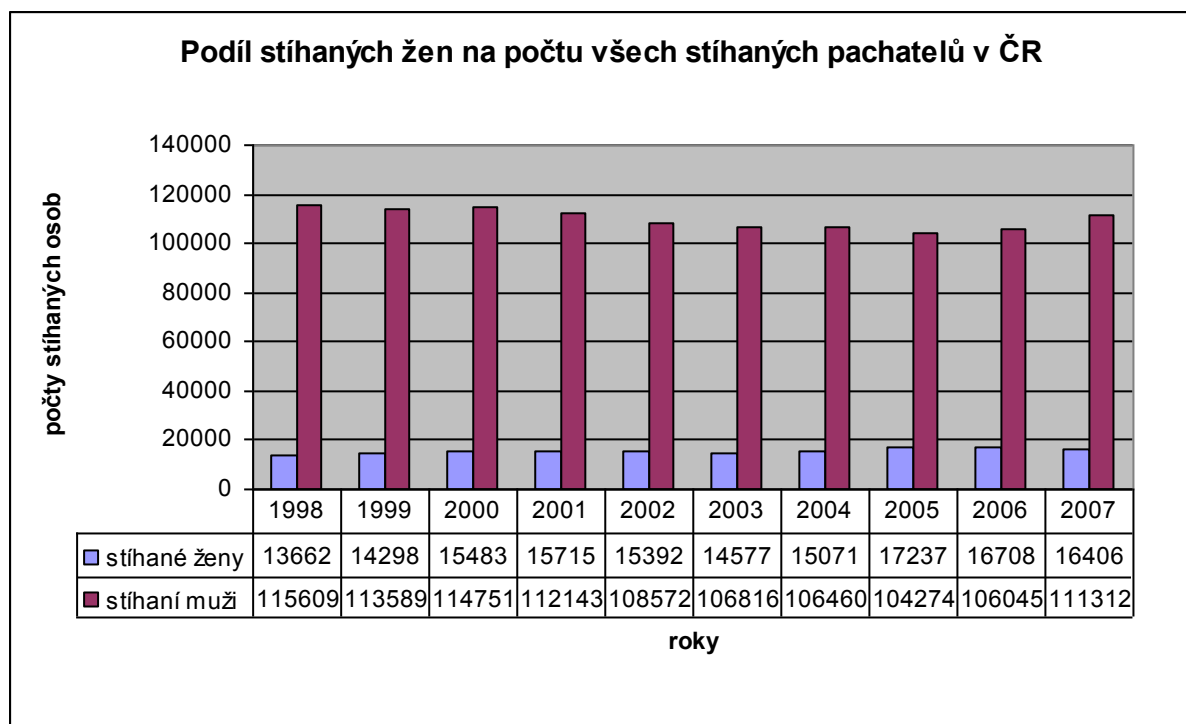
Příloha č. 4

Počet odsouzených žen za trestné činy proti životu a zdraví v České republice v letech 1996 – 2003

Rok	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Počet	78	98	93	103	114	113	140	148
V %	12,7	12,5	13,3	12,2	12,5	11,1	8,9	8,1

Zdroj: URBANOVÁ, M. *Ženská delikvence*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. s. 44.

Příloha č. 5

Zdroj: MAREŠOVÁ A. a kol.. *Kriminalita v roce 2007*. Praha: IKSP, 2009. s. 17.

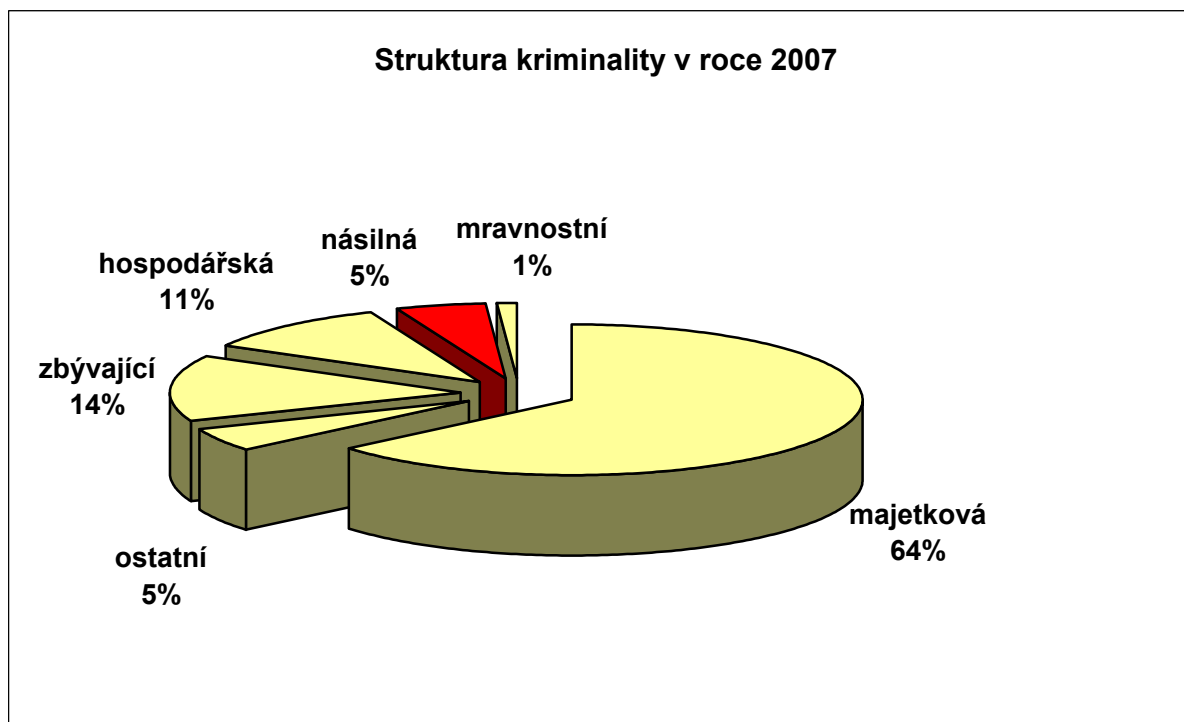
Příloha č. 6

Podíl odsouzených žen na celkovém počtu odsouzených osob na Slovensku v letech 1994 - 2008

Rok	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Počet TČ v tis.	1,48	1,59	2,1	2,48	3,06	3,21	3,61	3,61	3,56	4,06
Podíl TČ žen v %	6,84	7,12	9,05	10,29	11,27	11,96	13,01	14	13,15	14,14

Zdroj: <http://justice.gov.sk>

Příloha č. 7

Zdroj: MAREŠOVÁ, A. a kol. *Kriminalita v roce 2007*. Praha: IKSP, 2009. s. 8.

Příloha č. 8

Počet vražd spáchaných v letech 1974 - 2007

Rok	Celkový počet	Objasněné trestné činy	Z toho pokusů	Novorozených dětí
1974	151	-	50	16
1975	137	-	36	14
1976	114	-	32	9
1977	101	-	33	11
1978	120	-	31	13
1979	130	-	37	12
1980	124	-	44	5
1981	135	-	39	7
1982	161	-	57	21
1983	173	-	67	12
1984	147	-	56	15
1985	142	-	45	12
1986	129	-	38	12
1987	139	-	35	12
1988	100	-	33	1
1989	126	119	41	5
1990	212	184	55	7
1991	194	174	61	9
1992	258	219	78	8
1993	278	229	83	6
1994	286	237	82	4
1995	277	239	96	3
1996	267	226	91	4
1997	291	252	101	3
1998	313	272	135	1
1999	265	236	89	4
2000	279	228	101	6
2001	234	208	84	1
2002	234	210	92	1
2003	232	199	66	3
2004	227	205	85	0
2005	186	161	79	0
2006	231	196	88	2
2007	196	174	64	0

Zdroj: MAREŠOVÁ, A. a kol. *Kriminalita v roce 2007*. Praha: IKSP, 2009. s. 110.

Příloha č. 9

Počet žen ve věznicích v Evropě

Stát	Ke dni	%
Albánie	1.9.2009	1,6
Andorra	1.9.2006	3,3
Anglie a Wales	29.1.2010	4,9
Arménie	1.10.2007	3,6
Ázerbajdžán	31.12.2006	1,3
Belgie	17.6.2008	4,5
Bosna a Hercegovina	30.4.2008	3,4
Bulharsko	1.1.2008	3,2
Česká republika	29.1.2010	5,4
Dánsko	20.5.2009	4,8
Estonsko	1.1.2009	5,2
Finsko	16.5.2009	6,8
Francie	1.9.2007	3,7
Gruzie	31.12.2008	4,1
Chorvatsko	1.1.2009	4,4
Irsko	1.1.2008	3,5
Island	1.9.2009	4
Itálie	31.12.2008	4,4
Kypr	31.8.2008	4,8
Litva	1.1.2008	4,4
Lotyšsko	1.1.2009	5,5
Lucembursko	1.9.2007	3,5
Maďarsko	31.12.2009	6,2
Malta	22.6.2009	5
Moldavsko	1.9.2007	5,1
Německo	31.8.2009	5,3
Nizozemí	31.8.2008	8,7
Norsko	1.5.2009	6,1
Polsko	4.1.2010	3,2
Portugalsko	1.2.2010	5,4
Rumunsko	31.7.2009	4,7
Rusko	1.1.2010	8
Řecko	30.6.2007	5,4
Severní Irsko	1.2.2010	2,6
Skotsko	22.1.2010	5
Slovensko	1.9.2007	4,6
Slovinsko	1.9.2008	4,5
Srbsko	1.9.2007	4,1
Španělsko	29.1.2010	8,1
Švédsko	1.10.2008	5,5
Švýcarsko	3.9.2008	5,8
Turecko	31.12.2009	3,5
Ukrajina	1.1.2007	6,1

Zdroj: <http://www.prisonstudies.org>

Příloha č. 10

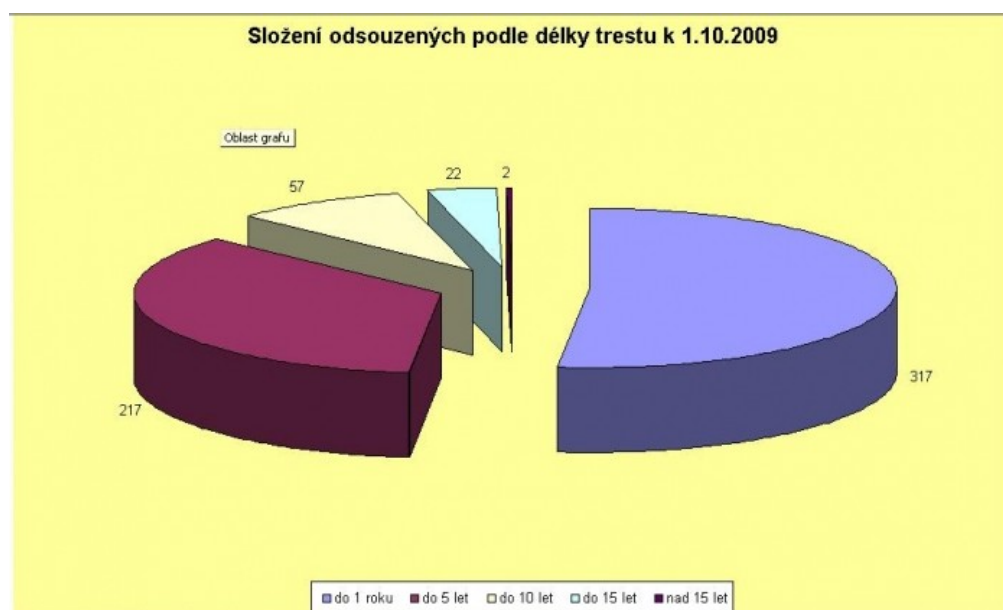
Věznice Světlá nad Sázavou

Zdroj: <http://www.vscr.cz>

Příloha č. 11

Věznice Světlá nad Sázavou

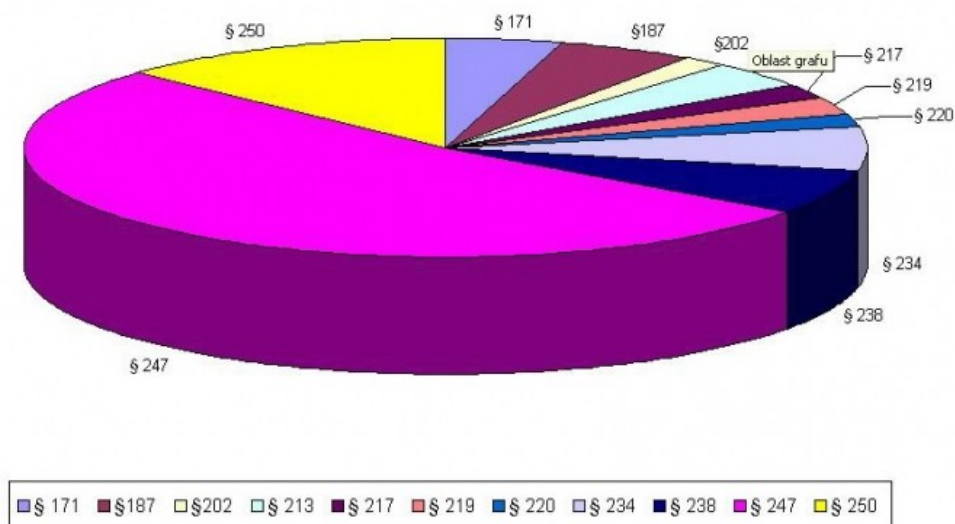

Zdroj: <http://www.vscr.cz>

Příloha č. 12

Věznice Světlá nad Sázavou

Nejčastější trestná činnost odsouzených žen k 12.10.2009

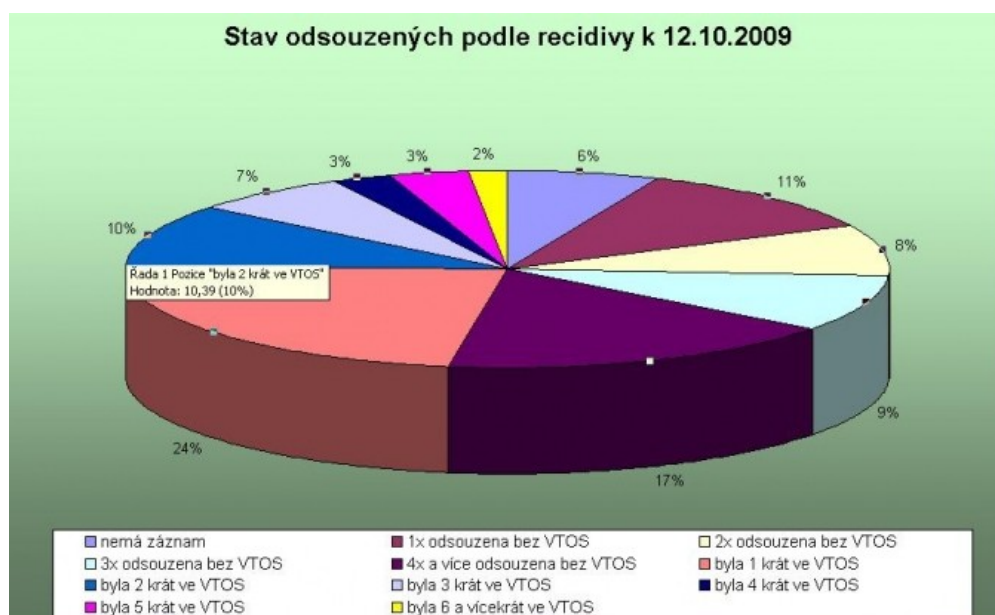
Vysvětlivka: Tento graf je zpracován ještě dle znění starého zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon, který byl 1. 1. 2010 nahrazen zák. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, proto v závorce uvádím nová čísla paragrafů u jednotlivých trestných činů.

- § 171 (§ 337) – maření výkonu úředního rozhodnutí
- § 187 (§ 283) – nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů
- § 202 (§ 358) – výtržnictví
- § 213 (§ 196) – zanedbání povinné výživy
- § 217 (§ 201) – ohrožování výchovy mládeže
- § 219 (§ 140) – vražda
- § 220 (§ 142) – vražda novorozeného dítěte matkou
- § 234 (§ 173) – loupež
- § 238 (§ 178) – porušování domovní svobody
- § 247 (§ 205) – krádež
- § 250 (§ 209) – podvod

Zdroj: <http://www.vscr.cz>

Příloha č. 13

Věznice Světlá nad Sázavou

Zdroj: <http://www.vscr.cz>

Příloha č. 14

Složení počtu odsouzených podle stupňů střežení na Slovensku ke dni 31. 12. 2008

Rok	Minimální stupeň střežení			Střední stupeň střežení			Maximální stupeň střežení		
	Muži	Ženy	Celkem	Muži	Ženy	Celkem	Muži	Ženy	Celkem
2004	2822	160	2982	2534	77	2611	639	10	649
2005	2594	160	2754	2492	80	2572	589	10	599
2006	2502	200	2702	2542	94	2636	558	16	574
2007	2655	195	2850	2558	87	2645	517	14	531
2008	3023	231	3254	2671	86	2757	481	14	495

Zdroj: <http://www.zvjs.sk/dokumenty/Rocenka%20ZVJS%202008.pdf>

BIBLIOGRAFIE

Knihy:

- BJÖRKVIST, K. a kol. *Sex differences in covert aggression among adults. Aggressive Behaviour*. 1994, 20, pp. 27-33. Cit. dle BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: IKSP, 2007. s. 27.
- BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: IKSP, 2007. 115 s.
- BLUM, A., FISHER, G. *Women who kill*. Cit. dle BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: IKSP, 2007. 115 s.
- BURIÁNEK, J. a kol. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Praha/Kroměříž: Triton, 2006. 108 s.
- COOPER, A. J. *Female Serial Offenders*. Cit. dle BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: IKSP, 2007. 115 s.
- ČÍRTKOVÁ L. *Policejní psychologie*. 3. vydání, Praha: Portál, 2000. 254 s.
- HERETÍK, A. *Extrémna agresia I. Forenzná psychológia vraždy*. Nové Zámky: Psychoprof, 1999. s. 113-114. Cit. dle KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005. 544 s.
- HOLCR, K. a kol. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2009. 190 s.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání, Praha: Leges, 2009. 1216 s.
- KAISER, G. *Kriminologie*. Praha: C. H. Beck, 1994. 268 s.
- KELLER, J. *Úvod do sociologie*. 4. vydání, Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 181 s.
- KUČERA, M. *Násilí z pohledu společenských věd, Sborník příspěvků z mezinárodní konference 20. září 2007*. Praha: Policejní akademie ČR, 2007. 206 s.
- KUČHTA J. a kol. *Kurs trestního práva, Trestní právo hmotné – zvláštní část*, Praha: C. H. Beck, 2009. 617 s.
- KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005. 544 s.
- MAREŠOVÁ, A. a kol. *Kriminalita v roce 2007*. Praha: IKSP, 2009. 114 s.
- MAREŠOVÁ, A. a kol. *Výzkum prvně ztrestaných žen*. Praha: IKSP, 2009. 211 s.

- NIKŠOVÁ, G. *Nedovolené prerušenie tehotenstva v československom trestnom práve*. Bratislava: vyd. SAV, 1971. s. 175 a násl. Cit. dle DOLENSKÝ, A. *Momentum partus. Trestní právo*, 1998, č. 3, s. 6-7.
- NOVOTNÝ, O. *Základy kriminologie*. Praha: Karolinum, 1996. 137 s.
- NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 3. vydání, Praha: ASPI, 2008. 527 s.
- ŠČERBA, F. *Výběrová bibliografie článků z trestního práva 1997 - 2005*. Praha: Linde, 2006. 239 s.
- ŠRÁMEK, P. a kol. *Jak se žilo za mřížemi, Sborník k 120. výročí věznic v Opavě*. Havířov: INFO PRESS s. r. o., 2008. 90 s.
- ŠTĚCHOVÁ, M. *Některé souvislosti zvyšující se kriminality žen*. Velké Karlovice, 2003. s. 42-47. Cit. dle URBANOVÁ, M. *Ženská delikvence jako sociální jev*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 144 s.
- TRAUBE-BECKER, E. *Frauen als Mörder. München*, 1974. Cit. dle KUČERA, J. Některé biologické faktory a kriminalita. *Zdravotnictví a právo*, 2000, roč. 4, č. 7-8, s. 23.
- URBANOVÁ, M. *Ženská delikvence*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 247 s.
- URBANOVÁ, M. *Ženská delikvence jako sociální jev*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 144 s.
- ÚTRATA, R. *Soudní psychiatrie*. Praha: VÚPS, Zprávy, 1979, č. 45, s. 195.
- VÁLKOVÁ, J. *Kriminalita žen*. Praha: IKSP, 1993. 76 s.
- VANĚČEK, V. *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*. Praha: Orbis, 1976. 584 s.
- VICHLENDÁ, M., BERÉŠ, L. *Prevence kriminality pro studující a učitele policejních škol MV*. Praha: odbor vzdělávání a správy školství Ministerstva vnitra, 2008. 37 s.
- WOLFGANG, M. *Violence in family*. Cit. dle BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: IKSP, 2007. s. 32.
- ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie, 2. díl*. 3. vydání, Praha: Policejní akademie ČR, 1999. 170. s.
- ZAPLETAL, J., NOVOTNÝ, O. *Základy kriminologie*. Praha: Univerzita Karlova, 1993. 137 s.

Články:

- ČEPELÁK, J. Závislost poruch chování žen ve výkonu trestu na průběhu menstruačního cyklu. *Československá kriminalistika*, 1968, roč. 1, č. 2, s. 81–91.
- DOLENSKÝ, A. Momentum partus. *Trestní právo*, 1998, č. 3, s. 6-7.
- GRUMLÍK, R., VAVŘÍK, P. Partnerské vraždy v psychiatrické a psychologické expertize. *Kriminalistický sborník*, 1997, roč. 41, č. 3, s. 106-109.
- GRUMLÍK, R., VAVŘÍK, P. Žena jako pachatelka vražedného útoku. *Kriminalistický sborník*, 1998, roč. 42, č. 2, s. 24-28.
- KOUKALOVÁ, J. Děti ve věznicích. *České vězeňství*, 2005, roč. 13, č. 6, s. 16-17.
- KUČERA, J. Motivace vražd novorozeneckých dětí. *Trestní právo*, 2003, č. 7-8, s. 16-20.
- KUČERA, J. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeneckého dítěte matkou. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 5, s. 139-144.
- KUČERA, J. Některé biologické faktory a kriminalita. *Zdravotnictví a právo*, 2000, roč. 4, č. 7-8, s. 20-24.
- MITLÖHNER, M. Čas jako významná právní skutečnost (k trestnosti vražd novorozeneckého dítěte matkou). *Bulletin advokacie*, 2000, č. 1, s. 44-45.
- VALIŠOVÁ, V. K trestnému činu vraždy novorozeneckého dítěte matkou. *Bulletin advokacie*, 2000, č. 4, s. 66-67.
- VYHLÍDALOVÁ, P. Některé rozdíly mezi vraždami spáchanými muži a ženami. *Kriminalistický sborník*, 1989, roč. 33, č. 6, s. 268-271.
- ZAHŘÁDKA, J. Vraždy novorozenek. *Kriminalistický sborník*, 1974, roč. 18, č. 7, s. 418-420.
- ZAPLETAL, J. K problematice násilí a násilné kriminality v současnosti. *Kriminalistika*, 1994, roč. 27, č. 2, s. 147-150.

Internetové odkazy:

<http://www.babybox.cz>

<http://www.justice.gov.sk>

<http://www.mvcr.cz>

<http://www.ok.cz>

<http://www.prisonstudies.org>

<http://www.rosa-os.cz>

<http://www.vscr.cz>

<http://www.zvjs.sk>

Seznam klíčových slov

Agrese

Násilí

Násilná kriminalita

Pachatelka

Věznice v Opavě

Věznice ve Světlé nad Sázavou

Vražda

Vražda novorozeného dítěte matkou

Vražedkyně

Zabití

Aggression

Murder

Murderer

New-born child's murder of woman

Offender

State prison in Opava

State prison in Světlá nad Sázavou

Violence

Violent criminality